

albumen verò, semen, ex quo fit pullus.) A

Quinto, animalium alia superfœtare, vt multipara. Alia non, vt vnipara. Sexto, Viuparorum, alia imperfectum; alia perfectum animal parere. Hæc solipeda & bifulca esse, illa multifida: quia solipeda fœtus singulos pariunt; multifida autem multos. Septimo, molam in vtero mulierum generari à cruditate, eius duricem faciente: cruditatem verò à penuria caloris. Fieri eam in mulieribus solis, vel maximè, quia vteri affectionibus maximè obnoxia sunt, & menstruis incoctis abundant. Octauo, lac datum esse ad nutrimentum externum pueri. Illud esse sanguinem concoctum, non corruptum. Laetantibus menstrua non fluere; eandem non concipere; si concipiant, lac extinguere: quia lactis & menstruorum eadem natura est. Nono, partum fieri in caput naturaliter omnibus, quia hæc pars ab umbilico sursum, maior & grauior est. Decimo, gestationis tempora certa esse, sed ea æstimanda ex vitæ spatio. Diuturniores enim esse gestationes viuaciorum, saltem magna ex parte. Non omnia maiora, viuaciora. Homo enim diutius quolibet animali viuit, excepto elephanto. Biennem esse elephanti gestationem: equorum & cognatorum, annuam; vel decem mensium. Omnia suos habere circuitus ac periodos. Lunam conferre ad omnes generationes, & perfectiones. Calores & frigora moderata facere generationes; immoderata, corruptiones. Vt mare aquasque, flatuum motu & quiete; sic aërem & flatum Solis Lunæque circuitu affici & commutari: atque adeo ea omnia quæ ex ipsis aut in ipsis oriuntur. Æquum enim esse vt rerum inferiorum periodi, superiorum periodos sequantur. Sic voluisse naturam siderum numeris & conuersionibus, ortus corruptionesque definire ac numerare, intercedere tamen pleraque *ἀσθένειαι ἀεστίας*, ob materiae indefinitionem inconstantiãque, impedimenta; quæ causæ sint eorum quæ præter naturam eueniunt. Sic quæ rationes generationum impediri; corruptionum periodos accelerari.

Quintus liber octo capitibus clarè satis explicat discrimina oculorum, somni, vigilie, auditus, olfactus, pilorum, causam canitie, quæ dicitur pili ægritudo & cutis, ab inopia caloris. Colores animalium, mira varietate distinctos, vocum differentias & mutationes. Officia denique, ortum, casus, & nouas dentium generationes. Relinquo cætera, eaque pulcherrima, studioso lectori perlegenda.

Observationes aliquot ad superiores libros, præsertim ad vij. De Historiâ & ad iij. De Generatione Animalium.

Nunc demum intelligere licet quanto iure veræ solidæque Philosophiæ amatores vnum Aristotelem Naturæ Genium, interpretem, lumen, mentem; vnicumque spiritum veritatis, qui non modò incitet animos, sed expleat; alteram denique naturam, eamque eloquentissimam honorificè cognominet. Is enim non modò in Physica illa acroamatica, ætiologica, & vniuersali quæ octo libris Physicæ auscultationis continetur, libris etiam de Cælo; Generatione, Corrupt. De anima; & aliis eius generis mirè accuratus fuit & diligens; sed & in historica & particulari Physica, ea maximè quæ de animalibus est, eorum scilicet historia, partibus & generatione, tam doctus, grauis & ingeniosus, tam varius, tamque copiosus, & multiplex videtur, vt supra humanum captum sapere videatur: atque adeo mirum amplius esse non debeat, quòd Alexander Magnus, ipsi Aristoteli ob scriptam hanc Animalium Physicam, octoginta talenta dono dederit; quæ in monetam nostratam redacta, faciunt summam 1440000. librarum Gallicarum.

Cum verò in hac animalium Physica, vbique sit assiduus, atque etiam rerum egregiatum locuples; in humana profectò procreatione seu generatione tanquam aliarum perfectissima, itèmq; in iis quæ ad eam spectant, videtur fuisse multò copiosior atque diligentior. In cuius ideo doctrinæ tanquam præclarissimæ vberiorum explicatum, obseruationes quasdam adiungere constitui. Prima erit circa hanc sententiam, ex capit. i. l. 7. petitam, *ἔπειθ' ἡ ἀρχὴ τῶν ζῴων ἀρχαὶ τῶν ἀνθρώπων ὡς ὀπίπτεται, ὡς καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πηλοσώμενοις.* Mas autem primum semen genitale vt plurimum ferre incipit, annis bis septem exactis, id est, exacto ætatis anno decimoquarto. Quo etiam tempore *ἀρχαὶ τῶν ζῴων ἀρχαὶ*, pubes erumpit, non fecus atque dicebat Alcæon Crotoniata, stirpes prius flores mittere, quam femina producât. Enimvero sententia hæc apertè satis indicat, generationis opus à masculo, robustiore saltem, perfici posse exactis annis quatuordecim. Cum enim ad procreationis officium requiratur dumtaxat prolificum semen, in locos muliebres vt in agrum naturæ, conuenienter immissum; hæc verò ætate instructus sit mas semine, quod omne vt tale, prolificum est, (alioqui semen non esset nisi *ἰσχυρὸν*, ac nomine tenus,) profectò nihil

Faciunt summam 480000. aureorum Gallicorum.

oberit, quominus venerem tunc strenue A
 exerceat, & prolem etiam suscipiat: in-
 tellige si validior sit, robustior ac potens,
 ira ut penem arrigere, in sinum muliebris
 pudoris valenter intromittere, ac denique
 semen effundere & eiaculari possit. Ho-
 rum enim officiorum vel vno deficiente,
 omnia deficiunt; visque tota generationis
 exolescit. Nugatorium enim est quod qui-
 dam è vulgo, præsertim salaciores mulier-
 culæ, credere volunt, & aliis callidè cu-
 piunt persuadere, conceptionem fieri pos-
 se sine coitu, mutuoque amplexu maris
 & fœminæ: tantam scilicet aiunt esse vteri
 vim seminis virilis attractorem, ut illud
 effusum si modò non longè distet, violenter
 attrahat, sorbeatque, quasi Cerberus of-
 fam, aut anguem ceruus, viro licet absen-
 te. Proferunt Historiam Auerrois, de mu-
 liere, quæ balneum ingressa, in quod virile
 semen effusum fuerat, concepit pertra-
 cto absentis alioquin viri semine. Sed mu-
 liercularum fabulis *Credat Iudeus Apella,
 Non ego.* Cæterum ne ipsi quidem Auer-
 rois præstantissimo licet Philosopho fides
 adhibenda, qui id sibi relatum à vicina
 scribit. Nervus sapientiæ est, temere non
 credere. Astutum ac versipelle animal mu-
 lier, famæ consulens suæ, hanc finxit
 technam, qua & vitium ventris, siue li-
 bidinem suam tegetet, & seculi creduli-
 tatem deluderet. Ad populum phalaras.
 Semen tatum æreum, spumosum ac spi-
 ritu plenum est, quod ideo aëri expositum,
 vel aquæ immersum, liquefcit statim, dis-
 sipatur, frigeret, aquescit, fitque infœcun-
 dum. imò verò tam diligenter custodiri de-
 bet in propriis etiam valis, & in coitu tam
 celeriter rectaque via effundi in vterum, ut
 qui homines, quæ animalia penem habent
 iusto longiorem, quæ fœminæ, vteros per-
 uersos ac distortos, non possint generare:
 nempe quia ob viæ ac meatus longitudi-
 nem, aut vteri peruersionem, semen ipsum
 refrigescat etiam in suis cõceptaculis, nec,
 celeriter aut rectà ad os vteri internum fer-
 ri queat. Requiritur ad generandum ex
 parte masculi, arrectio penis, eiusdem in
 vuluam intromissio, denique, quod præ-
 cipuum est, seminis cita eiaculario; quæ
 officia cum præstare possit masculus ex-
 actis quatuordecim annis, dubium esse de-
 bet nemini, quin hac ætate possit genera-
 re. Quid si Achas genuerit Ezechiam an-
 no suæ ætatis vndecimo? Salomon, ut qui-
 dam ex literis sacris affirmant, Roboam
 anno suæ etiam ætatis decimo? Refert D.
 Hieronymus Epistola ad Vital. Presbyterum,
 puerum quemdam decem annos
 natum, sobolem procreasse, & D. Gre-
 gorius Magnus libr. 4. Dialogorum, nar-
 rat, puerum nouem tantum annos na-

Arist. 1. 2. de Gene-
 rat. Anim.
 Hippocr. 1. de morb.
 mul. er.
 Gal. 1. 3. 5
 de vsu part.

tum, nutricem suam compressisse, &
 prolem ex eâ suscitasse. Sed hæc rarissima
 sunt: & fortè, si sacrarum literarum testi-
 monia excipias, fabulosa. Hoc loco ob-
 seruandum, liberos è iunioribus paren-
 tibus natos, paruos esse ac imbecilles, &
 plerumque fœmellas, imò sæpe sapius
 interire: quia nempe ætatem perfectam
 nondum parentes attigerunt. Ideo con-
 sultit Aristoteles cap. 16. libr. 7. Politic.
 Ut fœminæ quidem anno ætatis suæ cir-
 citer decimo octauo in matrimonium
 collocentur; mares verò tricesimo septi-
 mo. Tunc enim vires constant, tempus-
 que accretionis est consummatum. Ve-
 neri siquidem indulgere crescente adhuc
 corpore, noxium est. Et puellæ præter-
 ea quæ iuniores coierint, ut duodecimo
 vel decimoquarto anno, (quæ etiam æ-
 tate concipere possunt, si, ut fit, men-
 ses fluxerint,) euadunt libidinosiores;
 & si patiunt, in ipso partu laborant ma-
 gis, pluresque pereunt quàm seruentur.
 Est etiam circa Aristotelis sententiã di-
 gnus obseruatu annorum numerus, *dixi enim*
 duplex septenarius: quasi septenarius il-
 le numerus sit perfectionis, ac veluti sa-
 cer & diuinus, utpote vitæ, generatio-
 nis, morbi, sanitatis, mortis denique ar-
 biter ac iudex. Enimvero septimo quo-
 que die, mense, & anno, magnæ eue-
 niunt mutationes. *διὰ τὸν δὲ πρῶτον ἡ ἡλικία ἔσται ἀγιώτατος.* Notum verò & hoc est, quòd vita
 homini sit septem dierum numero cir-
 cumscripita, inquit Hippocrates libro
πρῶτον ἀρχαίων. Qui ieiuni viuunt, septem die-
 bus nihil edentes, nihil bibentes, mori-
 untur, septimo; vel si septimum ex-
 cedant, & postea edant, nihilominus
 intereunt, quia post septem dies ven-
 ter cibum non admittit, eo quòd ieiu-
 num intestinum, *ἡντικὸν* dictum, coales-
 cit & coheret. Sed & semen conceptum
ἡντικὸν, siue genitura in vtero, die septi-
 mo habet quæcumque corpus habere de-
 bet, ut idem auctor ait 1. de dieta, &
 libr. de locis in homine. Apparent enim
 eo die partium spermaticarum prima ru-
 didimenta, ut facillè deprehendet, quis-
 quis genituram illam in aquam conie-
 ctam inspexerit. Præterea septimestris
 partus est vitalis, non octimestris. Et
 septenarius ferè distinguit ætates. Fit
 enim septimo quoque anno insignis tem-
 peramenti motumque mutatio. Fiant
 crises, siue iudicia morborum, die se-
 ptimo, vel decimo quarto. Febres Ter-
 tianæ exactæ septem paroxysmis siue ac-
 cessionibus iudicantur. Aphorism. 59.
 59. sect. 4. Dentire incipiunt pueri men-
 se septimo. Septenarius per nouenarium
 sibi affinem multiplicatus, facit annum

Vulgò
 καὶ ἄλλοι
 ἔχουσιν, ὅτι
 καὶ τῶν
 κρεάτων.

humanæ vitæ fatalem & κνηματικὴν, siue
 scilicet dictum, qui est sexagesimus
 tertius, in quo plurimi moriuntur. Vn-
 de hæc? Philosophi & Medici certant,
 & adhuc sub iudice lis est. Pollicetur
 Hippocrates in fine libri *περὶ ἀγῶν*, se a-
 libi declaraturum septenariis regi natu-
 ram: sed nusquam id præstitit. Possu-
 mus cum Theologis affirmare, Deum,
 diei septimo benedixisse, eundem tan-
 quam celebratissimum Israelitico popu-
 lo commendasse, die septimo quiescisse
 ab opere suo. Cosmophthoram siue mun-
 di ac seculorum consummationem, (sed
 hoc dubium & incertum,) septimo anno-
 rum à creatione rerum millenario fu-
 turam: iuxta illud Eliæ cuiusdam ora-
 culum apud Talmudistas, bis mille in-
 ane, bis mille lex, bis mille Christus,
 siue anni Messia. Quid mirum, si bis se-
 ptem annis homines semine esse instru-
 ctos, dixerit Aristoteles? nosque hinc
 concludamus quod & ipse affirmat cap.
 5. libro 7. Mares hac ætate posse gene-
 rationis opus perficere? Licet inde pro-
 les nascatur imbecillior & imperfectior.
 Vbi obiter notabis pessimam Theodori
 Gazæ versionem, qui sub finem capituli
 1. libro 7. de Histor. vertit: *Semen pro-*
fecto infæcundum vsque ad ter septimum an-
num est: Mox prolificum. pro eo quod est
 in textu Græco, *μῆτρα ἄφ' οὗ ἔτι δὲ ἐστὶ ἐπὶ
 τὸ μὲν ἀφῶντι, ἀγῶνα τὴν ἀσπυατὰ βῆσι, ἐπιπὶ τῶν
 μα.* Cùm bis septimum dicere debue-
 rit.

Secunda observatio erit circa hæc ver-
 ba capituli secundi eiusdem libri *τὸν ἀσπυατὰ
 τὸν ἄφῶντι*, Lunam esse fœminam. Signifi-
 cat nimirum Aristoteles fœminas ideo
 Lunæ subiectas esse, quod eius motum
 ac mutationem in suis profluuiis men-
 struis sequantur: omnes enim vult ille
 repurgari potissimum *ἀφῶντι ὁ ἀσπυατὰ τὸν
 μῆτρας*, id est, Luna decrescente. Quamquam
 aliter sentiunt Arabes, qui variæ mem-
 struæ purgationis tempora pro ætatis va-
 rietate constituunt. Iuniores enim noui-
 lunio, grandiores proeuctiore seu ve-
 tere, ut aiunt, Luna volunt expurgari:
 vnde illud,

Luna vetus vetulas, iuvenes noua Luna re-
purgat. Porro ut principium generationis
 in muliere est *ἀφῶντι ὁ ἀσπυατὰ τὸν
 μῆτρας*, menstruo-
 rum emissio, quæ incipit secundo ætatis
 septenario; sic & desinitio generationis,
 est eorundem assiccatio, ita ut mulier
 non amplius concipiat, cùm menstrua
 fluere desierunt. Desinunt autem septi-
 mo septenario, id est anno 49. vel cir-
 ca 50. Quamquam ait Aristot. cap. 5. lib.
 7. de Histor. ut plurimum cessare anno
 quadragesimo, ita tamen ut quæ hoc

A tempore excefferint, fluant vsque ad quin-
 quagesimum.

Tertia, circa similitudinem proles cum
 parentibus, vel aliis: de qua agit Aristot.
 cap. 6. lib. 7. de Histor. Et fufius cap.
 3. libr. 4. de Gener. Animal. Est enim
 similitudo triplex, ex Galeno cap. 2. li.
 2. de Semine, secundum speciem qua
 homo homini similis est, quia eiusdem
 est naturæ: secundum sexum, quæ mas-
 culus masculo: secundum effigiem, quæ
 filius patri similis dicitur, quia faciem
 patris, eiusque colorem, & corporis
 configurationem refert & exprimit. Aiunt
 ergo fere omnes prolem ratione specificæ
 illius similitudinis, sequi materiale ge-
 nerationis principium, ita ut qui parens
 plus materiæ contribuat, is ad se suam-
 que speciem, prolem trahat. Vnde cùm
 mater plus materiæ, menstruum scilicet
 & semen tribuat, pater vero solum semen;
 vniuersim loquendo, fœtus sunt matri si-
 miliores. Vnde si aries capram ineat, ca-
 pra gignetur; si vulpes caniculam, canis,
 vulpinis tamen moribus. Sed ratione si-
 militudinis sexualis, sequitur proles tem-
 periem seminis vtriusque; ita ut si calidius
 sit vtriusque parentis semen, mares fiant, si
 minus calidum, fœmellæ. Denique ra-
 tione effigiei, sequitur proles victoriam
 alterutrius seminis; ita ut si semen patris
 vincat, patrem, si matris, matrem refe-
 rat. Sed & valet hic plurimum imagina-
 tio, ut vult Galenus libr. de Theriaca.
 Ioan. Fernelius cap. 12. libr. 7. Physiol.
 Leuinus Lemnius cap. 4. lib. 1. de Occul-
 tis Nat. Mirac. & alii, apud quos varias
 legere licet historias. Refert autem Arist.
 effigiei causam ad varios seminis motus,
 vimque formatricem, quæ primò patrem
 intendit exprimere; secundo, auum: tertio,
 abauum: qui motus si impediuntur; fiet
 transitus in contrarium, id est, in motum
 matris, vel auie, vel abauie: qui si adhuc in-
 tercipiantur, fiet transitus in motum vni-
 uersalem, putà ad effigie hominis simplici-
 ter, vel animalis; ex quo ultimo motu mon-
 stra propriè dicta generantur. Est enim
τὸν ἀσπυατὰ τὸν μῆτρας, monstrum, effectus naturalis à recta
 E & solida secundum speciem dispositio-
 ne degenerans; siue à facultatis forma-
 tricis impotentia, siue à vitio materiæ,
 siue ab imaginatione, eius causa fit re-
 petenda.

Quarta, circa id quod dixit Aristot.
 cap. 3. lib. 4. de Gen. Initium de-
 generandi primum, esse fœminam. Hinc
 enim fœmina vel monstrum vel mon-
 stro similis dici posset; cùm tamen sit
 ad generationem, ipso teste Aristote-
 tele, necessaria. Respondeo, velle A-
 ristotelem tantum significare fœminam

esse masculo imperfectiorem ; quam ideo cum natura gignit , quæ alioqui perfectius semper intendit , degenerare & à scopo deerrare dicitur : sic ait ibidem Aristot. liberos parentibus dissimiles , esse modo quodam monstra , quia scilicet deflectunt à similitudine parentum , secundum effigiem. Sed manum de tabula. Prolixas enim obseruationes non patitur Synopsis.

Liber de Mirabilibus Auscultationibus.

Totus est in historica enarratione rerum admirandarum , quæ de animalibus , lapidibus , metallis , fontibus , lacubus , insulis , locisque aliis circumferuntur. Vnde epigraphem traxit ,

Παντασίων ἀνοσιμάτων.

Physiognomonica Aristotelis.

Vnico libro sex capitibus absoluto pertractantur. Statuitur primò , Animam moueri & affici à corpore , eiusque passionibus immutari. Hoc autem manifestum esse ex ebrietate , & morbo , vt phrenitide. Anima enim ebriorum , & phrenitide laborantium , delirat , omnisque consilii est impos , ob malè affectum cerebrum : & contra corpus ab anima , eiusque pathematis vehementer commoueri. Amore enim , timore , mœstitia , gaudio , corpus maximè afficitur percelliturque. Secundo , corpus & animam sibi mutuò respondere & accommodari , ita vt tali animæ debeat tale corpus , tali corpori talis anima. Neque contigisse vquam , vt corpus vnum figuram vnus animalis habuerit , putà ouis , & animam alterius , putà lupi. Ex quo concluditur esse Physiognomiam aliquam ; artem scilicet , quâ de ingenio , & moribus licet conicere ex inspectione corporum. Tertio , Physiognomiam esse , vt nomen ipsum declarat , de naturalibus passionibus , quæ sunt in anima : quarum signa & coniecturas perunt Physiognomones ex motionibus , figuris , coloribus , moribus in facie apparentibus , pilis , læuitate seu politie , voce , carne , partibus , & ex conformatione ac typo totius corporis. Sed hæc vniuersaliter dicta parum profunt. Sarius ergo ad singula descendere. Quarto , colorem acutum seu valde rubrum , vel flauum , indicare calidum , & sanguineum ; λευκάρυθρον verò ,

Afficitur anima à corpore.

Corpus ab animâ

Vnde signa passionum naturalium.

A seu albo & rubro temperatum , bonam indolem. Quinto , pilos molles , timidum ; duros , fortem testari : sic enim ceruos , lepores , oues , timidiore esse , cum mollissimum pilum habeant ; leones autem & apros fortissimos , cum pilum gestent durissimum. Sexto , carnem , vocem , motum , figuram , vt diuersa sunt ; sic diuersa significare. Septimo , alia esse signa fortium , alia timidorum , ingeniosorum , inuercundorum , moderatorum , animosorum , auarorum iracundorum , mansuetorum , & cat. Quæ omnia clarè in textu exponuntur. Octauo , optimum & citissimum physiognomoniæ modum esse ab apparente conuenientia. Nono , conferre valde ad Physiognomiam , maris & fœminæ probam cognitionem , & vtriusque distinctionem. Decimo , signa peti in hominibus à pedibus , crutibus , lumbis , ventre , spina , lateribus , umbilico , pectore , metaphreno , ceruice , scapulis , clauiculis , collo , naso , facie , oculis , fronte , capite , auribus , colore , voce , paruitate , magnitudine , & incommensuratiōe : οἱ γὰρ ἀσυμμετροί , παύροισι. Sed locus physiognomoniæ princeps est facies , oculi , frons , caput. Ibi enim φρονήσιος πλείστις ἐπιφάνεια γίνεται , sapientiæ seu prudentiæ plurimæ specimen exhibetur.

Incommensurati, οἱ ἀσυμμετροί.

Questiones Mechanicæ.

Soluuntur vno libro in 36. capita distributo ; quibus scilicet singulis singula definiuntur explicanturque problemata , quæ ad machinas artemve mechanicam pertinent. Præmittitur autem præfatio ; quâ esse artem mechanicam primò demonstrat Aristoteles. Deinde circulum causam esse & principium omnium miraculorum , quæ per machinas earumve artem fieri videntur. Vt ergo in naturalibus , ea sunt admirabilia , quorum causæ ignorantur : sic in iis quæ aliter eueniunt , ac præter naturæ vim communem , ab arte fiunt ad hominum vtilitatem , causæ etiam sunt admirandæ. Nam deflectit natura , deestque in iis quæ hominibus vtilitatem afferunt , cum ea vno semper modo se habeat , & simpliciter agat ; vtile autem multis sese habeat modis , sæpèque commutetur. Vnde fit , cum quid moliri ac præstare oportet præter naturam , id difficile videatur , artemque ideo natura exigat & impleret , cuius opera industriæque adiuuetur. οὐκ ἔστι γὰρ ἡ τέχνη παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἢ φύσιν ἀδυνατῆ ἀπογορεύουσα vt ipse dicit capite 8. libri secundi Physic.

Henricus Monasterlianus Doctor Medicus, & artium Mathematicarum Regius Professor in Acad Parisiensis, hanc librum Latinum scripsit & emendauit.

Omnino enim Ars perficit, quæ natura ab-
soluere nequit. Et rectè Antipho Poëta,
ἡ γὰρ ἡ ἀρτιότης, ὡς φησὶν ἰσομάθη, Ἀρτε vincimus
ea quibus à naturâ vincimur. Hæc autem
ars, quia machinis siue instrumentis fer-
reis ligneisve finem suum assequitur, Me-
chanica appellata est. Cuius miracula
sunt, quòd minora superent maiora; &
quæ momentum paruum habent, ma-
gna pondera emoucant. Est verò ars
Mechanica Physicæ & Mathematicæ
communis, quia in motu, qui purè
Physicus est, & figuris atque magnitu-
dinibus, quæ sunt Mathematicæ, ver-
satur. Et quæstiones quidem mechani-
cæ sunt, maximè *ἡ ἐν ἰσομαθίᾳ, circa ve-*
ἔξτεμ, cuius virtute exiguâ, magnum
pondus moueri; & faciliùs etiam mo-
ueri addito, ad mouendum pondus,
ipsius vectis pondere, mirum, imò *ἄνομιον*,
videri potest. Sed vt obiter rem illustrem,
vectis nomine, non est hoc loco in-
telligendum vulgare illud instrumentum,
quo ostia & portæ clauduntur, & ad-
uersus vim muniuntur; quo sensu ve-
ctes vsurpat Virgilius, his carmi-
nibus,

*Centum arci claudunt vectes, æternæque
ferri*

Robora, nec custos absistit limine Ianus.

Sed potius palus è ferro, vel ligno va-
lentiore, quo rustici, fabri, Archite-
cti vtuntur ad mouenda pondera. Om-
nium ergo miraculorum, quæ vecte
fiunt, principium esse circulum hinc con-
stat, quòd ratio miraculi in mechanicis
ex eo æstimetur, quòd simul & ad in-
uicem fiant contraria. Circulus autem
ex contrariis constitutus est; centro im-
mobili, & linea circum producta &
mota. In qua licèt nulla sit latitudo,
contraria tamen quodammodo appa-
rent, concauum & curuum: quæ sic
distant vt magnum & paruum: quam
naturam in circulo obseruantes *ἰσομαθῶν*
Architecti, sic instrumentum compo-
nunt, vt quod ex machina mirabile est,
appareat; causa verò ad spectum fugiat
& cognitionem. His igitur ita posi-
tis proponuntur singulis capitibus me-
chanicæ quæstiones, simulque exponun-
tur. Prima, est *ἡ ἐν ἰσομαθίᾳ* de libra. Se-
cunda, *ἡ ἐν ἰσομαθίᾳ* de sparto, quod
est perpendiculum quoddam, & pars
instrumenti ad pondera comparati. Ter-
tia, de vecte. Quarta, cur medij re-
miges maximè moucant nauem. Quin-
ta, cur gubernaculum cum sit paruum,
& in extrema naui situm, tantas ha-
beat vires, ita vt exiguo remone, &
vnius hominis moderatissima vi, ma-
gnæ nauigiorum moles moueantur? Di-

agna est attendenda lectio huius præclaræ
quæstionis solutio; vt &, cur figuræ ro-
tundæ & circumatæ ad motum aptiores?
Cur quæ proiiciuntur, ea longiùs fe-
rantur, quæ funda; quam quæ manu
mittuntur? Cur quantò longiora li-
gna, tantò sint imbecilliora? Cur Me-
dici, vel potius Chirurgi faciliùs den-
tes extrahant dentiforcipis onere addi-
tò, quàm sola manu? Cur difficiliùs
ligna ab extremo, quàm in medio, fe-
rantur humeris? Cur faciliùs iam mo-
tum, moueatur; quàm adhuc quie-
scens? Cur nec parua, nec magna
longè proiici queant? Cur denique ea
quæ vorticosis aquis feruntur, ad medium
tandem ferantur? Harum, inquam, quæ-
stionum, & similium expositiones pulchræ
& iucundæ sunt in textu, quem vt attentè
perlegas, quæstiones solas sine solutioni-
bus apposui, ad maiora properans & gra-
uiora; præsertim cum machinas homini-
bus mechanicis relinquat Philosophus.

*Fragmentum de iis quæ sub auditum
cadunt.*

Aκροασις est, duas ob causas. Et quia
principio quasi capite caret; & quia
per capita distinctum non est. Inscribitur
ἡ ἀκροασις, de audibilibus, quo nomine
murmura, soni, voces comprehendun-
tur; licèt omne audibile sub sono gene-
ratim contineatur, sed hinc sermo est de
voce pæne sola; eius scilicet generatione,
quæ fieri statuitur, corporibus in corpo-
ra incidentibus, aère colliso. sed longè
accuratiùs c. 8. lib. 2. de Anim. non quòd
aër figuretur sed quòd moueatur. Vt ve-
rò ingenuè dicam, suspectum mihi est
istud fragmentum, & ab Aristotelis scri-
bendi maiestate & diligentia alienum,
spurium ideo & illegitimum. Stylus enim
crassior est, doctrina incondita minimè
dogmatica, & Aristotelicæ *ἀκριβείας* expertus.
Quid enim hoc est? Diuidere voces in ca-
cas, obscuras, nubilosas, lucidas, quæ
sunt differentia ad visum pertinentes & ad
visibilia: item in duras & molles, quæ sunt
differentia tactus; in flaccidas etiam ac
defluxas, hirsutas, nudas, quæ omnino
metaphoricæ sunt: & huius fragmenti au-
ctorem, verè flaccidum insulsumque indi-
cant. Enim verò optimus docendi magister
Aristotel. metaphoras vitat & improprias
locutiones, quibus scilicet doctrina con-
funditur. Interim rectè hoc fragmento do-
cemur, vocis organa esse arteriam, asperam
scilicet (quæ *πνεύμα* vulgo dicitur) pulmo-
nem, & os. Voces varias emitti pro varia
aëris percussione, & oris configuratione.
Hinc eosdè homines imitari voces equo-

*Hoc fra-
gmentum
non est A-
ristotelis.*

rum, ranarum, lusciniarum, gruum; quòd A
os, organaque vocalia diuerso modo mo-
ueant, ac configurent. Sed de organis vo-
cis dixi in Anthologia Anatomica.

Liber De Coloribus.

SEX capitibus distinguitur. Primo, po-
nitur diuisio *χρωμάτων, colorum*, in sim-
plices; eos scilicet qui elementorum na-
turam sequuntur, vt est albus, aeris &
aquæ inter elementa, proprius; & flauus,
ignis & Solis. Terra etiam natura alba est,
vt cinis; sed intinctione ab humido fit
ποικίλον, multicolor. Ideo enim humido, va-
de tinctura, adusto, albus fit cinis; licet
non omnino, cum fumo intingatur, qui
niger est. Cum verò in se inuicem com-
mutantur elementa, niger consequitur
color: & in medios, qui ex illorum mi-
stione creantur. Secundo, statuitur à de-
liquio lucis, obscuritatem fieri, quæ in
causa sit, vt corpora umbrosa, & luce
destituta, videantur nigra. Tertio,
medios colores, vt fuscum, puniceum,
purpureum, ex primis extremisve na-
sci, pro varia illorum admistione. Quar-
to, à luce & vmbri secundum plus &
minus, varias induci colorum differen-
tias. item à repercussu luminis, à læ-
uigatione & attritu corporum. Quin-
to, corpora *βαθρόδρα*, quæ intinguntur,
colorem mutuari *ἐκ τῶν βαθρόδρων*, à cor-
poribus tingentibus, vt floribus, radi-
cibus, corticibus, lignis, foliis, semi-
nibus, terris quibusdam, attramento su-
torio, siue *μαστέλια*, liquoribus anima-
lium, vt purpura, aliis etiam liquori-
bus, vt vino, mari; item fumo, cal-
ce, & similibus. Sexto, pilos, pen-
nas, flores, fructus, stirpèsque omnes
mutare colorem cum maturescunt. Sep-
timo, principium colorum in plantis
esse herbaceum: partes verò planta-
rum, quæ sub terra sunt, aut terræ
proximæ, albas esse. Octauo, ad ma-
turitatem prouectas stirpes, colorem
sux naturæ consentaneum assumere.
Nono, colores in stirpibus esse ab ali-
mento, diuerso modo concocto. De-
cimo, colores pilorum, pennarum, E
coriorum, ac pellium equorum, &
boum, esse ab humido, vel sicco,
diuersa ratione se habentibus; & ab a-
limento etiam variè digesto, & defi-
ciente, vel redundante. Hinc ea-
dem alio tempore candida; alio & ni-
gra. Coruorum pennas vltimò flauo-
scere, cum alimento destituuntur. Vn-
decimo, pilos nunquam fieri puniceos,
purpureos, virides; quia hi colores ab
admisto Solis splendore oriuntur. Duo-

*Aues mul-
ticolores mi-
nio sūt nigra*

decimo, aues coloribus variis distin-
ctas, omnes principio nigras videri: de-
inde varietatem colorum induere; cum
scilicet multa fit in earum externis par-
tibus, scilicet plumis, concoctio. Quæ
ratio etiam est, cur cætera animalia
aquatica, reptilia, conchylia, omnis
generis colores assument cum multum
nutriuntur.

Liber de Insecabilibus Lineis.

MATHEMATICVS est totus, qui-
pe qui de prima dimensione, eaque
simplicissima scilicet longitudine,
seu linea, tantum pertractet; atque in
ea potissimum quæstione consumatur,
σινείαι ἀπὸ τῶν ἐπιπέδων ἰσῆτων ἰσῆτων ἰσῆτων, necne?
Proferuntur in primis argumenta, qui-
bus effici videtur lineas esse insecabiles.
Tum dissoluntur. Tertio, concludit
quæstio, omnes scilicet lineas esse
secabiles & diuiduas. Quæ omnia, cum
clare ac diligenter explicata hoc loco
videantur à Georgio Pachymerio, cu-
ius hic editus *ὡς ἐν τῷ Ἀριστοτέλει καὶ ἀπὸ τῶν*
χρωμάτων, legi potest commentarius, non
est quòd ea prolixius persequamur, ma-
ximè cum res sit parui momenti.

*Omnes li-
nea secabiles
sunt.*

*Liber de Xenophane, Zenone
& Gorgia.*

EXponit sententias Xenophanis, Ze-
nonis, & Gorgiæ, Melissi etiam &
Parmenidis Philosophorum, de eo quod
est: easque tanquam erroneas absurdasque
refellit.

Dicebat Xenophanes omnia esse æ-
terna, Zeno etiam, fieri non posse vt
si quid est, id factum fuerit. Gorgias,
non esse quidquam; & si est,
non posse cognosci; & si cognosci po-
test, non esse tamen alteri explicabi-
le, vel non posse manifestari. Placi-
ta hæc partim transfert in aliam dis-
putationem, partim refellit: Nonni-
hil eorum attingens quæ primo Phy-
sician, de ente, vno, finito, & infi-
nito contra Parmenidem & Melissum
dixerat. Notatu hic dignum est ex sen-
tentiâ Zenonis, Deum, quia entium
omnium optimum & præstantissimum
est, ideo vnum esse. Si enim duo
essent Dij, aut plures nullus eorum
esset præstantissimus; essent enim æqua-
les, & nullus alteri præset & domi-
naretur: Dei autem natura est, vt præsit
& dominetur omnibus: Quod, nisi de
vno dici nequit; qui ita imperet, vt ei
omnia subiiciantur.

Sed hos diuinæ veritatis radios hoc Libello micantes obscurant ac pane extinguunt, interfusi passim errores plusculi: vt Deum videre, audire, reliquos sensus habere; esse globosum siue rotundum, & similia: nisi in rectum sensum & orthodoxum reducantur.

Ventorum situs & Nomina ex Aristotelis libro de Signis.

HÆc inscriptio coniecturam facit libri, operisve alicuius ab Aristotele scripti *ἢ Σημείων*, de Signis: ex quo, quamuis nunc non extet, petitum fuerit breuissimum hoc fragmentum: vbi perstringuntur *ἢ ἀέρας ἰσότης ἢ ἀερισμοί*, ventorum

situs & appellationes: appellationes, inquam, quæ ferè omnes à locis è quibus spirant ipsi venti; vel per quæ transeunt, ductæ sunt: nisi quòd Notus sic dicitur, quia humidus est imbribusque scater, idcoque *νοτιάδης*, morbosus. Leuconotus vero ab effectu, scilicet albus Notus; quòd discussa nubium caligine, cœlum serenet. Sed de ventis fusè dictum est in Meteoris, præsertim libro secundo, cap. 4. 5. & 6. Cæterùm Diogenes Laërtius, in serie librorum Aristotelis recenset vnum, cui titulus est, *Σημεία Χυμάτων*, *Signa tempestatum*: ex quo suspicor depromptum fuisse hoc fragmentum, cùm venti, vel ipsæ sint tempestates, vel tempestatum causæ.

Atque hæc dicta sint & breuiter annotata in omnes Aristotelis libros secundo hoc Tomo comprehensos. Cæteri suo loco, id est, in Tomo 3. & 4. pari methodo ac breuitate exponuntur.

FINIS SYNOPSIS SECUNDI TOMI.

DOCTRINE PERIPTITIC

[Mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, appearing as faint, upside-down script.]

TRITIS SYNOPSIS SECVNDI TOMI

[Mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, appearing as faint, upside-down script.]

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΤΟ Α.

ARISTOTELIS, DE ANIMA

LIBER PRIMVS.

JVL. PACIO Interprete.

CAPVT I.

De dignitate, utilitate & difficultate scientiæ de anima.

Cum in rerum honestarum & honorabilium numero cognitionē esse existimemus : magis autem alteram alterā, vel quod exquisitior, vel quod rerum præstantiorum & admirabiliorum sit; propter vtraque hæc historiā de anima inter primas meritò collocare possumus. 2 Videtur autem & ad omnem veritatem cognitio eius magnopere conferre : præsertim ad naturam : est enim tanquam principium animalium. 3 Quærimus autem spectare & cognoscere naturam eius & essentiam : deinde quæcumque circa ipsam accidunt : quorum alia propriæ affectiones ipsius animæ esse videntur, alia vero communia, & animalibus propter illam inesse. 4 Sed penitus & omnino difficillimum est, aliquam de ea fidem sumere. 5 Cum enim quæstio sit multis quoque aliis rebus communis; quæstio (inquam) de essentia, & quid res sit; fortasse alicui videri possit vna quædam esse methodus de iis omnibus quorum volumus essentiam cognoscere : vt & propriorum accidentium vna est methodus, nimirum demonstratio. quare quærenda erit hæc methodus. Sin autem non est vna & communis quædam methodus de quæstione quid est; adhuc difficilior fit tractatio. oportebit enim in quaque re sumere quis sit modus. 6 Cum autē perspicuum fuerit, sitne demonstratio quædam, an diuisio, an aliqua alia methodus:

Tom. II.

ΩN καλῶν καὶ ἡμίωτων εἶδησιν ὑπολαβόμενοι, μάλλον δ' ἐπερατέρας ἢ καὶ ἀκριβέας, ἢ τὰς βελτιόνων τε καὶ θαυμασιωτέρων εἶ, δι' ἀμφοτέρων αὐτῶν * πῶς τῆς ψυχῆς ἰσοεῖαι ἐν λόγῳ αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς πηγήν. 2. Δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἀπασθῆναι ἡ γνώσις αὐτῆς μετὰ συμβαλλεῖσθαι. μέγιστα δ' ἔστι πρὸς τὴν φύσιν. ἐστὶ γὰρ οὗτος ἀρχὴ τῆς ζωῆς. 3. Ἐπιζητήτων δ' ἡ θεωρητικῶν καὶ γινώσκων πῶς τε φύσιν αὐτῆς, καὶ τὴν οὐσίαν. εἴθ' ὅσα συμβέβηκε πρὸς αὐτὴν. ὧν τὰ μὲν * ἴδιον πάθος τῆς ψυχῆς εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ * κοινὰ καὶ τοῖς ζώοις δι' ἐκείνων ὑπερβαίνειν. 4. Πάντη δὲ καὶ πάντως ὅστις τῶν χαλεπωτέρων λαβὴν ἵνα πείσῃ πρὸς αὐτῆς. 5. Καὶ γὰρ ὄντος κρινῶν ζητήματος καὶ πολλοῖς ἐτέροις, λέγω δὲ * τὸ πρὸς τὴν οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἐστὶν, ἢ τί ἐστιν αὐτῶν δόξειε μία τις εἶναι μέθοδος καὶ πάντων πρὸς ὧν βουλόμηναι γινώσκων πῶς οὐσίαν, ὡσαυτὸν καὶ τῶν καὶ συμβεβηκῶς ἰδίων ἀπόδειξιν. ὡς ἐπιζητήτων αὐτῶν εἶναι πῶς μέθοδον αὐτῶν. εἰ δ' ἢ μὴ ὅστις μία καὶ κοινὴ τις μέθοδος πρὸς ὅτι ὅστις, ἐπὶ χαλεπωτέρον γὰρ ὅτι παραμαρτυροῦται. δεήσει γὰρ λαβεῖν πρὸς ἕκαστον, τίς ὁ ἕρπος. 6. * Ὅταν δ' ὁ φανερόν ἢ, πότερον ἀπόδειξις ἢ ὅστις, ἢ διαίρεσις, ἢ καὶ τίς ἄλλη μέθοδος.

A

21. 22

ἐπι δε' πολλὰς αὐ' ἀπειρίας * ἔχει καὶ πλαΐας, ἐκ πένων δεῖ ζητεῖν· ἄλλα γὰρ ἄλλων δεῖ χαί, καθάπερ δεῖθωρ ἔ' ὀπιπέδων. 7 Πρῶτον δ' ἴσως ἀναγκάσιον διελεῖν ἐν πένι τῶν γῶν, καὶ ἡ ὄσι· λέγω δὲ πότερον τὸδε τί, καὶ οὐσία, ἢ πειόν, ἢ ποσόν, ἢ καὶ ἡς ἄλλη τῶν διαμετρησῶν κατηγοριῶν. 8 Ἐπι δ' πότερον τῶν ἐν διωτάμει ὄντων, ἢ μᾶλλον ἐτελέχειά ἡς· ἀναφέρῃ γὰρ οὐκ ὀμιχρόν. 9 Σχεπέον δὲ, καὶ εἰ μεριστῆ, ἢ ἀμερῆς. 10 Καὶ πότερον ὁμοιοειδῆς ἅπαντα ἢ ψυχῆ, ἢ οὐ· εἰ δ' μὴ ὁμοιοειδῆς, πότερον εἶδῃ ἀναφέροισιν, ἢ γῆς. νῦν μὲν γὰρ οἱ λέγοντες καὶ ζητοῦντες περὶ ψυχῆς, περὶ τῆς ἀνθρώπινης μόνης εἰσάσιον ὀπιπροπεῖν. 11 Εὐλαβητέον δὲ, ὅπως μὴ λαθῶν, πότερον εἰς ὁ λόγος αὐτῆς ὄσι, καθάπερ ζῶου, ἢ καθ' ἕκαστον ἕτερος, οἷον ἴσπου, κυνός, ἀνθρώπου, Θεοῦ· ὅδε ζῶον δ' καλοῦ, ἢ πει ὄσῃν ὄσιν, ἢ ὕτερον. ὁμοίως δ' καὶ εἰ ἡ κρινόν ἄλλο κατηγορεῖτο. 12 Ἐπι δὲ εἰ μὴ πολλαὶ ψυχαί, ἀλλὰ μία, πότερον δεῖ ζητεῖν περὶ τῶν ὄλλων ψυχῶν, ἢ τὰ μία. 13 Χαλεπὸν δὲ καὶ τούτων διαρίσαι πῶς πέφυκεν ἕτερος ἀλλήλων. 14 Καὶ πότερον τὰ μία δεῖ ζητεῖν περὶ τῶν, ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν, οἷον τὸ νοεῖν, ἢ τὸν νοεῖν· καὶ τὸ ἀσθάνεσθαι, ἢ τὸ ἀσθητικόν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. 15 Εἰ δὲ τὰ ἔργα περὶ τῶν, πάλιν ἡ ἡς ἀπορήσεται, εἰ τε τὰ ἀντικείμενα περὶ τῶν ζήτητέον, οἷον τὸ ἀσθητικὸν τῶ ἀσθητικῶ, καὶ τὸ νοητὸν τῶ νοητικῶ. 16 Εοικε δὲ οὐ μόνον τὸ τί ὄσι γῶναυ χρησίμου εἶναι περὶ τὸ θεωρησῶν τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων τῶς οὐσίας, ὡσαύτ' ἐν τῶς μαθημασι τί ὄσι ὄσι, καὶ τί τὸ καμπύλον· ἢ τί γραμμῆ καὶ ὀπιπέδων, περὶ τὸ καλεῖν πόσας ὀρθῶς αἰ τῶ τριγώνου γωνία ἴσαι. ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται μία μέρους περὶ τὸ εἰδῆσαι τὸ τί ὄσιν. ἐπειδὴ γὰρ ἔχωμεν ἀποδιδόναι καὶ τῶν Φλυτασία περὶ τῶν συμβεβηκότων, ἢ τῶν πῶντων, ἢ τῶν πλείων, τότε καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἔσομεν ἡ λέγειν ὄσι κέλινα· πάσις γὰρ ἀποδείξεως ἢ δεῖχῆ, ὅδε ὄσι. ὡσαύτ' ὄσις τῶν ὀρισμῶν μὴ συμβαίει τὰ συμβεβηκότα γῶνίζιν, ἀλλὰ μὴδ' εἰκάσαι περὶ αὐτῶν ὄσιμαρῆς, δηλον ὄσι διαλεκτικῶς εἰρίωται καὶ κενῶς ἀπορῆτες. 17 Απορίδω δὲ ἔχει καὶ τὰ παρῆ τῆς ψυχῆς, πότερον ἐστὶ πῶντα κοινὰ καὶ τῶ ἔργοντος· ἢ ὄσι ἡ καὶ τῆς ψυχῆς ἴδῃν αὐτῆς.

A adhuc multas dubitationes & errores hoc habet ex quibus oporteat quærere. alia nãque sunt aliarum rerum principia: quemadmodum numerorum, & planorum. 7 Initio fortasse necesse est distinctè explicare, in quo genere, & quid sit: utrùm (inquam) sit hoc aliquid & substantia, an qualitas, an quantitas, an alia quæpiam ex distinctis categoriis. 8. Præterea utrùm sit in earum rerum numero, quæ potestate sunt, an potius actus quidam. interest enim non parum. 9 Considerandum quoque est, utrùm sit partibilis, an impartibilis. 10 Et utrùm omnis anima sit eiusdem speciei, an non. quòd si non sit eiusdem speciei, utrùm anime specie differant, an genere: nunc enim qui loquuntur & quærunt de anima, humanam solam videntur considerare. 11 Cæterùm cauendum est, ne nos lateat; utrùm vna sit eius definitio, quemadmodum animalis: an in singulis diuersa, vt equi, canis, hominis, Dei: animal autem, quod est vniuersale, aut nihil est, aut posterius. similiter autem, & si quid aliud commune attribuatur. 12 Præterea si non sunt multæ animæ, sed partes: utrùm oportet prius quærere totam animam, an partes. 13 Difficile etiam est definire, quænam harum partium suapte natura inter se differant. 14 Et utrùm partes quærere primum oporteat, an opera ipsarum: vt intelligere, an intellectum: & sentire, an sensitium. Similiter autem & in aliis. 15 Quòd si opera prius sunt quærenda: rursus dubitare aliquis possit, utrùm obiecta prius quàm hæc quæri debeant: veluti sensibile prius quàm sensitium: & intelligibile prius quàm intellectium. 16 Videtur autem non solum cognitio quid est, utilis esse ad inspiciendas causas eorum quæ substantiis per se accidunt: vt in mathematicis cognoscere quid sit rectum & quid inflexum, aut quid linea & planum, confert ad videndum, quot rectis anguli trianguli sint æquales: sed & contrà accidentia magnopere conferunt ad cognoscendum quid est. cum enim possumus, conuenienter iis quæ apparent, statuere de accidentibus aut omnibus, aut plerisque; tunc etiam de essentia poterimus aliquid dicere quàm optimè. omnis enim demonstrationis principium est cognitio, quid est. Quapropter ex quibuscumque definitionibus non contingit accidentia notificare; immo ne quidem aliquid de ipsis facillè conijcere; patet omnes dialecticè & inaniter traditas esse. 17 Sed & affectiones anime dubitationem habet, utrùm omnes sint etiam animam habenti communes, an sit aliqua ipsius anime propria.

hoc enim sumere, est quidem necessarium, non tamen facile. 18 Videntur autem plurima neque pati, neque facere sine corpore, ut irasci, confidere, cupere, & omnino sentire. maximè autem propriam videtur intelligere: quòd si hoc est phantasia quædam, aut non sine phantasia: certè neque hoc potest esse sine corpore. 19 Ergo si est aliqua animæ operatio, vel affectio propria: potest ipsa anima separari à corpore: quòd si nulla eius propria est, certè non erit separabilis: sed quemadmodum recto, quà rectum est, multa accidunt: ut tangere æneam sphæram puncto: non tamen rectum separatim eam attinget: inseparabile enim est, siquidem semper cum corpore aliquo est. 20 Videntur etiam animæ affectiones omnes esse cum corpore, ira, mansuetudo, metus, misericordia, fiducia: præterea gaudium, & amare, & odisse. nam corpus, simulatque hæc adsunt, patitur aliquid. Indicium est, quòd interdum à vehementibus & evidentibus affectionibus, quæ accidunt, nihil irritamur, aut terremur: interdum autem vel ab exiguis & obscuris commouemur, quando scilicet corpus turget, atque ita habet, ut cum aliquis irascitur. Insuper hoc magis perspicuum est: quia cum nihil terribile accidat, tamen iis perturbationibus afficiuntur, quibus ij qui metuunt. quod si ita est, constat, affectiones esse rationes materiales. 21 Quare definitiones eiusmodi sunt, ut putà irasci est motus quidam huius corporis, vel partis, vel facultatis, ab hoc & gratia huius. Ac propterea physici est considerare de anima, aut omni, aut tali. 22 Diverso autem modo physici ac dialectici definirent horum unumquodque. veluti quid sit ira: alter enim diceret esse appetitum immoderati inferendi, aut tale quidpiam: alter vero esse feruorem suffusi cordi sanguinis, aut calidi. quorum hic materiam tradit, ille autem formam & rationem. nam ratio est forma rei. 24 Sed necesse est hanc esse in tali materia, si erit. Vtputà domus, alia definitio talis erit, integumentum propulsans corruptionem à ventis, & imbribus, & æstibus: alia vero dicet, lapides, & lateres, & ligna: alia autem in his formam gratiâ horum. quænam igitur harum est physica: eane, quæ in materia cernitur, & rationem ignorat? an quæ in ratione tantum? an potius quæ ex utrisque constat? 25 Iam verò illarum utraque cuius est? An non est aliquis alius præter physicum, qui in affectionibus materiæ, quæ non sunt separabiles, & quæ non separabiles, versatur: sed physici in omnibus versatur, quæ sunt eiusmodi corporis & eiusmodi materiæ opera & affectiones.

A τὸ το γὰρ λαβεῖν μὲν διαγχαῖον, οὐ ράδιον δὲ. 18 Φαίνεται δὲ τῷ πλείων ὁσὲν αὐτοῦ σώματος πάσῃ, ὁσὲν ποιεῖν, οἷον, ὀργίζεσθαι, θάρρειν, ὀπιθυμεῖν, ὁλως ἀγαθάνεσθαι. μάλιστα δὲ εἰσὶν ἴδιον τὸ νοεῖν. εἰ δὲ ἐστὶ καὶ τὸ το φαντασία τις, ἢ μὴ αὐτοῦ φαντασίας, οὐκ εἰδέναι χρὴ ἀνὰ τὸν αὐτοῦ σώματος εἶναι. 19 Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τῷ ψυχῆς ἔργον ἢ παθημάτων ἴδιον, εἰδέναι χρὴ αὐτὸ χωρίζεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἐστὶν ἴδιον αὐτῆς, οὐκ αὖ εἶναι χωριστῆ. B Ἄλλα κελεύει τὸ εἶναι, ἢ εἶναι, πολλά συμβαίνει, οἷον, ἀπεσθαι τῆς χαλκῆς σφαιρας καὶ σιγῆν. οὐ μὲν γὰρ καὶ ἀφαιρῶν τοῦτο χωριστῆ τὸ εἶναι. ἀφαιρῶν γὰρ, εἴπερ αἰεὶ μὲν σώματος ἕκός ἐστιν. 20 Εοικε δὲ ἑκάστη τῆς ψυχῆς παθημάτων εἶναι μὲν σώματος, θυμὸς, παρῶν τῆς, φόβος, ἔλεος, θάρσος. εἰς χαρὰ, καὶ τὸ φιλεῖν τε καὶ μισεῖν. ἅμα γὰρ τοῖς πάσῃ τὸ σώμα. μὴ μὲν δὲ, ποτὲ μὲν καὶ ἰσχυρῶν ἐκπαρῶν παθημάτων συμβαίνοντων μὴ ἐν C παρῶν εἶναι, ἢ φοβείσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ καὶ μικρῶν καὶ ἀμυρῶν κινεῖσθαι, ὅταν ὀργὰ τὸ σώμα, ἑ οὕτως ἔχη, ὡσπερ ὅταν ὀργίζηται. ἐπὶ δὲ τῷτο μάλιστα φανερόν. μὴ τὸ γὰρ φοβερόν συμβαίνοντος, εἰς τοῖς παθημάτων γίνονται τῆς φοβῆσθαι. εἰ δὲ ἄλλως ἔχει, δηλοῖ ὅτι ἑκάστη παθημάτων ἐνυλοῖ εἶσιν. 21 Ὡς οἱ ὅροι τοιοῦτοι, οἷον, τὸ ὀργίζεσθαι, κίνησις τις τῆς τοῦ σώματος, ἢ κίσεσι, ἢ δυνάμειος καὶ τῶν τῶν, καὶ ἕνεκα τῶν. 22 Καὶ εἴτα τῶν ἢ δὲ φησὶ τὸ θεωρεῖσθαι ὡς ψυχῆς, ἢ πάσης, ἢ τῆς τοιαύτης. 23 Διαφερόντως δὲ αὐτοῖς οἰεῖσθαι ὁ φυσικὸς τε καὶ διαλεκτικὸς ἕκαστον αὐτῶν, οἷον ὀργὴ ἢ ἐστὶν. ὁ μὲν γὰρ, ὀρεξὶν ἀνιλυππίσεως, ἢ ἡ τοιοῦτο ὁ δὲ, ζέσιν καὶ καρδίαι ἀμαρτῶν, ἢ θερμῶν. τούτων δὲ ὁ μὲν τῶν ἡλίου ἀποφιδῶσιν. ὁ δὲ, τὸ εἶδος, καὶ τὸ λόγος. ὁ μὲν γὰρ λόγος εἶδος τῶν παρῶν. 24 Ἀνάγκη δὲ εἶναι τῶν ἐν ἡλίου τοιαύτη, εἰ ἔστιν. ὡσπερ οἰκίας, ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος αὐτοῖς, ὡς οἰκία παρῶν καρδιῶν φθορῶν καὶ ἀνέμων, ἑ ὀμβρῶν, ἑ καὶ μὲν. ὁ δὲ φησὶ, λίθοι, ἑ πᾶσι τοῖς, ἑ ἕντα ἑτέροις δὲ, ἐν τοῖς τῶν εἶδος, ἕνεκα τῶν. τις οὖν ὁ φυσικὸς τούτων; πότερον ὁ αὐτοῖς ἢ ἡλίου, ἢ δὲ λόγος ἀγνοῶν. ἢ ὁ αὐτοῖς τὸν λόγον μόνον, ἢ μάλιστα ὁ εἰς ἀμφοῖν; 25 Ἐκείνων δὲ, τίς ἕκαστος; ἢ οὐκ ἐστὶ τις ὁ αὐτοῖς τῶν παρῶν τῶν ἡλίου τὰ μὴ χωριστῆ, μὴ δὲ ἢ χωριστῆ. ἄλλ' ὁ φυσικὸς ὡς ἀπὸ τοῦ ὅσα τοιοῦτο σώματος, ἑ τῆς τοιαύτης ἡλίου ἔργα, ἑ παρῶν.

γρ. τὸ αὐτοῖς καρδίαι αἰμα-

ὅποσα δὲ μὴ ἢ τοιαῦτα, ἄλλος· καὶ πῶς τίνα
 μὲν τεχνίτης, ἐὰν τύχη, οἷον τέκτων, ἢ ἰατρός.
 τῶν δὲ μὴ χειρῶν μὲν, ἢ δὲ μὴ τοιούτου
 σώματος πάθη καὶ εἰς ἀφαιρέσεως, ὁ μαθημα-
 τικός· ἢ ὅτι κειρωσμένα, ὁ πρῶτος φιλοσό-
 φος. 26. Ἀλλ' ἐπιμιτέον ὅθεν ὁ λόγος. ἐλέγ-
 μιν ὅτι πᾶσι πάθη τῆς ψυχῆς ἀχώριστα τῆς
 φρεσικῆς ὑλῆς τῶν ζώων, ἢ γε τοιαῦθ' ὑπερ-
 θυμός καὶ φόβος, καὶ οὐχ ὡς περὶ γραμμῆ καὶ
 ἐπίπεδον.

ΚΕΦΑΛ. Β'

Αἱ τῶν παλαιῶν δόξαι.

Επισκοποῦντας ὅτι πῶς ψυχῆς ἀναγκασθὲν
 αἴμα διαποροῦντας πῶς ὧν ἐμπορῆν δεῖ,
 πρῶτον ἰσχυροῦντας τὰς τῶν πρῶτων δόξαι συμ-
 πλοῦσθαι ἀλλήλων, ὅσοι τι πῶς αὐτῆς ἀπεφύλα-
 τος, ὅπως τὰ μὲν εἰρημύρια καλῶς λαβόμενα εἰ-
 ὶ μὴ τι καλῶς, τὰ δὲ βλάστησάντων. 2. Ἀρχὴ ὅ-
 τι ζήτησεως, πρῶτον τὰ μέγιστα διακρινῶν
 ὑπερβαίνει αὐτῆς φύσιν. τὸ ἐμφυλον δὲ εἰς ἀψύ-
 χου δυοῖν μέγιστα διαφέρειν δοκῆ. κινήσει τε καὶ
 παύσει αἰσθάνεσθαι. πρῶτον φανερῶν καὶ ὡς τῶν
 πρῶτον ἡμετέρων σχεδὸν δύο ταῦτα πῶς ψυχῆς.
 3. Φασὶ γὰρ ἔνιοι, καὶ μέγιστα, καὶ πρῶτον ψυχῆς
 εἶναι ὁ κινουῦν οἰσθέντες ὅτι τὸ μὴ κινουμένον αὐτὸ,
 μὴ εἰς δὲ καὶ κινῆν ἐτερον, ἢ κινουμένων τι πῶς
 ψυχῆς ὅπως ὑπερβαίνει εἶναι. 4. Ὅθεν Δημοκρί-
 τος μὲν πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτῶν εἶναι. ἀπεί-
 ρων γὰρ ὄντων χημῆς, καὶ ἀτόμων, τὰ σφαιροειδῆ
 πῦρ καὶ ψυχῆς λέγει, οἷον εἰς τὰς ἀέρας τὰ καλού-
 μενα ξύσματα, ἀφανέταται ἐν ταῖς δόξαις τῶν θυ-
 εῖδων ἀκτῆσιν, ὧν τὸ πρῶτον ἡμῶν, σφαιροειδῆ
 τῆς ὅλης φύσεως. ὁμοίως ὅτι καὶ Λεύκιππος.
 5. Τούτων δὲ τὰ σφαιροειδῆ [πῦρ καὶ] ψυχῆς,
 εἰς τὸ μέγιστον εἰς πῶτον δυνάμει διακρινῶν
 τοῖς τοιούτοις ῥυθμοῖς, καὶ κινεῖν τὰ λοιπὰ, κί-
 νουμένα καὶ αὐτὰ, ὑπολαμβάνοντες πῶς ψυ-
 χῆς εἶναι τὸ πρῶτον τοῖς ζώοις τὸ κινεῖν. 6. Διὸ
 καὶ τῶν ἄλλων εἶναι τὸ ἀναπνεῖν· σφαιροειδῆ
 γὰρ τῶν πρῶτον εἶναι τὰ σώματα, εἰς ἐκθλίβου-
 τος τῶν χημῆτων τὰ πρῶτον ταῖς ζώοις
 πῶς κινεῖν, εἰς τὸ μὴ εἶναι αὐτὰ ἡρεμῶν μη-
 δὲ ποτε, βοηθῆσαι γίνεσθαι θύραθεν, ἐπεισόν-
 των ἄλλων τοιούτων εἰς τὰς ἀναπνεῖν· κωλύειν
 γὰρ ταῦτα, καὶ τὰ εἰσπνέοντα ἐν ταῖς ζώοις
 ἐκκρίνεσθαι, σφαιροειδῆ τὰ σφαιροειδῆ καὶ πη-
 γνῶν. καὶ ζῆν δὲ εἰς ἀναπνεῖν τῶν ποιεῖν.
 7. Εἰκοσὶ καὶ τὸ πρῶτον τὸ Πυθαγορείων λεγόμενον,

A In iis vero quæ talia non sunt, aliis. & in
 quibusdam quidem versatur artifex, si fors
 tulerit, ut faber, aut medicus. quæ ve-
 rò non sunt quidem separabilia, quæ ta-
 men non eiusmodi corporis affectiones
 sunt, & ex abiunctione spectantur: in his
 versatur mathematicus. sed quæ sunt se-
 parata, primus philosophus. 26 Sed eò est
 redeundum, vnde digressa est oratio. dice-
 bamus autem affectiones animæ esse inse-
 parabiles à naturali materia animalium,
 quatenus talia sunt ira ac metus, non ut li-
 nea & planum.

B CAPVT II.
 Veterum opiniones de anima.

Considerantes autem de anima, ne-
 cesse est, ut dubitantes de iis quæ, cum
 progressi erimus, in promptu nobis esse
 oportet, simul antiquorum opiniones
 comprehendamus, quicumque aliquid de
 ea pronuntiarunt: ut ea, quæ scite dicta
 sunt, sumamus: si quid verò inscite, id
 vitemus. 2 Principium verò inquisitionis
 erit, ea prius ponere, quæ maximè viden-
 tur ipsi inesse secundum naturam. Anima-
 tum igitur ab inanimato duobus maximè
 differre videtur, motu & sensu. ferè autem
 à maioribus quoque accepimus duo hæc
 de anima. 3 Aiunt enim quidam, & maxi-
 mè & primùm animam esse id quod mo-
 uet. putantes autem, id, quod non mo-
 uetur, non posse mouere alterum; ita exi-
 stimarunt animam esse aliquid eorum quæ
 mouentur. 4 Vnde inquit Democritus
 eam esse ignem quendam & calorem. cum
 enim infinitæ sint figuræ & atomi: eas, quæ
 sunt rotundæ, ignem & animam esse dicit.
 cuiusmodi sunt in aère, quæ vocantur ra-
 menta, quæ cernuntur in radiis per fen-
 stras immixtis: quorum farraginem dicit
 esse elementa totius naturæ. Similiter etiam
 Leucippus statuit. 5 Harum autem eas
 quæ sunt rotundæ, esse animam: quoniam
 huiusmodi figuræ maximè possunt per
 vniuersum permeare, & reliqua moue-
 re, cum & ipsæ moueantur. Sic ergo dixe-
 runt Democritus & Leucippus, existimantes,
 animam esse quod præbet animalibus mo-
 tum. 6 Idcirco & viuendi terminum esse
 respirationem. cum enim id quod ambit,
 corpora comprimat, atque eas figuras eli-
 dat, quæ præbent animalibus motum, eo
 quòd ipsa numquam quiescunt, opem fer-
 ri, extrinsecus ingredientibus eiusmodi a-
 liis, dum respiratur: hæc enim prohibere,
 quominus etiam ea quæ in animalibus in-
 sunt, excernantur, vna propulsantia quod
 comprimit & coërcet. viuere autem anima-
 lia, quandiu possunt hoc facere. 7 Vide-
 tur autem, & quod à Pythagoreis dicitur,

eandem habere sententiam. quidam enim eorum dicebant animam esse ramenta illa, quae sunt in aëre. alij verò, id quod hæc mouet. ac de his dictum est: quia videntur continenter moueri, etiam si sit summa tranquillitas. 8. Eòdem feruntur etiam, quicumque dicunt animam esse id quod seipsum mouet. nam omnes hi videntur existimasse, motum maximè proprium esse animæ, & cætera quidem omnia per animam moueri, ipsam verò à semetipsa: quia nihil videbant mouere, quod non & ipsum moueretur. 9 Similiter etiam Anaxagoras animam esse inquit eam quæ mouet: ac si quis alius dixit, mentem vniuersum mouisse. 10 Non tamen omnino vt Democritus. is enim asseruit simpliciter idem esse animam & mentem. verè enim esse, quod videtur. Idcirco scitè cecinisse Homerum, quòd Hector iaceret inops mentis. Non ergo vtitur mente, vt facultate quadam, quæ circa veritatem versetur: sed idem esse ait animam & mentem. Anaxagoras verò minus dilucidè de his differit. sæpe enim dicit mentem esse causam eius quod scitè & rectè se habet. alibi vero inquit idem esse mentem & animam: in omnibus namque eam inesse animalibus, tam magnis quàm paruis, tam honestioribus quàm vilioribus. Sed non videtur mens, quæ secundùm prudentiam dicitur, æquè cunctis inesse animalibus, immo ne quidem cunctis hominibus. 11 Quicumque igitur ad motum animati respexerunt, hi existimarunt animam esse id quod maximè mouendi vim habet. 12 Quicumque autem ad cognitionem & sensum eorum quæ sunt, hi dicunt animam esse principia, alij plura principia facientes, alij vnum hoc. 13 Vt Empedocles ex elementis omnibus; esse autem vnumquodque horum animam, sic inquit.

*Nam terra quidem terram videmus: aqua verò aquam:
 Æthere autem æthera diuinum: sed igne ignem exitiosum:
 Amore autem amorem: & contentionem, contentione tristi.*

14 Eodem modo etiam Plato in Timæo animam ex elementis efficit. simile enim simili cognosci, ac res ex principijs esse. 15 Similiter etiam in iis quæ de Philosophia dicuntur, definitum est, ipsam quidem animal ex vnus idea & prima longitudine & latitudine & altitudine, cætera vero simili modo. 16 Præterea etiam aliter, intellectum quidem esse vnum: scientiam verò, duo: (vno enim modo est ad vnum)

A τὴν αὐτὴν ἔχειν ἀφροδίτην. ἔφασαν γὰρ πῆρες αὐτῆς, ψυχῶν εἶ) τὰ ἐν ταῖς ἀέρι ξυσμασιν· οἱ δ' ἔφ' αὐτὰ κινουῦν. ὡς δ' οὗτων εἶρηται, δὲ σὶ σὶνωχῶς φαίνεται [αὐτὰ] κινουμένα, καὶ ἡ νευεμία πρῶτη. 8 Ἐπὶ αὐτὸ δ' φέρονται ἑὸσοι λέγουσι τὴν ψυχῶν αὐτὸ κινουῦν· εὐκτασι γὰρ οὗτοι πρῶτες ὑπειληφέναι τὴν κίνησιν οἰκειότατον εἶ) τῇ ψυχῇ· καὶ τὰ μὲν ἄλλα πρῶτα κινῶν δὲ τὴν ψυχῶν αὐτῶν δ' ὑφ' ἑαυτῆς, δὲ τὸ μηδὲν ὁρᾶν κινουῦν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται. 9. Ὁμοίως δ' καὶ Ἀναξαγόρας ψυχῶν εἶ) λέγει τὴν κινουμένην, καὶ εἰ τις ἄλλος εἶρηκεν, ὡς τὸ πρῶτον κίνησιν νοῦς. 10 Οὐ μὲν πρῶτα γὰρ, ὡς ἄλλοι Διμοκρίτης. ἐκείνος μὲν γὰρ ἀπλῶς αὐτὸ τὴν ψυχῶν καὶ τὸν νοῦν· τὸ γὰρ ἀληθῶς εἶ) τὸ φαινόμενον. δὲ καλῶς ποιῆσαι τὸν Ὀμηρὸν, ὡς Ἐκτωρ κεῖτ' ἄλλοφρονέων. οὐ δὲ χρῆται τῷ νοῦ, ὡς διδάμει ἡνὶ ὡς τὴν ἀληθῆσαι· ἀλλὰ αὐτὸ λέγει ψυχῶν καὶ νοῦν. Ἀναξαγόρας δὲ, ἡ τὸν ἀφροδίτην ὡς αὐτῆς· πολλὰ γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς καλῶς καὶ ὁρθῶς, τὸν νοῦν λέγει· ἐτέρωθεν δ' τὸν νοῦν εἶ) τὸν αὐτὸν τῇ ψυχῇ· ἐν ἅπασιν γὰρ ὑπάρχει αὐτὸν τοῖς ζώοις, καὶ μεγάλουσι, καὶ μικροῖς, καὶ πῆμοις καὶ ἀπίμοις. οὐ φαίνεται δὲ ὅ γε καὶ φρονησιν λεγόμενος νοῦς πᾶσιν ὁμοίως ὑπάρχει τοῖς ζώοις, ἀλλ' ὡς τὸ τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν. 11. Ὅσοι μὲν οὖν ὅτι τὸ κινεῖσθαι τὸ ἐμψυχον ἀπέβλεψαν, οὗτοι τὸ κινήσιν αὐτὸν ὑπελάβον τὴν ψυχῶν. 12 Ὅσοι δὲ ὅτι τὸ γινώσκειν, ἑὸ ἀιδάμεσθαι τῆς ὄντων, οὗτοι δὲ λέγουσι τὴν ψυχῶν τῆς ἀφροδίτης· οἱ μὲν πλείους ποιουῦντες τῆς ἀφροδίτης, οἱ δὲ μίαν αὐτῶν. 13 Ὡς ἄλλοι Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῆς στοιχείων πρῶτων εἶ) καὶ ἕκαστον ψυχῶν τούτων, οὕτω λέγων,

Γαῖη μὲν γὰρ γαῖαν ὁπῶπα μὲν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
 Αἰθέρι δ' αἰθέρα διοι, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ αἰθῆλον,

E Σπογγῆ δ' σπογγῶν, νεῖκος δὲ τε νεῖκει λυγρῶν. 14 Τὸν αὐτὸν δ' ἔφ' ὅτι ἐν ταῖς Τιμῆσι Πλάτων τὴν ψυχῶν ἐκ τῆς στοιχείων ποιεῖ· γινώσκουσθαι γὰρ ὁμοίω ὁμοίον· τὰ δ' ὡς ἔφασαν ἐκ τῆς ἀφροδίτης εἶ). 15 Ὁμοίως δ' καὶ ἐν * τοῖς φιλοσοφίας λεγόμενοις διακρίσθαι, αὐτὸ μὲν τὸ ζῶον ἐκ τῆς ἐνός ιδέας, καὶ τῆς ἀφροδίτου μήκει, καὶ πλάτει, καὶ βάθει· τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοῦσθαι. 16. Ἐπὶ δ' καὶ ἄλλως, νοῦν μὲν τὸ ἐν, ὅτι τῆς μὲν καὶ τὰ δύο· μεναχῶς γὰρ ἐφ' εἶν.

γ. τ. π.
 φιλοσοφίας
 λέγει δ.

γρ. ἠδὲ δ.

γρ. ψυχῆ

γρ. ἀσωμάτως.

γρ. π. τὸ πλῆθος.

τὸν δὲ τῶ ὀπιπέδου ἄριθμὸν, δόξαν ἀμαθῶ-
 σιν δὴ, τὸν τῶ στερεοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἄριθμοί,
 τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἀρχαὶ τῶ ὄντων ἐλέγον-
 τὸ· εἶσι δὲ ἐκ τῶ στοιχείων· κρίνεται δὲ τὰ
 ἀρχαίματα, τὰ μὲν ἰσῶ, τὰ δὲ ὀπισθίμη, τὰ
 δὲ δόξη, τὰ δὲ ἀμαθῶσι· * εἶδη δὲ οἱ ἀρι-
 θμοὶ οὗτοι τῶ ἀρχαμάτων. 17 Ἐπεὶ δὲ
 καὶ κινήτην ἔδδκει * ψυχῆ εἶναι καὶ γνωσι-
 χῆν, οὕτως ἐνιοὶ σιυνέπλεξαν ἄμφω,
 ἀποφιλῶμενοι πλὴν ψυχῆ ἄριθμὸν κινουῦθ
 ἑαυτὸν. 18 Διαφέρουσι δὲ καὶ τῶ ἀρι-
 θμῶν, πῖνες καὶ πόσαι· μάλιστα μὲν οἱ σωμα-
 τικῶς ποιουῦτες τοῖς * ἀσωμάτοις· τούτοις
 δὲ οἱ μῖξαντες καὶ ἀπ' ἀμφω τὰς ἀρχαὶ
 ἀποφιλῶμενοι. Διαφέρουσι δὲ καὶ * καὶ
 τὸ πλῆθος· οἱ μὲν γὰρ μίαν, οἱ δὲ πλείους
 λέγουσιν· ἐπομῶως δὲ τούτοις καὶ πλὴν ψυ-
 χῆ ἀποδοῦσι· τὸ, τε γὰρ κινήτην τῶ
 φύσιν, τῶ ἀρχῶν ἰσῶι φασιν, οἷα ἰσῶ-
 γως. 19 Ὅθεν ἔδδξέ τις πῦρ εἶναι· καὶ γδ
 τῶ λεπτομερέστατον τε, καὶ μάλιστα τῶ στοι-
 χείων ἀσώματον· ἐπὶ δὲ κινήται τε καὶ κινεῖ
 τὰ ἄλλα ἀσῶτως. 20 Δημόκριτος δὲ καὶ
 γλαφυρωτέρως εἶρηκεν ἀποφιλῶμενος, ἄρα
 ἢ τούτων ἑκάτερον· ψυχῆ μὲν γὰρ εἶναι
 τῶ τὸ καὶ νοῦν· τῶ δὲ εἶναι ἐκ τῶ ἀρχῶ-
 των καὶ ἀδιαρέτων σωμάτων· κινήτην δὲ,
 ἀρὰ μικρομέραν καὶ ὁ σχῆμα· τῶ δὲ σχι-
 μάτων ἀκινήτατον, τὸ σφαιροειδὲς λέγει·
 ποιούθην δὲ εἶναι ἢν τε νοῦν, καὶ τὸ πῦρ.
 21 Ἀναξαγόρας δὲ εἶπε μὲν ἕτερον λέγειν
 ψυχῆν τε καὶ νοῦν, ὡς περ εἶπομεν καὶ ἀρχῶ-
 τερον· χρῆται δὲ ἀμφω ὡς μιᾷ φύσει·
 πλὴν ἀρχῆν γε ἢν νοῦν ἴσεται μάλιστα
 πῶντων· μένον νοῦν φησὶν αὐτὸν τῶ ὄντων
 ἀσῶτως εἶναι, ἔ ἀμύγη τε ἔ καθαρόν· ἀπι-
 δίδωσι δὲ ἀμφω τῆ αὐτῆ ἀρχῆ, τὸ, τε γι-
 νώσκην καὶ ὁ κινήτην, λέγων νοῦν κινήσει τὸ πῶν.
 22 Ἐοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἄν ἀπομνημο-
 νεύουσι, κινήτην ἢ πλὴν ψυχῆ ἰσῶσιν·
 ἔδδξεν, εἶπε τὸν λίθον εἶναι ψυχῆν ἔχειν, ὅτι
 τὸ σίδηρον κινεῖ. 23 Διογῆνης δὲ ὡς περ καὶ
 ἕτεροὶ ἴνες, ἀέρα τῶσιν οἴηται πῶντων λε-
 πτομερέστατον εἶναι, ἔ ἀρχῆν· καὶ ἀρὰ τῶ
 γινώσκην τε ἔ κινήτην πλὴν ψυχῆ, ἢ μὲν ἀρχῶ-
 τῶν ὄντων, καὶ ἐκ τῶ τῶσιν πῶντων γινώσκην· ἢ
 δὲ λεπτομερέστατον, κινήτην εἶναι. 24 Καὶ
 Ἡρακλείτης δὲ πλὴν ἀρχῆν εἶναι φησὶ πλὴν
 ψυχῆν, εἶπε τὸ ἀναθυμίασιν, ἄρα ἢς ἄλλα
 σιυνίησι· καὶ γδ ἀσώματάτων δὴ ἔ ῥέον αἰε·

A plani verò numerum esse opinionem; soli-
 di verò numerum esse sensum. Numeri
 namque esse ipsa forma & principia en-
 tium dicebantur. constant autem ex prin-
 cipiis. ac res iudicantur partim intellectu,
 partim scientiâ, partim opinione, partim
 sensu. hi verò numeri sunt formæ rerum.
 17 Quoniam autem anima videtur &
 habere vim mouendi, & cognoscendi :
 sic nonnulli coniunxerunt ex ambobus,
 pronuntiantes animam esse numerum qui
 se ipsum mouet. 18 Dissentiunt autem
 de principis, quænam, & quot sint :
 maximè quidem qui corporea faciunt,
 ab iis qui incorporea : & ab his utrisque ij
 qui miscent, & ex ambobus principia
 statuunt. dissentiunt etiam de numero :
 alij namque vnum, alij plura esse dicunt.
 his verò consequenter etiam animam ex-
 plicant. quod enim suâ naturâ habet
 vim mouendi, inter prima esse collocan-
 dum existimarunt, non sine ratione. 19
 Vnde quibusdam videtur esse ignis. Ete-
 nim hic subtilissimis partibus constat, &
 est elementorum maximè incorporeum.
 præterea, & mouetur & mouet alia pri-
 mum. 20 Democritus verò elegantius lo-
 cutus est, explicans quamobrem sit ho-
 rum vtrumque. animam enim & intelle-
 ctum esse idem. hoc autem esse ex primis
 & indiuiduis corporibus, aptum autem
 ad mouendum propter exiguitatem par-
 tium & figuram. figurarum autem eam
 dicit esse maximè mobilem, quæ est ro-
 tunda : cuiusmodi esse ait mentem &
 ignem. 21 Anaxagoras verò videtur qui-
 dem diuersum statuere animam & men-
 tem, vt & antea diximus : vtitur tamen
 utrisque, quasi vnâ naturâ : præterquam
 quod ponit mentem maximè omnium
 esse principium. nam inter ea quæ sunt,
 hanc solam ait esse simplicem, & non
 mixtam, & puram. tribuit autem vtra-
 que eidem principio, cognitionem sci-
 licet, ac motum, inquiring mentem
 mouisse vniuersum. 22 Videtur etiam
 Thales, ex iis quæ memorantur, existi-
 mare animam esse quiddam ad mouen-
 dum aptum : siquidem dixit lapidem
 illum habere animam, quia ferrum
 mouet. 23 Diogenes autem, vt & alij
 nonnulli, censuit esse aërem, cum puta-
 ret hunc esse omnium subtilissimum, &
 principium. idcircoque animam cognos-
 cere & mouere, quatenus est primum,
 & ex hoc reliqua cognoscere. quatenus
 autem subtilissimis partibus constat, ef-
 se ad mouendum aptum. 24 Sed &
 Heraclitus ait animam esse principium :
 siquidem ait esse exhalationem, ex qua
 reliqua constituit. esse enim rem ma-
 ximè incorpoream, & semper fluentem.

quod autem mouetur, eo cognosci quod mouetur: entia verò esse in motu, & is putauit, & alij multi. 25 Pariter ac hi, videtur Alcmaeon existimasse de anima: inquit enim eam esse immortalem, quoniam assimilatur immortalibus: hoc autem ipsi inesse, ut *potest* ei quæ semper moueatur: moueri autem & diuina omnia continenter ac semper, Lunam, Solem, sidera, & cælum totum. 26 Eorum verò, qui sunt magis importuni, etiam aquam nonnulli pronuntiarunt, ut Hippo. adducti autem videntur ut id crederent, ex genitura, quia omnium *genitura est* humida. nam & eos reprehendit, qui dicunt animam esse sanguinem, quia genitura non est sanguis, hanc verò esse primam animam. 27 Alij vero sanguinem, ut Critias, existimantes sentire maximè proprium esse animæ, hoc vero inesse propter sanguinis naturam. 28 Omnia namque elementa fortita sunt aliquem à quo eligerentur, excepta terra: sed hanc nemo statuit, nisi si quis dixit eam esse ex omnibus elementis, aut omnia elementa. 29 Iam verò omnes animam tribus (penè dixerim) definiunt, motu, sensu, & corporis vacuitate: quorum vnum quodque refertur ad principia. 30 Quapropter & hi qui cognitione eam definiunt, eam aut elementum, aut ex elementis faciunt, similia inter se loquentes, vno excepto. inquit enim, simile simili cognosci. cum enim anima omnia cognoscat, eam constituunt ex omnibus principijs. 31 Quicumque igitur vnam aliquam causam & vnum elementum esse dicunt, ij etiam animam ponunt esse vnum: puta ignem, aut aërem. qui vero plura dicunt principia, etiam animam dicunt esse plura. 32 Solus Anaxagoras ait mentem esse passionis expertem, nec habere quicquam commune cum vlla alia re: Cum autem talis sit, quomodo cognoscat, & quam ob causam, nec ille dixit, nec ex iis quæ dicta sunt, perspicuum est. 33 Quicumque vero contrarietates in principijs ponunt, etiam animam ex contrariis constituunt. alij autem alterum contrariorum *sumunt*, ut calidum, aut frigidum, aut aliquid aliud tale: ac similiter ponunt animam esse vnum quidpiam ex his. 34 Idcirco & nomina sequuntur: alij quidem dicentes animam vocari calidum: quia propterea etiam *ζῆν, id est, vivere, est* nominatum: alij vero appellari frigidum, propter respirationem, & refrigerationem. 35 Quæ igitur tradita sunt de anima, & quas ob causas ita dicunt, hæc sunt, quæ exposuimus.

A τὸ ἢ κινούμενον κινουμένῳ * γινώσκεισθαι. ὅτι γινώσκουσι κινήσει δ' εἶναι τὰ ὄντα, καὶ κείνος ἄετο καὶ οἱ πολλοί. 25 Παρὰ πλείους ἢ τούτοις καὶ Ἀλκμαίων εἰσὶν ἡπόλαβον πρὸς ψυχῆς. φησὶ γὰρ αὐτῷ ἀθάνατον εἶναι, διὰ τὸ εἰκέναι τοῖς ἀθάνατοις. τὸτο ἢ ὑπερβαίνει αὐτῇ, ὡς αἰετινομένη· κινήσει δὲ καὶ τὰ θεῖα ἀπόματα σινηχῶς αἰετι, σελήνην, ἥλιον, ἀστέρων, καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. 26 Τῶν δὲ φορτικωτέρων, καὶ ὕδαρ πίνεις ἀπεφύλακτο, καθάπερ Ἰππων. B πεισθῆναι δ' εἰκόσιν ἐκ τῆς γνηῆς, ὅτι πρῶτων ὕδαρ καὶ γὰρ ἐλέγχει τοῖς αἵμα φάσκεισθαι πρὸς ψυχῆν, ὅτι ἡ γνηὺ οὐχ αἷμα. ταῦτι δ' εἶναι πρὸς πρῶτον ψυχῆν. 27 Ἐπερὶ δ' αἷμα, καθάπερ Κριτίας, τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς οἰκειότατον ἡπόλαμβόντες, τὸτο δὲ ὑπερβαίνει διὰ τὸ τῷ αἵματι φύσιν. 28 Παιῖτα γὰρ τὰ στοιχεῖα κριτικῶν εἴληφε, πλὴν τῆς γῆς. ταῦτι δ' ὁδοὺς ἀποπέφραξαι, πλὴν εἰς αὐτῷ εἴρηκεν ἐκ πρῶτων εἶναι τῶν στοιχείων, ἢ πρῶτα. C 29 Οὐρίζοισι δὲ πρῶτες τῆς ψυχῆς τρεῖσιν, ὡς εἰπεῖν, κινήσει, αἰσθησει, ὡς ἀσωμάτω· τούτων δὲ ἕκαστον ἀνάγκησιν ὡς τῶν αἰσθησι. 30 Διὸ καὶ οἱ τῶν γινώσκων οὐρίζοισι μοιοὶ αὐτῷ, ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσι, λέγοντες ὡς πλείους ἀλλήλοισι, πλὴν εἰός. φασὶ γὰρ γινώσκεισθαι καὶ τὸ ὁμοιον τῶν ὁμοίων· ὅτι γὰρ ἡ ψυχὴ πρῶτα γινώσκει, σινηχῶσιν αὐτῷ ἐκ πατρῶν τῶν ἀσθησι. 31 Οσοι μὲν οὖν μίαν τινὰ λέγουσιν αἴτιαν, καὶ στοιχεῖον ἓν, ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἓν πηθεῖσιν, οἷον πῦρ, ἢ ἀέρα· οἱ δὲ πλείω λέγοντες τῶν ἀσθησι, καὶ τῆς ψυχῆς πλείω λέγουσιν. 32 Ἀναξαγόρας δὲ μόνος ἀπαθῆ φησὶ εἶναι τὸ νοῦν, καὶ κοινὸν οὐθέν ὁδοῦν τῶν ἄλλων ἔχειν. τοιοῦτος δ' ὢν, πῶς γινώσκει, ἐπὶ διὰ τὴν αἴτιαν, ὅτε κείνος εἴρηκεν, οὐτ' ἐκ τῆς εἰρημῶν * σύμφωνές ἔστιν. 33 Οσοι δ' ἐναντιώσεις ποιοῦσιν ἐπὶ ταῖς ἀσθησι, ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ἐναντιῶσιν σινηχῶσιν· οἱ δὲ, θάτερον τῶν ἐναντιῶσιν, οἷον θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ τι ποιοῦσιν ἄλλο· καὶ πρὸς ψυχῆν ὁμοίως ἓν ἐπὶ τούτων εἶναι ἡθεῖσιν. 34 Διὸ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκρολυθοῦσιν, οἱ μὲν τὸ θερμὸν λέγοντες, ὅτι διὰ τὸτο καὶ τὸ ζῆν ὀνομάσθαι· οἱ δὲ τὸ ψυχρὸν, διὰ τὸ ἀναπνοῦν ἐπὶ πρὸς κατὰ ψυξιν καλεῖσθαι ψυχῆν. 35 Τὰ μὲν οὖν παρεδοδωμένα πρὸς ψυχῆς, καὶ δι' αἰσθησι λέγουσιν οὕτω, ταῦτα ἔστιν.

Σκέψις χτ' τῆς πλῆ ψυχῆ ἀπὸ τῆς κινήσεως
ὁμοιωμάτων.

Disputatio contra eos qui animam per
motum definiuerunt.

Επισκεπτόν δὲ πρῶτον μὲν πᾶσι κινή-
σεως. ἴσως γὰρ οὐ μόνον ψυχοῦς ἔστι δ
πλῆ οὐσίαν αὐτῆς τοιαύτην εἶναι, οἷον φασι
οἱ λέγοντες εἶναι πλῆ ψυχῆ δ κινουῦν αὐτό,
ἢ διωμάριον κινεῖν. ἀλλ' ἐν τῇ ἀδιωμά-
ταν, δ ἰσχυρῶν αὐτῇ κινήσει. 2 Ὅτι μὲν
οὕτω οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κινουῦν καὶ αὐτὸ κινεῖ-
σθαι, πρῶτον εἰρηται. 3 Διχῶς δὲ κινου-
μῶν πᾶσι. ἢ γὰρ καθ' ἑτέρον, ἢ καθ'
αὐτό. καθ' ἑτέρον δὲ λέγουσιν, ὅσα κινεῖται
ταῖς ἐν κινουμῶν εἶναι, οἷον πλωτῆρες. οὐ γὰρ
ὁμοίως κινουῦνται ταῖς πλοῖα. τὸ μὲν γὰρ
καθ' αὐτὸ κινεῖται, οἱ δὲ ταῖς ἐν κινουμῶν εἶ-
ναι. δῆλον δ' ὅτι τῆς μορίων. οἰκία μὲν
γὰρ ἔστι κινήσις, ποδῶν βάσις. αὐτῆ δὲ καὶ
αἰθερῶν. οὐχ ἰσχυρῶς δὲ τοῖς πλωτῆσι
τότε. * διχῶς οὖν λεγουμῶν τῶν κινεῖσθαι,
νῦν ἔπισημοῦ μὲν πᾶσι τῆς ψυχῆς, εἰ καθ'
αὐτῆ κινεῖται, καὶ μετέχει κινήσεως. 4 Τεσ-
σάρων δὲ κινήσεων οὐσῶν, φορέας, ἀλλοιω-
σεως, φήσεως, ἀξήσεως, ἢ μίαν τούτων
κινεῖται αὐτῶν, ἢ πλείους, ἢ πάσας. εἰ δὲ κινεῖται
μὴ χτ' συμβεβηκῆς, φύσις αὐτῆ ὑπερῆξι κινή-
σις αὐτῆ. εἰ δὲ τῶτο, καὶ τόπος. πᾶσαι γὰρ αἰ
λεγεῖσθαι κινήσεως ἐν τόπῳ. 5 εἰ δ' ἔστιν ἡ οὐ-
σία τῆς ψυχῆς τὸ κινεῖν ἑαυτῶν, οὐ χτ' συμβε-
βηκῆς, τὸ κινεῖσθαι αὐτῆ ὑπερῆξι, ὡσπερ ταῖς
λῶκῶν, ἢ ταῖς τειπήχῃ. κινεῖται γὰρ ἐ τῶτα,
ἀλλὰ χτ' συμβεβηκῆς. ἢ γὰρ ὑπερῆξι, ὅτι κινεῖται
κινεῖται δὲ σῶμα. δὲ καὶ οὐκ ἔστι τόπος αὐτῆ. τῆ
δὲ ψυχῆς ἔστι, εἴπερ φύσις κινήσεως μετέχει.
6 ἐπὶ δ', εἰ φύσις κινεῖται, καὶν βία κινήσει.
καὶν εἰ βία, καὶ φύσει. τὸν αὐτὸν δὲ ἔσπον ἔχει
καὶ πᾶσι ἡρεμίας. εἰς δ' γὰρ κινεῖται φύσει,
καὶ ἡρεμῆ ἐν τούτῳ φύσει. ὁμοίως δὲ ἐ εἰς δ' κί-
νηται βία, καὶ ἡρεμῆ ἐν τούτῳ βία. ποῖαι δὲ
βίαμοι τῆς ψυχῆς κινήσεις ἔσονται καὶ ἡρεμίας,
ὅσοι πλάτην βουλομῶν ῥάδρον ἀποδοῦσθαι.
7 ἐπὶ δ', εἰ μὲν αὐτὸ κινεῖται, πῦρ ἔσται. εἰ δ'
καίτω, γῆ. τούτων γὰρ τῶ σωματικῶν αἰ κινήσεις αὐ-
ται. ὅτι αὐτὸς λόγος ἐ πᾶσι τῶν μετὰ τῶν. 8 ἐπὶ
δ', ἐπεὶ φαίνεται κινεῖσθαι τὸ σῶμα, τῶτα
ἀλλοτριον κινεῖται τῶ κινήσεις αἰ καὶ αὐτῆ κινεῖται.
εἰ δὲ τῶτο, καὶ ἀπίστευτα εἶπεν ἀληθές,
ὅτι ἡ τὸ σῶμα κινεῖται, τῶτα καὶ αὐτῆ.

Primūm autem considerandum est de
motu. fortassis enim non solum fal-
sum est, essentiam eius talem esse, qualem
asserunt, qui dicunt animam esse id quod
se ipsum mouet, vel mouere potest: sed
est vnum ex iis quæ fieri nequeunt, vt
ei motus insit. 2 Non esse igitur neces-
se, vt id quod mouet, ipsum quoque
moueat, antea dictum fuit. 3. Cū au-
tem duobus modis moueat quicquid
mouetur: aut enim mouetur per alterum,
aut per se: (per alterum autem moueri
dicimus, quæcumque ideo mouentur,
quia sunt in eo quod mouetur: vt na-
uigantes: non enim similiter mouen-
tur ac nauis: quoniam hæc per se mo-
uetur: illi verò, quia sunt in eo quod mo-
uetur, quod quidem manifestum est in par-
tibus: quandoquidem proprius motus
pedum est incessus, atque hic est etiam
hominum, sed tum temporis non adest
nauigantibus:) cū ergo duobus modis
moueri dicatur, nunc de anima confide-
ramus, an per se moueat, & particeps sit
motus. 4 Cū autem quatuor motus
sint: latio, variatio, diminutio, accretio:
certè aut vno horum mouebitur, aut plu-
ribus, aut omnibus. Quod si mouetur non
ex accidenti, naturâ inerit ei motus: in
hoc, etiam locus: omnes enim motus, qui
dicti sunt, in loco sunt. 5 Quod si animæ
essentia est mouere se ipsam: moueri, ei
non inerit ex accidenti, vt albo, aut tri-
cubito: mouentur enim hæc quoque,
sed ex accidenti: quoniam id mouetur,
cui insunt, nempe corpus. ideòque non
est locus ipsorum. sed animæ locus erit,
siquidem naturâ est motionis particeps.
6 Præterea si naturâ mouetur, etiam vi
moueri poterit: & si vi, etiam naturâ. eo-
dem modo res habet etiam de quiete. ad
quod enim mouetur naturâ, etiam in eo
quiescit naturâ. Similiter etiam ad quod
mouetur vi, etiam in eo quiescit vi. qua-
les autem erunt violenti animæ motus &
quietes, ne quidem fingere volentibus fa-
cile est explicare. 7 Præterea si sursum
mouebitur, ignis erit: si deorsum, terra.
hi namque sunt horum corporum mo-
tus. Eadem ratio est etiam de corporibus
interiectis. 8 Præterea quia videtur mo-
uere corpus; rationi consentaneum est,
eam mouere iisdem motibus quibus &
ipsa mouetur. quod si ita est, etiam con-
uersione factâ verè dicetur, quo motu
corpus mouetur, ipsam quoque moueri.

γ. δ. ε. ζ. η.

atqui corpus mouetur latione, quare etiam anima mutabitur, perinde atque corpus, ipsa quoque *hoc motu*, vel tota, vel secundum partes translata. sed si fieri hoc potest, fieri etiam poterit, vt egressa ingrediatur rursus. cui consequens erit, vt animalia mortua resurgant. 9. Iam verò motu qui ex accidenti fit, etiam ab altero moueri posset: vnamque impelli potest animal. sed non oportet, vt in cuius essentia est moueri à seipso, id ab alio moueatur, praterquam ex accidenti: sicuti neque quod est bonum per se, aut propter se, id est bonum propter aliud, vel alterius gratia. animam verò maximè dicere aliquis possit à sensibilibus moueri, si quidem mouetur. 10. At verò si ipsa semet ipsam mouet, etiam ipsa mouebitur. quare si omnis motus est recessus eius quod mouetur, quatenus mouetur: etiam anima recedet à sua essentia, si non ex accidenti seipsam mouet, sed est motus ipsius essentia per se. 11. Quidam verò aiunt etiam animam mouere corpus in quo est, sicut ipsa mouetur: vt Democritus, qui similiter loquitur ac Philippus comicus: inquit enim, Dædalum fecisse ligneam illam Venerem, quæ moueretur, infuso argento fusili. similiter autem & Democritus asserit: nam dicit indiuiduos orbes, dum mouentur, eo quod sunt eâ naturâ præditi vt numquam consistant, simul trahere ac mouere corpus vniuersum. Nos autem rogabimus, an hoc ipsum etiam quiescere faciet. sed quomodo hoc faciet, difficile est, aut etiam impossibile dictu. & omninò anima non ita videtur mouere animal, sed ex præelectione quadam & intellectione. 12. Eodem modo etiam Timæus de natura differens, inquit animam mouere corpus: eò namque quod ipsa moueatur, mouere etiam corpus, quia cum ipso est connexa: constantem enim ex elementis, ac distinctam secundum numeros harmonicos, vt sensum & insitum concentum habeat, & vniuersum feratur consonis lationibus, rectitudinem in circulum flexit; ac diuisione vnus circuli facta in duos circulos bifariam coniunctos, rursus vnum diuisit in septem circulos; tanquam animæ motus sint cæli lationes. 13. Primum igitur non rectè dicitur animam esse magnitudinem. constat enim eam vniuersam animam talem esse velle, qualis est qui vocatur intellectus: non enim qualis est anima sensitua, nec qualis est concupiscitua: quoniam harum motus non est conuersio. 14. Intellectus verò est vnus & continuus, quemadmodum & intellectio:

A τὸ δὲ σῶμα κινεῖται φορᾷ· ὡς καὶ ἡ ψυχὴ μεταβάλλοι ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος ἐκείνης, ἢ ὅλη, ἢ καὶ μέρει μεθισταμένη. εἰ δὲ αὐτὸ ἀδύνατον, καὶ ἀξελθοῦσθαι εἰσπίπει πάλιν, ὡς ἀδύνατον· οὕτως δὲ ἐπιτελεῖται τὸ κινεῖσθαι τὰ τελεῖα τῶν ζῶων. 9. Τίτω δὲ καὶ συμβεβηκὸς κίνησις, καὶ ὑφ' ἑτέρου κινεῖται· ὡς αἰεὶ γὰρ ἀπὸ βίας ζῶων. οὐδεὶς γὰρ τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι οὐκ οἶα, τῶν τῶν ἄλλων κινεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός· ὡς ἀπὸ τῆς καθ' αὐτὸ ἀγαθόν, ἢ δὲ αὐτὸ, πρὸς δὲ ἄλλο εἶναι, τὸ δὲ ἑτέρου ἐνεκα. ἢ δὲ ψυχῶν μακρὰ φάσις τις αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν κινεῖται, ἢ ἐκαστὴ κινεῖται. 10. Ἀλλὰ μὲν καὶ εἰ κινεῖται αὐτὴ ἑαυτῆς, καὶ αὐτὴ κινεῖται· αἴτιον εἰ πάντας κινήσεις ἐκαστὸς ἔστι τῶν κινουμένων ἢ κινεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ ὁρίζεται αὐτῶν τῶν οὐσίαν, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός αὐτῶν κινεῖται, ἀλλ' ἐστὶν ἡ κίνησις τῆς οὐσίας αὐτῆς καθ' αὐτῆν. 11. Εἰκοι δὲ καὶ κινεῖται φάσι τὴν ψυχὴν· ὅτι σῶμα ἐν ᾧ ἔστιν, ὡς αὐτὴ κινεῖται· ὅτι Δημόκριτος πολλὰ πλησίον λέγων Φιλίππῳ τῷ * κάμωθε γρ. κερμῆ δόδω. δασκάλω. φησὶ γὰρ τὸ Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὸ ξυλίνῳ Αφροδίτῳ, ἐργάζεσθαι ἀργυροῦ χυτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ Δημόκριτος λέγει κινουμένην γὰρ φησὶ τὰς ἀδιαίρετους σφαιρας, ὅτι τὸ πεφυκέναι μηδέποτε μῦθον, σίμωφιλέειν καὶ κινεῖν τὸ σῶμα πᾶν ἡμεῖς δὲ ἐρατήσωμεν, εἰ ἔῃ ἡρεμήσῃ ποιῆσαι τὸ αὐτὸ. πῶς δὲ ποιῆσαι τῶντο, χαλεπὸν, ἢ καὶ ἀδύνατον εἶπεν. ὅλως δὲ οὐχ οὕτω φαίνεται κινεῖν ἢ ψυχὴν τὸ ζῶον· ἀλλὰ ἀπὸ παραίρεσέως τίνος ἐνοήσεως. 12. Τὸν αὐτὸν δὲ ἔλεγον καὶ ὁ Τίμαχος Φιλοσοφῆσαι τὴν ψυχῶν κινεῖν τὸ σῶμα· τῶν γὰρ κινεῖσθαι κινεῖται, καὶ τὸ σῶμα κινεῖται, ἀπὸ τῆς συμπεπλῆσθαι πρὸς αὐτὸ. σίμωφιλέειν γὰρ ἐκ τῶν ποιητῶν, καὶ μεμελεσμένῳ κατὰ τὰς ἀρμονικὰς ἁρμονίας, ὅπως αἰσθητῶν τε ἔσονται ἀρμονίαν ἔχει, καὶ τὸ πᾶν φέρηται συμφωνίως φορᾷ; τῶν δὲ θύρωσαν εἰς κύκλον κατέκαμψεν καὶ διελθὼν ἐκ τῆς εἰς κύκλου δύο κύκλους διασπῆσαι σίμωφιλέειν, πάλιν τὸ εἶνα διείλεν εἰς ἑπτὰ κύκλους, ὡς οὐσίας τῶν τῶν οὐρανοῦ φορᾷς, τῶν τῆς ψυχῆς κινήσεως. 13. Πρῶτον μὲν αὖ, οὐ καλῶς τὸ λέγειν τὴν ψυχῶν μέγεθος εἶναι. πῶν γὰρ τῶν πᾶντος, δὴ λανθάνει ὅτι τῶν αὐτῶν εἶναι. βούλεσθαι, ὅτι ποτὶ ἔστιν ὁ κελεύμενος νοῦς· οὐ γὰρ δὴ οὐ γὰρ αἰσθητικῆς, οὐδὲ οὐ γὰρ ἐπιθυμητικῆς· τούτων γὰρ εἰ κινήσις, οὐ κυκλοφορεῖται. 14. Οὐδὲ νοῦς εἰς καὶ σίμωφιλέειν, ὡς ἀπὸ κατὰ τὰ ἰόντας.

η δὲ νόσις τὰ νοήματα. ταῦτα δὲ τὰ ἔφε.
 ἔης ἐν, ὡς ὁ ἄριθμός, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ μέγε-
 θος. ἔστι γὰρ ὅσα δὲ νοῖς ὀπίσω σίτουχίς, ἀλλ' ἢ τοῖ
 ἀκέρησθ' οὐχ ὡς μέγεθος ἢ σίτουχίς. 15 Ὡς
 γὰρ δὴ καὶ νοήσῃ μέγεθος* ὡν ὁ τῶν αὐτῶν ἔφε μᾶ-
 ρων ἔφε αἰσθ' μορίων δὲ, ἢ τοῖ καὶ μέγεθος,
 ἢ καὶ στήμιον, εἰ δὲ καὶ τῶν μορίων εἰπεῖν,
 εἰ ἄλλ' οὐ καὶ στήμιον, αὐτὰ δὲ ἀπειροί,
 ἢ ἄλλ' ὡς ὅσα ποτε διαξείσιν. εἰ δὲ καὶ μέ-
 γεθος, πολλὰ καὶ ἢ ἀπειροί νοήσῃ ὁ αὐτό.
 φάνεται δὲ καὶ ἀπαξ ἐνδεχόμενον. εἰ δὲ ἴκα-
 νον ἢ ἴκα ὁ τῶν αὐτῶν ἔφε μορίων, ἢ δὲ καὶ κύκλω
 κινεῖσθαι, ἢ καὶ ὅλως μέγεθος ἔχειν, εἰ δὲ
 ἀνάγκη νοήσῃ τὰ ὅλως κύκλω στήμιον, τίς
 ὅστιν ἢ τοῖς μορίοις ἴκῃς; 16 Ἐν δὲ πᾶσι νοή-
 σῃ τὰ μορίων ἀμερεῖ, καὶ τὸ ἀμερές μορίων;
 ἀνάγκη ὅτι τῶν αὐτῶν ἔφε τὸν κύκλον τῶν νοῦ.
 ὅσα γὰρ κινήσις, νόσις κύκλου δὲ, ἀειφορά.
 εἰ δὲ ὅλως ἢ νόσις ἀειφορά, καὶ νοῖς αὐτῶν εἶν
 ὁ κύκλος, οὐδὲ τίς ποτε ἀειφορά νόσις.
 18 Αἰεὶ δὲ δὴ ἢ νόσις. δὲ γὰρ, εἴτ' αἰ-
 ἔρος ἢ ἀειφορά. τῶν αὐτῶν γὰρ ποιητικῶν ἢ
 ποικιλικῶν νοήσεων, ἐστὶ πέρατα. πᾶσαι γὰρ
 ἐπέρου χάρει. αἰ δὲ θεωρητικῶν τοῖς λόγοις
 ἐπίσῃς ὀφείζονται. λόγος δὲ πᾶς, ἢ ὀρισμός,
 ἢ ἀπόδειξις. αἰ δὲ ἀποδείξεις, καὶ ἀπ' ἀρ-
 χῆς, καὶ ἔρχοσι πᾶς τέλος τὸν συλλογισμόν,
 ἢ τὸ συμπέρασμα. εἰ δὲ μὴ περατωῦται,
 ἀλλ' οὐδὲ ἀνακείμενοι γε πάλιν ἐπ' ἀρ-
 χῆν. ἀνακείμενοι δὲ αἰεὶ μέσον, καὶ
 ἀκρον, ὅθεν ὑποέρδον. ἢ δὲ ἀειφορά πάλιν
 ἐπ' ἀρχῆν ἀνακείμενῃ. οἰ δὲ ὀρισμοὶ
 πᾶσι, πεπερασμένοι. 19 Ἐπὶ εἰ αὐτῆ
 ἀειφορά πολλὰ καὶ, δεισῃ πολλὰ καὶ νοεῖν τὸ
 αὐτό. 20 Ἐπὶ δὲ καὶ ἢ νόσις ἔοικεν ἡρε-
 μήσῃ τινί, καὶ ὅπισθ' αὐτῶν μᾶλλον ἢ κινήσει.
 τὸν αὐτὸν δὲ ἔστιν καὶ ὁ συλλογισμός. 21 Ἀλ-
 λά μὲν ὅσα μετὰ μὲν καὶ ἢ μὴ ῥάδῃν,
 ἀλλὰ βίαιον. εἰ δὲ ὅστιν ἢ κινήσις αὐτῆς
 μὴ οὐσία, ὅσα φύσιν κινεῖτο δὲ. 22 Ἐ-
 πίπονοι δὲ καὶ ἢ μεμίζῃ τὰ σώματι, μὴ
 διωκόμενοι ἀπολυτικῶν καὶ ποσῶν φθι-
 κτὸν, εἴτ' αἰ βέλπον τὰ τῶν μὴ μὲν σώμα-
 τος εἶν, καὶ τῶν εἴωθ' τε λέγεσθαι, καὶ
 πολλοῖς τῶν δοκεῖ. 23 Ἀδελφός δὲ καὶ τῶν κύ-
 κλω φέρεσθαι τὸν οὐρανὸν ἢ αἴτια. οὐτε γὰρ
 τῆς ψυχῆς ἢ οὐσία, αἴτια τῶν κύκλω φέρεσθαι,
 ἀλλὰ καὶ συμβεβηκὸς οὕτω κινεῖται. οὐτε ὁ
 σῶμα αἴτιον, ἀλλ' ἢ ψυχῆ μᾶλλον ἔκειται.
 24 Ἀλλὰ μὲν οὐδὲ ὅπ' βέλπον λέγεται.

27. ὡς ὁ τ.

27. κυκλι-
καὶς

27. αὐτῶν

A intellectio verò, ut intelligibilia. atqui
 hæc sunt unum, quia deinceps sunt, ut
 numerus, non ut magnitudo: quare nec
 intellectus est, ita continuus: sed aut im-
 partibilis, aut non ut magnitudo aliqua
 continuus. 15 Nam quomodo, cum sit
 magnitudo, quâvis suarum partium intel-
 liget, partium (inquam) aut secundum
 magnitudinem, aut secundum punctum,
 si tamen oportet etiam hoc appellare par-
 tem? Ergo si secundum punctum, hæc
 verò sunt infinita: patet, cum nunquam
 pertransiturum. si autem secundum ma-
 gnitudinem, sæpius vel infinities intelli-
 get eandem rem: sed videtur & semel fie-
 ri posse. Si verò sufficit tangere quavis
 parte, quid opus est circulo moveri, aut
 omnino magnitudinem habere? Quod si
 necesse est ut toto circulo tangens intel-
 ligat, quis est tactus qui partibus sit?
 16 Præterea quomodo intelliget partibi-
 le impartibili? & impartibile partibili?
 17 Iam verò necesse est intellectum esse
 circulum hunc. intellectus enim motus
 est intellectio: circuli verò, conuersio.
 si igitur intellectio est conuersio; etiam
 intellectus erit circulus ille, cuius con-
 uersio talis, est intellectio. 18 Ergo sem-
 per aliquam rem intelliget. oportet enim,
 siquidem conuersio est sempiterna. nam
 effectuarum aut actuarum intellectio-
 num sunt termini: quoniam omnes sunt
 alterius gratia. contemplatiuæ autem si-
 militer rationibus terminantur: omnis
 verò ratio aut est definitio, aut demonstra-
 tio. sed demonstrationes & à principio
 proficiscuntur, & habent aliquo modo fi-
 nem, id est, syllogismum seu conclusionem.
 quod si non terminantur, tamen non re-
 flectuntur rursus ad principium: sed assu-
 mentes semper medium & extremum, re-
 ctâ progrediuntur: circulus verò ad prin-
 cipium rursus reflectitur. omnes autem
 definitiones sunt finitæ. 19 Præterea si ea-
 dem conuersio sæpius fit, oportebit sæ-
 pius intelligere eandem rem. 20 Insuper
 intellectio similis est cuidam quieti & sta-
 tui, potius quàm motui, eodémque mó-
 do syllogismus. 21 Quin nec beatum
 est, quod non est facile, sed violentum.
 quod si motus non est eius essentia, præ-
 ter naturam mouebitur. 22 Item laborio-
 sum est, esse commixtum cum corpore,
 nec posse ab eo solui: & insuper fugien-
 dum. siquidem est melius intellectui esse
 sine corpore, sicuti dici solet, & plerisque
 concorditer videtur. 23 Incerta est etiã
 causa cur cælum circumferatur: quia nec
 animæ essentia est causa cur circumferatur,
 sed ex accidenti sic mouetur: nec cor-
 pus est causa: sed illi potius anima.
 24 At verò ne quidam dicitur quia melius.

B

C

D

E

atqui oportebat Deum ideo facere ut anima circulo moueretur, quia melius ei sit moueri, quàm stare: & ita moueri, quàm aliter. Sed quia eiusmodi consideratio aliarum disputationum est magis propria, eam in præsentia dimittamus. 25 Iam verò illud absurdum accidit & huic sermoni, & plerisque eorum qui de anima haberi solent: quia compingunt & immittunt animam in corpus: cum nihil præterea definiant, quam ob causam, & quomodo se habente corpore id fiat. atqui videatur hoc necessarium esse: quoniam propter communionem aliud facit, aliud patitur, & aliud mouetur, aliud mouet: quorum nullum quibuslibet inter se inest. sed illi tantum dicere aggrediuntur, quale quid sit anima. de corpore autem eam suscepturo, nihil præterea definiunt, quasi fieri possit secundum Pythagoricas fabulas, ut quæuis anima ingrediatur in quoduis corpus. videtur enim vnumquodque habere propriam speciem & formam. similiter autem loquuntur, ac si quis diceret, artem fabrilem in tibias ingredi: oportet enim artem quidem vti instrumentis, animam autem corpore.

CAPVT IV.

Animam non esse harmoniam.

Alia quoque opinio tradita est de anima, probabilis quidem multis, ac nulla earum, quæ data sunt, deterior: quæ tamen, velut ij qui magistratu abierunt, rationes reddidit etiam in disputationibus in communi factis. nonnulli enim asserunt, eam esse harmoniam quandam: etenim harmoniam esse temperationem & compositionem quandam contrariorum: corpus autem componi ex contrariis. 2 Atqui harmonia est ratio quædam mixtorum, vel compositio: anima verò neutrum horum esse potest. 3 Præterea mouere non est harmoniæ: omnes autem (penè dixerim) maximè hoc animæ attribuunt. 4 Magis autem quadrat de sanitate dicere harmoniam, & omnino de corporeis virtutibus, quàm de anima. 5 Sed magis perspicuum fiet, si quis tentauerit harmoniâ quadam explicare affectiones & opera animæ: difficile est enim accommodare. Præterea si dicamus harmoniam, ad duo respicientes, præcipuè quidem in iis magnitudinibus quæ motum & positionem habent, earum compositionem, cum ita sunt coaptata, ut nihil eiusdem generis admittant: hinc verò etiam mixtorum rationem: neutro sanè modo est rationi consentaneum.

A καὶ τοῖ γ' ἐχρεῖω τὸν Θεὸν διὰ τὸ κῶλον ποιεῖν φέρεσθαι πλὴν ψυχῆς, ὅτι βέλτιον αὐτῇ τὸ κινῆσθαι τῆ μὴ κινῆσθαι δὲ οὕτως ἢ ἄλλως. ἐπεὶ δὲ ἔστιν ἡ τοιαύτη σκέψις ἐτέρων λόγων οἰκειότερα, ταῦτα μὲν ἀφ' αὐτῶν τῶν αὐτῶν. 25 Ἐκεῖνο δὲ ἀτοπὸν συμβαίνει καὶ πούτω τὰς λόγους, καὶ τοῖς πλείστοις τῶν παρὰ ψυχῆς. συνάπλοισι γὰρ καὶ πηθεῖσιν εἰς τὸ σῶμα πλὴν ψυχῆς, ὅσθεν παροδρεῖσθαι διὰ τὴν αἰτίαν, καὶ πῶς ἔχοντος τὸ σῶματος. καὶ τοῖς δὲ ξείνοις δὲ τῶν ἀμακχῶν εἶ). διὰ τὸ γὰρ κινῶνται, τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσθαι. καὶ ὁ μὲν κινεῖται, τὸ δὲ κινῆ. τούτων δὲ ὅσθεν ἕνα ἄρχει παρὰ ἀλλήλα τοῖς τυχοῦσιν. οἱ δὲ μόνον ἐπιχρῶσθαι λέγειν, ποιῶν ἢ ἡ ψυχῆ. παρὰ δὲ τῶ δεξιῶν σῶματος, οὐδὲν ἐπὶ παροδρεῖσθαι, ὡς περ ἐνδεχόμενον καὶ τοῖς Πυθαγορείοις μύθοις, τὸ τυχοῦσθαι ψυχῆς εἰς τὸ τυχόν ἐνδύεσθαι σῶμα. δοκεῖ γὰρ ἕκαστος ἴδιον ἔχειν εἶδος καὶ μορφῆς. τὰ πλείστοις ἢ λέγουσιν, ὡς παρ' εἰς φασὶν τὴν τεκτονικῶς εἰς αὐλοῖς ἐνδύεσθαι. δεῖ γὰρ τὸ μὲν τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὄργανοις, πλὴν δὲ ψυχῆς, τὰ σῶμα.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἐστὶν ἀρμονία.

ΚΑΙ ἄλλη δὲ τις δόξα παρὰ δέδοται παρὰ ψυχῆς, πιθανὴ μὲν πολλοῖς, καὶ ὅσθεν μίας ἢ ἴσων τῶν λεγομένων. λόγους δὲ ὡς περ βιθύναις δεδακῆα καὶ ὡς τοῖς ἐν κοινῷ γινόμενοις λόγοις. ἀρμονίαν γὰρ ἵνα αὐτῶν ἕνεκα λέγουσι. καὶ γὰρ τὴν ἀρμονίαν, κρῖσι καὶ σιῶθεσιν ἵνα ἐνδύσθαι εἶ). καὶ τὸ σῶμα συγκεῖσθαι ὅς ἐνδύσθαι. 2 Καὶ τρίτη ἢ μὲν ἀρμονία λόγους ἵς ὅστι τῶν μὴ κινῶν ἢ σιῶθεσις, πλὴν δὲ ψυχῆς ὅσθεν τῶν τούτων εἶ). οἷον τε. 3 Ἐν δὲ τῶ κινῶν οὐκ ἐστὶν ἀρμονίας, ψυχῆ δὲ τῶ τὸ ἀπονεμοῖσι πῶντες μέλιαδ' ὡς * εἰπεῖν. 4 Ἀρμόζει δὲ μάλλον καθ' ὑγιείας λέγειν ἀρμονίαν, καὶ ὅλως τῶν σωματικῶν ἄρετῶν, ἢ καὶ ψυχῆς. 5 Φανερώτερον δὲ εἰς ἀποδιδόναι πειροθεῖν τὰ πάσθαι, καὶ τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἀρμονία τινί. χαλεπὸν γὰρ ἐφαρμόζειν. 6 Ἐν τῶ εἰ λέγουσιν τὴν ἀρμονίαν, εἰς δύο ἀποβλέποντες, κυριώτατα μὲν τῶν μεγεθῶν ἐν τοῖς ἔργοις κίνησιν καὶ ἴσιν, πλὴν σιῶθεσιν αὐτῶν. ἐπειδὴ οὕτω σιῶταρμόζωσιν, ὡς μὴδὲν συζητῶν παρὰ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ τῶ καὶ τὸν τὴν μὲν μίγμένων λόγους. ὅσθεν τῶ μὲν οὐκ ἔστι λόγους.

γρ. κινῶν

ἢ ἡ σῶμασι τῶν τῶ σώματος μερῶν λίσυθι-
 ζέτατος· πολλαὶ τε γὰρ σῶμασι τῶν μερῶν, ἔ-
 πολλαχῶς· τίνος οὖν ἢ πῶς ὑπολαβόντες
 τὸν νοῦν σῶμασι εἶναι, ἢ ἔτι τὸ αἰσθητικόν, ἢ
 ὀρεκτικόν; ὁμοίως δὲ ἀποποιῶν, καὶ τὸν λόγον τῆς
 μίξεως εἶναι τῆ ψυχῆ· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει
 λόγον ἢ μίξις τῶν στοιχείων, καθ' ἡν ἄρα, καὶ
 καθ' ἡν ὁμοίως· συμβῆσεται οὖν πολλὰς τε ψυ-
 χὰς ἔχειν, καὶ καθ' ἡν πᾶν τὸ σῶμα, εἴτε πᾶντα
 μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων· ὁ δὲ τῆς
 μίξεως λόγος, ἀρμονία καὶ ψυχὴ. 7 Απα-
 τήσθε δὲ ἂν τις τῶν γε καὶ πρὸς Ἐμπεδο-
 κλέους· ἕκαστοι γὰρ αὐτῶν ἐν λόγῳ ἠρώτησιν
 εἶναι. πότερον οὖν λόγος ἐστὶν ἢ ψυχὴ, ἢ μᾶλ-
 λον ἕτερον ἢ οὕτως ἐγγίνεται τοῖς μέγεσιν; ἐπὶ
 δὲ, πότερον ἢ φιλία τῆς τυχεύσεως αἰτία μίξεως,
 ἢ τῆς καθ' ἡν τὸν λόγον, καὶ αὐτὴ πότερον ὁ λόγος
 ἐστὶν, ἢ καθ' ἡν τὸν λόγον ἕτερον τι; ταῦτα μὲν
 οὖν ἔχει ποικίλας ἀπορίας. 8 Εἰ δὲ ἐστὶν ἕτε-
 ρον ἢ ψυχὴ τῆς μίξεως, τί δὴ ποτε ἀμφὶ τῶν
 ἄρα εἶναι ἀναμφίται καὶ τῶν τοῖς ἄλλοις μορίοις
 τῆς ζωῆς; Πρὸς δὲ τούτοις, εἴτε μὴ ἕκαστον
 τῶν μορίων ψυχῆ ἔχει, εἰ μὴ ἐστὶν ἢ ψυχὴ ὁ
 λόγος τῆς μίξεως, τί ἐστὶν ὃ φέρεται τῆ ψυ-
 χῆς ἀπολιπούσης; 9 Ὅτι μὲν οὖν οὐθ' ἀρ-
 μονίαν οἶν τε εἶναι πᾶν ψυχῆ, οὔτε κύκλω
 περιφέρεισθαι, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημύων. καθ' ἡν
 συμβεβηκός δὲ κινεῖσθαι, καθ' ἡν εἰπομένη,
 εἶναι καὶ κινεῖσθαι αὐτῆ· οἶν κινεῖσθαι μὲν, ἐν ᾧ ἐστὶ,
 τῶν δὲ κινεῖσθαι ὑπὸ τῆς ψυχῆς· ἄλλως δὲ
 οὐκ οἶν τε κινεῖσθαι καθ' ἡν τὸν αὐτῆ.

A Compositio autem partium corporis faci-
 le admodum refellitur : quia multae sunt
 compositiones partium, & multis modis.
 cuius igitur, aut quomodo composicio-
 nem esse, oportet existimare intelle-
 ctum, aut etiam sensitivum, aut appeti-
 tivum? Similiter etiam est absurdum, ani-
 mam esse rationem mixtionis : quia non
 habet eandem rationem mixtio elemen-
 torum, secundum quam est caro, & se-
 cundum quam est os. accidit igitur mul-
 tas animas habere, & quidem per univet-
 sum corpus : siquidem omnes partes sunt
 ex elementis mixtis : ac mixtionis ratio est
 harmonia & anima. 7 Postulare autem ali-
 quis hoc possit etiam ab Empedocle: quo-
 niam unamquamque earum in ratione
 quadam esse ait. vtrum igitur anima est
 ratio, an potius, cum sit aliud quid-
 dam, membris accidit? praeterea vtrum
 amicitia est causa cuiuscumque mixtio-
 nis, an eius tantum quae in ratione con-
 sistit? & ipsa vtrum est ratio quaedam, an
 a ratione diversum quidpiam? Haec igitur
 habent eiusmodi dubitationes. 8 Quod
 si anima est res diversa a mixtione, cur
 tandem una cum essentia carnis & alia-
 rum animalis partium tollitur? Ad haec,
 nisi quaeque pars habet animam, si ani-
 ma non est mixtionis ratio illa, quid est
 quod interit animam abscedente? 9 Ani-
 mam igitur non posse harmoniam esse,
 aut in orbem ferri, patet ex iis quae dicta
 sunt. Ex accidenti autem moveri potest,
 ut diximus, & movere semetipsam : ut
 putatur moveri quidem id in quo est, hoc au-
 tem moveri ab anima. aliter vero ea secun-
 dum locum moveri nequit.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

CAPUT V.

Ὅτι ἢ ψυχὴ οὐκ ἄλλω ἢ πᾶν καθ' ἡν τὸν
 κίνησιν κινεῖται.

Animam alius praeter localem motibus
 non moveri.

ΕΥλογώτερον δὲ ἀπορήσθαι ἂν τις περὶ αὐ-
 τῆς, ὡς κινεῖσθαι, εἰς τὰ ποικίλα ἀποβλέ-
 ψας· φανερὸν γὰρ τῆ ψυχῆ λυπεῖσθαι, χαίρειν, τάρ-
 ρειν, φοβεῖσθαι· ἐπὶ δὲ ὀργίζεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ
 ἀφρονοῦσθαι ταῦτα δὲ πόρτα, κινήσεως εἶναι δοκῶσιν.
 ὅθεν οἴησιν τις αὐτῆ κινεῖσθαι. 2 Τὸ δὲ οὐκ
 εἶναι ἀμφὶ καὶ εἰ γὰρ ἔστι μάλιστα τὸ λυπεῖσθαι,
 ἢ χαίρειν, ἢ ἀφρονοῦσθαι, κινήσεις εἰσὶ, ἔκαστον κί-
 νησθαι τούτων· ἢ δὲ κινεῖσθαι ἐστὶν ὑπὸ τῆ ψυ-
 χῆς, οἶν τὸ ὀργίζεσθαι, ἢ φοβεῖσθαι, τῶν πᾶν κερ-
 θίαν ὡς κινεῖσθαι· τὸ δὲ ἀφρονοῦσθαι, ἢ ποιοῦ-
 τον, ὅπως δὲ ἕτερον τι. 3 Τούτων δὲ συμβαίνον,
 τὰ μὲν καθ' ἡν φοραῖ, τίνων κινεῖσθαι, ἢ δὲ καθ' ἡν
 ἀλλοίωσιν· ποῖα δὲ καὶ πῶς, ἕτερος ἐστὶ λόγος.

PROBABILIS autem de ea dubitare a-
 liquis possit, quasi moveatur, ad
 eiusmodi argumenta respiciens : quia
 dicimus animam dolere, lætari confi-
 dere, metuere : praeterea irasci, senti-
 re, ratiocinari : quae omnia videntur esse
 motus. unde putare aliquis possit eam
 moveri. 2 Sed hoc non est necessarium.
 nam si vel maximè dolere, aut lætari,
 aut ratiocinari, sint motus, & horum
 unumquodque sit moveri : tamen mo-
 ueri est ab anima : ut puta irasci, vel ti-
 mere, quia cor ita movetur. ratiocinari
 autem aut est tale, aut fortasse aliud
 quiddam. 3 Horum autem alia fiunt qui-
 busdam secundum locum motis; alia
 quibusdam variatis. Qualia verò hæc
 sunt, & quomodo, alia disputatio est.

4 Dicere autem animam irasci, perinde est, ac si quis diceret animam texere, aut edificare. melius enim fortasse est, non dicere animam misereri, vel discere, vel ratiocinari, sed hominem animam: idque, non quasi in illa sit motus, sed aliquando usque ad illam, quandoque ab illa: ut sensus est ab his: recordatio autem ab illa est ad eas motiones vel mansiones quae sunt in sensuum instrumentis. 5 Intellectus autem videtur accedere, cum sit substantia quaedam, neque corrumpi. maxime enim corrumpetur ab hebetatione illa, quae fit in senectute: nunc autem ut in sensoribus accidit: etenim si senex nancisceretur oculum talem, videret sane ut iuuenis. quapropter senectus non est, quia anima aliquid patitur, sed quia id patitur in quo est anima, sicut euenit in ebrietatibus, & morbis. Itaque intelligere & contemplari languescit, alio quodam intus corrupto: ipsum autem est impartibile. ratiocinari verò, & amare, vel odisse, non sunt illius affectiones, sed huius, quod habet illud, quatenus illud habet. ideoque hoc corrupto, neque recordatur, neque amat: quia non erat illius, sed communis, quod perit. ceterum intellectus fortasse diuinius quiddam & impartibile est. 6 Non posse igitur animam moueri, perspicuum ex his est. quod si omnino non mouetur: patet, eam nec à se ipsa moueri.

CAPVT VI.

Animam non esse numerum seipsum mouentem.

Sed multo magis quam ea quae dicta sunt, à ratione distat, dicere animam esse numerum mouentem semetipsum. his enim adsunt impossibilia, primum quae ex ipso moueri eueniunt, deinde peculiariora ex eo quod dicunt eam esse numerum. 2 Nam quomodo intelligere oportet vnitatem moueri? & à quo? & quomodo? cum sit impartibilis & indifferens? Etenim si est motiua & mobilis, eam differre oportet. 3 Praeterea quoniam dicunt motam lineam efficere planum, & motum punctum efficere lineam: profecto etiam vnitatum motus erunt lineae: quia punctum est vnitatis positionem habens: animae autem numerus iam alicubi est, & positionem habet. 4 Praeterea si quis à numero detrahat numerum vel vnitatem, relinquitur alius numerus: plantae verò & animalium pleraque secta viuunt, & videntur eandem specie animam habere. 5 Videri autem possit nihil referre, siue vnitates dicantur, siue parua corpuscula.

4 Το δὲ λέγειν ὀργίζεσθαι τὴν ψυχὴν, ὁμοίον καὶ εἰ τις λέγει τιτὴν ψυχὴν ὑφαίνειν, ἢ οἰκοδομεῖν· βέλτιον γὰρ ἴσως μὴ λέγειν τιτὴν ψυχὴν ἐλεῖν, ἢ μαυθάνειν, ἢ ἀφανοῦσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπον τῆ ψυχῇ. τὸτο δὲ μὴ ὡς ἐν ἐκείνῃ τῆς κινήσεως οὐσίας· ἀλλ' ὅτε μὲν μέγας ἐκείνης, ὅτε δὲ ἀπὸ ἐκείνης· οἷον, ἢ μὲν αἰσθησις ἀπὸ μὲν τανυδῆ, ἢ δὲ αἰσθησις ἀπὸ ἐκείνης, ὅτι τὰς ἐν τοῖς αἰσθητικαῖς κινήσεως ἢ μονάς. ὁ δὲ νοῦς ἔοικεν ἐγγίνεσθαι, οὐσία υἱοῦσα, καὶ οὐ φθείρεσθαι. μάλιστα γὰρ ἐφθείρετ' ἀπὸ τῆς ἐν τῇ γῆρα ἀμμουρασεως. καὶ δὲ ὡς ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς συμβαίνει· εἰ γὰρ λάβοι ὁ ἀρεσούτης ὄμμα τοιοῦτον, βλέπει αὐτὸν ὡς ἀπὸ τοῦ νεοῦ. ὡς τὸ γῆρας, οὐ τὰς τιτὴν ψυχὴν πεποιθέναι τί, ἀλλ' ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐν μέγας ἐ νύσσις. καὶ τὸ νοεῖν δὲ καὶ τὸ θεωρεῖν μὴ αἰνέται, ἀλλου υἱὸς ἔστω φθρομένου· αὐτὸ δὲ ἀπατὴς ἐστὶ. τὸ δὲ ἀφανοῦσθαι, καὶ φιλεῖν, ἢ μισεῖν, οὐκ ἐστὶν ἐκείνου πάθη, ἀλλὰ τοῦδὲ τῷ ἔχοντος ἐκείνο, ἢ ἐκείνο ἔχει· ἀλλ' ἐ τούτου φθρομένου, εὔτε μνημονεύει, οὔτε φιλεῖ· οὐ γὰρ ἐκείνου εἶναι, ἀλλὰ τῷ χειροῦ, ὃ ἀπόλωλεν· ὁ δὲ νοῦς ἴσως ἤότερον τῆ ἐ ἀπατὴς ἐστὶν. 6 ὅτι μὲν οὐκ οἷον τε κινεῖσθαι τιτὴν ψυχὴν, φανερόν ἐκ τούτων. εἰ δ' ὅλως μὴ κινεῖται, δῆλον ὡς οὐδ' ὑφ' ἑαυτῆς.

ΚΕΦΑΛ. 5'

Ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς ἑαυτὸν κινῶν.

ΠΟΛΥ δὲ τῶν εἰρημῶν ἀλογάτων, ὃ λέγειν ἀριθμὸν εἶναι τιτὴν ψυχὴν κινεῖσθαι ἑαυτὸν· καθάπερ γὰρ αὐτῆς ἀδιώτα, πρῶτα μὲν τὰ ἐκ τῆς κινεῖσθαι συμβαινόντα· ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῆς λέγειν αὐτὴν ἀριθμὸν. 2 Πᾶς γὰρ κινήσασαι μονάδα κινουμένην, καὶ ἀπὸ υἱοῦ, καὶ πῶς, ἀμερῆ ἐ ἀφροσθον οὐσῶν; ἔτι γὰρ ἐστὶ κινήσασαι, καὶ κινήσασαι, ἀφφείρειν δεῖ. 3 Ἐν δὲ ἐπεὶ φασὶ κινήσασαι γραμμὴν ἐπίπεδον ποιεῖν, σιγμὴν δὲ γραμμὴν· καὶ αἱ τῶν μονάδων κινήσεις, γραμμῆς ἔσονται· ἢ γὰρ σιγμῆ, μονάς ἐστὶ γέσιν ἐχουσα. ὁ δὲ ἀριθμὸς τῆ ψυχῆς, ἢ δὲ που ἐστὶ, καὶ γέσιν ἐχει. 4 Ἐν δὲ ἀριθμὸς μὲ ἐδὲ ἀφέλη υἱοῦ ἀριθμὸν ἢ μονάδα, λείπει ἀριθμὸς. τὰ δὲ φυτὰ, ἐ τῶν ζώων πολλὰ ἀφφείρειν, ζῆ, ἐ δὲ κεῖ τῆ αὐτῆς ψυχὴν ἔχει ὡς εἶδεν. 5 δὲ δὲ δὲ δὲ ἀφφείρειν, μονάδας λέγειν, ἢ ἀφφείρειν σιγμῆ.

καὶ γὰρ ἐκ τῶν Δημοκρίτου σφαιρίων, εἰ γὰρ
 νωνται σημαί, μόνον δὲ μὴ τὸ ποσόν, ἔσται τι
 ἐν αὐτῷ τὸ μὴ κινουῦν, τὸ δὲ κινουμένον, ἴσως
 τῶν ἐν ταῖς μεγέθει. οὐ γὰρ διὰ τὸ μέγεθος δια-
 φερεῖν ἢ μικρότητι, τῶτο συμβαίνει τὸ λεγέμεν,
 ἀλλ' ὅτι ποσόν. διὸ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς κινή-
 σθαι τὰς μονάδας. εἰ δ' ἐν ταῖς ζωῶν τὸ κινουῦν
 ἢ ψυχῆ, καὶ ἐν ταῖς ζῴων. ὥστε οὐ τὸ κινουῦν
 καὶ τὸ κινουμένον ἢ ψυχῆ, ἀλλὰ τὸ κινουῦν μόνον.

γρ. ὁδ. δι. νον. * ὁ ἐνδέχεται δὲ πως μονάδα ταύτην

εἶναι. δεῖ γὰρ ὑπερχειν αὐτῆς διαφορῶν τῶν
 τῶν ἄλλων σημαί. μοναδικῆς τῆς αὐτῆς
 διαφορῶν, πλὴν τῶν; εἰ μὴ οὗτοι εἰσιν ἕτεραί
 αἱ ἐν ταῖς ὁμοτιμονάδες, ἢ σημαί, ἐν ταῖς
 αὐτῶν εἰσιν αἱ μονάδες. κατέξθι γὰρ ζωῶν

γρ. κωλύει

σημαί. καὶ τὴν τι * κωλύει ἐν ταῖς αὐτῶν εἶναι,
 εἰ δύο ἢ ἀπειροί; ὧν γὰρ ὁ ἴσος ἀδελφίρετος,
 ἢ αὐτῶν. εἰ δ' αἱ ἐν ταῖς ὁμοτισημαί εἰσιν
 ὁ ζῴων ὁ τῆς ψυχῆς, ἢ εἰ ὁ ἐκ τῶν ἐν τῶν

ὁμοτισημαί ζῴων ἢ ψυχῆ, διὰ τὴν οὐ
 πάντα ψυχῶν ἔχουσι τὰ ὁμοτισημαί; σημαί
 γὰρ ἐν ἅπασιν δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἀπειροί. ἐπὶ τῷ
 πῶς οὗτοι τε χωρίζονται τῶν ψυχῶν καὶ ἀπο-
 λύονται τῶν σωμάτων, εἰ γὰρ μὴ διαχωρῶνται αἱ

σημαί εἰς τὰς σημαί; 7 συμβαίνει δὲ κα-
 τά τῶν εἰπομένων, τῆ μὴ ταύτῃ λέγειν τοῖς σώμα-
 τι λεπτομερῆς αὐτῶν ἰδέσθαι. τῆ δ', ὡς περ
 Δημοκρίτος κινεῖσθαι φησὶν ὑπὸ τῆς ψυχῆς,
 ἴδον τὸ ἀποπνῆσθαι γὰρ ἔστιν ἢ ψυχῆ ἐν

πᾶσι ταῖς αἰσθητοῦσιν ὁμοτισημαί, ἀναγκαῖον ἐν
 ταῖς αὐτῶν δύο εἶναι ὁμοτισημαί, εἰ σώματι ἢ ψυ-
 χῆ. τοῖς δ' ἀριθμῶν λέγουσιν, ἐν τῇ μιᾷ ση-
 μαί πολλὰς σημαί. ἢ πᾶσι ὁμοτισημαί ψυχῶν
 ἔχον, εἰ μὴ διαφορῶν τῶν ἀριθμῶν εἰσίνεται,
 ἢ ἄλλος τις τῶν ὑπερχειν ἐν ταῖς ὁμοτισημαί

σημαί. συμβαίνει τε κινεῖσθαι τὸ ζῶν ὑπὸ τῶν
 ἀριθμῶν, κατὰ τῶν καὶ Δημοκρίτον ἔφαρκεν αὐ-
 τὸ κινεῖν. τί γὰρ διαφορῶν σφαιρῶν λέγειν μι-
 κρῶν, ἢ μονάδας μεγάλας, ἢ ὅλως μονάδας
 φερομένων; ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον κινεῖν
 τὸ ζῶν, ταῖς κινεῖσθαι αὐτῶν. 8 ποῖς δὲ συμ-
 πλέξασιν εἰς τὸ αὐτὸ κίνησιν καὶ ἀριθμῶν, ταύ-
 τῶν τε συμβαίνει, ἢ πολλὰ ἕτερα ἵσθηται. οὐ γὰρ

μόνον ὁμοτισημαί ψυχῆς ἀδιώσθαι τὸ ποσόν εἶναι,
 ἀλλὰ ἢ συμβεβηκός. δηλον δ' εἰς ἕνα ὁμοτισημαί
 ἵσθηται ἐκ τῶν λόγων τούτων τὰ πάθη καὶ τὰ
 ἔργα τῆς ψυχῆς ἀποδιδόναι οὗτοι λογισμοί, αἰ-
 σθησῶν, ἠδονῶν, λύπῶν, καὶ ὅσα ἄλλα ἵσθη-
 τῶν. ὡς περ γὰρ εἰπομένων τῶν ἕτερον, ὅτι μὴ

τῶν εἶναι ἴσθηται ὅτι αὐτῶν.

A nam & ex Democriti sphaerulis si fiant
 puncta, modò maneat quantitas, erit ali-
 quid in ipsa quod moueat, & quod mouea-
 tur, vt in magnitudine. non enim quia
 magnitudine differat aut paruitate, acci-
 dit quod dictum est, sed quia est quan-
 tum. idcirco necesse est esse aliquid, quod
 moueat vnitates. quòd si anima est id
 quod mouet in animali, certè etiam in num-
 ero. quapropter anima non erit id
 quod mouet, & quod mouetur, sed quod
 mouet dumtaxat.

B 6 Sed qui fieri potest
 vt ea sit vnitas? oportet enim esse eius
 differentiam ab aliis: puncti autem mo-
 nadici quam differentia esse potest nisi
 positio? Ergo si vnitates vel puncta,
 quae sunt in corpore, sunt diuersa: vnita-
 tes in eodem erunt: quia locum puncti
 obtinebit: atqui si in eodem sint duo
 puncta, quid prohibet etiam esse infini-
 ta? quorum enim locus est indiuiduus,
 ipsa quoque sunt indiuidua.

4 Sin autem
 puncta quae sunt in corpore, sunt nume-
 rus ille animae, vel si anima est numerus il-
 le punctorum quae sunt in corpore; cur
 non omnia corpora animam habebunt?
 quandoquidem puncta in omnibus esse
 videntur, eaque infinita. Præterea quo-
 modo poterunt animae separari & solui à
 corporibus, siquidem lineae non diuidun-
 tur in puncta? 7 Accidit autem, vt dixi-
 mus, partim vt idem dicant, quod ij qui
 eam statuunt esse corpus quoddam ex
 subtilibus partibus constans: partim, vt
 Democritus moueri ait ab anima, pecu-
 liaris absurditas. nam si anima est in vni-
 uerso corpore sentiente; necesse est in eo-
 dem esse duo corpora, si anima est corpus
 quoddam: his verò qui dicunt esse nume-
 rum, accidit vt in vno puncto sint multa
 puncta: vel omne corpus animam habeat,
 nisi differens quidam numerus intus fiat
 ac diuersus à punctis quae sunt in corpore.

D Accidit autem moueri animal à numero,
 quemadmodum & Democritum diximus
 ipsum mouere. quid enim refert, siue dica-
 tur, paruas sphaeras, siue magnas vnitates,
 aut omnino vnitates quae ferantur, mouere?
 vtroque enim modo necesse est eas mouere
 animal, quia ipsae mouentur.

E 8 His igitur,
 qui simul coniunxerunt motum &
 numerum, haec accidunt, & multa alia
 eiusmodi absurda. non solum enim impos-
 sibile est definitionem animae talem esse,
 sed etiam accidens. quod manifestum fiet,
 si quis aggrediatur ex hac definitione affe-
 ctiones & opera animae explicare, veluti
 cogitationes, sensus, voluptates, dolores,
 & quaecumque alia eiusmodi sunt. vt enim
 antea diximus, ne quidem diuinare ex his
 facile est.

A

CAPVT VII.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Animam non constare ex elementis.

Οὐκ ἢ ψυχὴ ἐκ ἐστὶν ἐκ τῶν στοιχείων συσταμένη.

CVM autem tres modi traditi sint, uibus animam definiunt; alij pronunciarunt eam esse id quod maxime vim habet mouendi, quia se ipsam mouet; alij verò esse corpus ex subtilissimis partibus constans, vel quod cæteris est magis incorporeum. Quas verò dubitationes & repugnantias hæc habeant, ferè persecuti sumus. restat igitur, vt consideremus, quomodo dicatur eam constare ex elementis. hoc enim ideo inquirunt, vt sentiat ea quæ sunt, & quamcumque rem cognoscat. 2 Necessè autem est huic sententiæ accidere multa, eaque impossibilia. ponunt enim animam simili cognoscere simile, perinde ac si animam ponerent esse res ipsas. atqui non sunt hæc sola, sed & multa alia, immo fortasse infinita numero, quæ ex his constant. Esto igitur animam cognoscere ac sentire ea ex quibus vnumquodque horum constat. sed quoniam totum cognoscet, aut sentiet? veluti quid sit Deus, aut homo, aut caro, aut os, & similiter quoduis aliud compositum non enim horum vnumquodque est elementa quoquo modo se habentia, sed ratione quadam & compositione: quemadmodum etiam Empedocles ait esse os: inquit enim,

*In patulis cepit tellus fornacibus alma
Splendoris liquidi geminas ex partibus octo,
Quattuor est ignis: sunt ossa hinc candida facta.*

Nihil igitur prodest esse elementa in anima, nisi insint etiam rationes, & compositio: nam simile quamque rem cognoscet: nihil autem cognoscet os, aut hominem, nisi hæc insint. sed hoc esse impossibile, ne quidem dicere oportet. quis enim dubitet, an insit in anima lapis, vel homo? itidemque bonum, & non bonum? Eodem modo & in aliis res habet. 3 Præterea cum ens multis modis dicatur, (significat enim partim hoc aliquid, partim quantitatem, vel qualitatem, vel aliquam aliam ex distinctis categoriis.) vtrum ex omnibus erit anima, an non? sed non videntur communia omnium esse elementa. an igitur ex iis tantum est, quæ sunt substantiarum elementa? quomodo ergo cognoscit etiam quamuis aliam rem? an dicent cuiusque generis esse elementa & principia propria, ex quibus anima constet? erit igitur & quantitas, & qualitas, & substantia. sed est impossibile, ex quantitatis elementis esse substantiam, & non quantitatem. His igitur qui ex omnibus elementis animam constare dicunt,

TΡΙῶΝ δὲ ἔστων τῶν ἀδεδομημένων, καθ' οὐδ' οὐκ εἰσὶν τῆ ψυχῆ, οἱ μὲν τὸ κινητικώτατον ἀπεφώδωτο, τὰ κινῆν ἑαυτοῦ· οἱ δὲ σῶμα τὸ λεπτομερέστατον, ἢ τὸ ἀσωμωτάτατον τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ τίνος ἀπορίας τε καὶ ὑπερδυσχελείας ἔχει, διεληλυθῆτα μὲν σχεδόν. λείπεται δὲ ὅτι σκοπέψασθαι, πῶς λέγεται ὅτι ἐκ τῶν στοιχείων αὐτῆ ἐστὶν. λέγουσι μὲν γὰρ, ἴν' ἀθητά τε τῶν ὄντων, καὶ ἕκαστον γνωρίζη. 2 ἀναγκαῖον δὲ συμβαίνειν πολλὰ καὶ ἀδύνατα τὰ λόγῳ· τίθενται γὰρ γνωρίζειν ὁμοίω τὸ ὅμοιον, ὡσπερ αὐτὸ * εἰς τῆ ψυχῆ τὰ σπέρματ' ἀπὸ τῶν πέντε. οὐκ ἐστὶ δὲ μόνον ταῦτα, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα· μάλλον δὲ ἴσως, ἀπειρα τὸν ἀριθμὸν, τὰ ἐκ τούτων. ὅτι ὡν μὲν οὖν ἐστὶν ἕκαστον τούτων, ἔστω γινώσκῃ τῆ ψυχῆ ἢ ἀδυναθεῖται. ἀλλὰ τὸ σίμωλον τίνι γνορίζη, ἢ ἀδυναθεῖται; οἷον τί θεός, ἢ ἀνθρώπος, ἢ ἄρξ, ἢ ὄσσω· ὁμοίως δὲ ἢ ὁμοίω ἄλλο τῶν σίμωθῆτων· οὐ γὰρ ὁπωσσοῦ ἔχοντα τὰ στοιχεία τούτων ἕκαστον, ἀλλὰ λόγῳ τίνι καὶ σίμωθῆσθ, καθάπερ φησὶ καὶ Εμπεδοκλῆς, τὸ ὄσσω.

Ἡ δὲ τῶν ὁπτιῶν ἐν δὲ φέρνοις χερσίοις, τὰ δύο τῶ ὀκλίω* μορίων ἀρχὴ νήσιδος ἀβίλης τῆ μοι-εἰώσ

Τέσσαρα δὲ Ἡφαίστω· τὰ δὲ ὄστια λάλα καὶ γύοντο.

D οὐδὲν οὖν ὄφελος εἶναι τὰ στοιχεία ἐν τῆ ψυχῆ, εἰ μὴ καὶ οἱ λόγοι ἐνέσονται, καὶ ἢ σίμωθῆσις· γνορίζη γὰρ ἕκαστον τὸ ὅμοιον· τὸ δὲ ὄσσω ἢ τὸν ἀνθρώπον, ὡσπερ, εἰ μὴ ταῦτ' ἐνέσται. τῆτο δὲ ὄσι ἀδύνατον, οὐδὲν δεῖ λέγειν· τίς γὰρ ἀπὸ ἀπορήσεν, εἰ ἐνέσται ἐν τῆ ψυχῆ λίθος, ἢ ἀνθρώπος; ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ μὴ ἀγαθόν. τὸν αὐτὸν δὲ ἔσπον καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. 3 ἔτι δὲ πολλὰ καὶ λεπτομέρως τῶ ὄντος· σημεῖα γὰρ ὅτι μὲν τὸδε τί, τὸ δὲ ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ καὶ τίνα ἄλλω τῶ ἀφαιρεθῶν κατηρησιῶν· πότερον ὅτι ἀπτόμωτων ἔσται ἢ ψυχῆ, ἢ οὐ; ἀλλ' οὐ δοκεῖ κοινὰ πτόμωτων εἶναι στοιχεία. ἀρ' οὖν ὄστα τῶ οὐσιῶν, ἐκ τούτων μόνον; πῶς οὖν γινώσκῃ, ὅτι καὶ τῶ ἄλλων ἕκαστον; ἢ φήσουσιν ἕκαστου γύοις εἶναι στοιχεία καὶ ἀρχαὶ ἰδίας, ὅτι ὡν πῶ ψυχῆ σίμωθῆσθαι; ἔσται ἔσται καὶ ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ οὐσία. ἀλλ' ἀδύνατον ἐκ τῶ τῶ ποσὸν στοιχείων οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ποσόν. τοῖς δὲ λέγουσιν ἐκ πτόμωτων,

ταῦτά τε καὶ ποιαὶ δὲ ἕτερα συμβαίνει. 4 Απο-
 πον δὲ καὶ τὸ φάμα μὴ ἀπατῆς εἶναι τὸ ὅμοιον
 ὑπὸ τῷ ὁμοίου· ἀπατῆσθαι δὲ τὸ ὅμοιον
 τῷ ὁμοίου, καὶ γινώσκειν τὰ ὁμοίω τὸ ὅμοιον.
 τὸ δὲ ἀπατῆσθαι πάσῃ τι καὶ κινεῖσθαι τί-
 θεασιν ὁμοίως δὲ καὶ τὸ νοεῖν τε καὶ γινώσκειν.
 5 Πολλὰς δὲ ἀπειρίας καὶ δυσχερείας ἔχοντος ἔ-
 λέξαν, κατὰ τὴν Εμπεδοκλήν, ὡς τοῖς στα-
 ματικαῖς σοιχείαις ἕκαστα γνωρίζεται ἔπει-
 τὸ ὅμοιον, μὴ τυρεῖ τὸ νοῦ λέξαν· ὅσα γὰρ
 ἔκαστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων φημασιν, ἀπλάως γῆς·
 οἷον ὄσα, ἰσχυρά, τεύχεα, οὐτενὸς ἀπατῆσθαι
 δοκεῖ ὡς ὅσα τῶν ὁμοίων καὶ τοῖς παροσῆκεν.
 6 Ἐπὶ δὲ ἕκαστῃ τῶν ἀρχῶν ἀγνοία πλέον ἢ
 σιῶσις, ὑπὸ ἀρχῆς· γνωστέα μὴ γὰρ ἐν ἕκα-
 στον, πολλὰ δὲ ἀγνοήσῃ· πάντα γὰρ τὰ ἀλ-
 λα. 7 συμβαίνει δὲ Εμπεδοκλεῖ γὰρ ἀφ' ἑ-
 νέστων εἶναι τὸν Θεόν. μόνος γὰρ τῶν σοιχείων ἐν
 οὐ γνωρίζῃ τὸ νεῖκος, τὰ δὲ ἴσθητὰ πάντα· ἐκ
 πάντων γὰρ ἕκαστον. 8 ὅλως δὲ ἀφ' οὐκ ἀπῆλθε
 οὐκ ἀπῆλθε ψυχῆ ἔχει ἄντα; ὅτι πᾶσι ἢ
 σοιχείων ἢ ἐκ σοιχείου ἐνός, ἢ ἐκ πλειόνων, ἢ πάν-
 των· ἀναγκασίον γὰρ ὅστιν ἐν τῷ γινώσκειν, ἢ
 ἴνα, ἢ πάντα. 9. ἀπορήσειε δὲ ἀνὴρ καὶ τί
 ποτέ ὅστι τὸ ἐνοποιοῦν αὐτῶν. * ὕλη γὰρ εἴκει
 τὰ γὰρ σοιχεία· κυριώτατον γὰρ ἐκείνο τὸ συ-
 νέχον ὅ, τί ποτέ ὅστι· τῆς δὲ ψυχῆς εἶναι ἴ-
 κρητίον ἔσθ' ἄδύνατον· ἀδύνατῶτερον
 δὲ ἐπὶ, τῶ νοῦ. ἀλογώτατον γὰρ εἶναι * τῶτον
 παροσῆμεσθαι καὶ κῆριον καὶ φύσιν. τὰ δὲ
 σοιχεία φασὶ παροσῆμεσθαι τῶν ὄντων εἶναι. 10 πάν-
 τες δὲ καὶ οἱ ἀφ' οὐκ γνωρίζειν καὶ ἀπατῆ-
 σθαι πᾶσι ψυχῆ τὰ ὄντα, ἐκ τῶν σοιχείων
 λέγοντες αὐτῶν, ἔσθ' οἱ τὸ κινήσασθαι, οὐ
 παρὲ ἀπάσης λέγουσι ψυχῆς· οὔτε γὰρ ἀ-
 δανόμημα πάντα κινήσασθαι· φαίνεται γὰρ εἶναι
 ἴνα μόνιμα τῶν ζώων καὶ τόπων. καὶ τοῖς δο-
 κεῖ γὰρ αὐτῶν μόνιμα τῶν κινήσεων κινεῖν ἢ ψυ-
 χῆ τὸ ζῶον. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι τὸν νοῦ καὶ τὸ
 ἀπατῆσθαι ἐκ τῶν σοιχείων ποιοῦσι· φαίνεται
 γὰρ ἔσθ' αὐτῶν φύσιν, οὐ μετέχοντα φησὶ
 οὐδὲ ἀπατῆσθαι, ἔσθ' τῶν ζώων πολλὰ ἀφ' ἑνός
 ὅσα ἔχειν. 11 εἰ δὲ ἴσθη καὶ αὐτῶν παροσῆ-
 σιέ, καὶ τῆς τὸν νοῦ μέγας τὸ τῆς ψυχῆς,
 ὁμοίως δὲ ἔσθ' ἀπατῆσθαι, οὐδὲ αὐτῶν λέ-
 γουσι κατὰ τὸν παρὲ ἀπάσης ψυχῆς, ὅσα ὅλην,
 ὅσα ὅσα μίαν. 12. τῶτον δὲ πέποιθε καὶ ὅσα
 τῶν Ορφικῶν καλοῦ μῦθος ἔπεισι λόγος· φησὶ
 γὰρ πᾶσι ψυχῆ ἐκ τῶ ὅλου εἰσπέναι, ἀνα-
 πνεόντων φεθροῦ μῦθος ὑπὸ τῶ ἀνέμου.

A hæc & huiusmodi alia eueniunt. 4 Absur-
 de etiam dicitur, simile non pati à simili,
 simile tamen sentire id quod est simile, &
 simili cognoscere simile. sentire autem po-
 nunt esse quiddam pati ac moueri. simili-
 terque intelligere, & cognoscere. 5 Cum
 autem multas dubitationes ac difficulta-
 tes habeat, si quis dicat, vt Empedocles,
 corporeis elementis singula cognosci, & ad
 simile: id testatur etiam, quod nunc dice-
 tur: quæcūque enim insunt in animalium
 corporibus, simpliciter terrestria, vt ossa,
 nerui, pili, nullam rem sentire videntur.
 B quare nec res similes sentiunt. atqui oport-
 teret. 6 Præterea cuique principio plus
 inerit ignorantix, quàm cognitionis: vn-
 numquodque enim rem vnã cognos-
 cet, multas verò ignorabit, nempe omnes
 alias. 7 Accidit etiam Empedocli, Deum
 esse insipientissimum: quippe qui solus
 non cognosceret vnũ elementum, id est,
 contentionem: mortalia verò cognoscunt
 omnia, quia vnũquodque ex omnibus
 constat. 8 Omnino autem quamobrem
 non omnia entia animam habent? quan-
 doquidem quicquid est, aut est elemen-
 tum, aut ex elemento vno, aut ex pluri-
 bus, vel omnibus: necesse enim est, vnũ
 quidpiam cognoscere, vel aliqua, vel om-
 nia. 9 Dubitare etiam aliquis possit, quid
 tandem sit, quod ea vnũ efficiat. nam
 elementa assimilantur materiæ: illud au-
 tem maximè dominatur, quod continet,
 quicquid tandem illud sit. sed impossibile
 est esse aliquid anima præstantius, & ei do-
 minans: & adhuc impossibilius, intelle-
 ctu: nam rationi est maximè consenta-
 neum, hunc esse antiquissimum & domi-
 num secundum naturam. tamen inquirunt,
 D elementa esse prima entium. 10 Iam ve-
 rò omnes, qui ex eo quòd anima entia co-
 gnoscit ac sentit, eam ex elementis con-
 stare dicunt: & qui eam id esse inquirunt,
 quod maximè vim habet mouendi, non
 de omni anima loquuntur. non enim qua-
 cumque sentiendi vi sunt prædita, mo-
 uendi vim habent: quia nonnulla anima-
 lia videntur manere in eodem loco: cum
 anima hoc solo motu videatur mouere ani-
 mal. Similiter animæ, quicumque intelle-
 ctum ac sensitium ex elementis faciunt.
 E videntur enim plantæ viuere, cum non
 sint lationis aut sensus participes: & ani-
 malium pleraque rationem non habere.
 11 Quod si quis hæc admiserit, ac posue-
 rit, intellectum esse quandam partem ani-
 mæ, & similiter sensitium: ne sic qui-
 dem vniuersaliter loqueretur de omni
 anima, nec de tota, nec de vna. 12 Hoc
 etiam accidit sententiæ in carminibus,
 quæ Orphica vocantur, expressæ: inquit
 enim, animam ex vniuerso ingredi, ani-
 malibus respirantibus, delatam à ventis.

γρ. ὕλη καὶ
 εἶναι τὰ γὰ
 σοιχεία εἶναι.
 γρ. τῶν
 παροσῆ-
 μεσθαι

Itaque hoc plantis accidere non potest: nec animalibus quibusdam, siquidem non omnia respirant. sed hoc eos fugit, qui sic existimarunt. 13 Quod si oportet animam ex elementis facere, nihil opus est ex omnibus: sufficit enim altera pars contrarietatis ad se iudicandam, & oppositum: etenim recto & ipsum, & obliquum cognoscimus: norma enim est utriusque iudex: obliquum autem nec sui ipsius, nec recti index est.

A ἄλλοι τὲ δὴ τῶν φυτῶν τὸ τοῦ μεταίτητον, οὐδὲ τῶν ζώων σίκοις, εἴθε μὴ πᾶσι διαπνεύουσι. τὸ τῷ λείητε τοῖς οὕτως ὑπερφύλαξι. 13 Εἴθε δὲ δειτὴ ψυχῶν ἐκ τῶν στοιχείων ποιῆν, οὐδὲν δειτὸ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἢ ἰσχυροτέρων τῆς ἐπιτήδεως, ἑαυτὸ τε φῆν, καὶ τὸ ἀπὸ κείνου καὶ τὸ πᾶσι δειτὴ καὶ τὸ καμπύλον γινώσκον. κριτὴς γὰρ ἀπὸ τῶν ὁμοίων. ὅθεν καμπύλον οὐθ' ἑαυτὸ, οὐτὲ δειτὸς.

CAPVT VIII.

ΚΕΦΑΛ. Η.

Animam non esse rebus omnibus permixtam.

B Οὐκ ἡ ψυχὴ ἐν τᾷ ὅλῳ μίμικται.

AT verò in vniuerso quidem eam permixtam esse aiunt. vnde fortassis etiam Thales putauit omnia esse Deorum plena. 2 Sed hoc habet aliquas dubitationes. nam quamobrem in aère, aut in igne si sit anima, non facit animal, in mixtis autem facit? præsertim cum præstantior in illis esse videatur. Quærere etiam al quis possit, quamobrem anima quæ est in aère, sit præstantior, & magis immortalis, quàm ea quæ est in animalibus. vtroque autem modo euenit absurdum & à ratione alienum: etenim dicere, ignem aut aërem esse animal, maximè à ratione abhorret: ac negare hac esse animalia, cum anima insit, absurdum est. 3 Videntur autem existimasse in his esse animam: quia totum est eiusdem speciei, cuius sunt partes. quare necesse est, vt dicant animam quoque eiusdem esse speciei, cuius sunt partes, si eo quòd pars aliqua corporis ambientis decerpitur in animalibus, animalia fiunt animata. quòd si aër discerptus constat partibus similaribus, anima verò dissimilaribus; profectò alia eius pars inerit, alia non inerit. Necesse igitur est, vel eam constare ex partibus similaribus, vel non inesse in quauis parte vniuersi. 4 Perspicuum igitur ex dictis est, neque cognitionem animæ inesse, eo quòd ex elementis constet, neque scitè aut verè dici eam moueri.

C ΚΑΙ ἐν τᾷ ὅλῳ δὲ ἕνεκα αὐτῶν μίμικται φασὶν ὅθεν ἢ καὶ Θαλῆς εἰρησὶν πᾶσι πλήρη θεῶν εἶναι. τὸ τῷ ἔχει τινὰς ἀπορίας. ὅθεν τινὰ μὲν γὰρ τινὰ ἐν τᾷ αἰέρι, ἢ ἐν τᾷ πυρὶ οὐσα ἢ κη, οὐ ποιῶν ζῶον. ἐν δὲ τοῖς μίμικταις; ἢ τῶν βελτίων ἐν τοῖς εἶναι δοκῶσα. ἐπιζητῆ γὰρ ἀπὸ τῶν καὶ ὅθεν τινὰ αἰτίαν ἢ ἐν ταῖς ψυχῆς τῆς ἐν τοῖς ζώοις βελτίων ἐστὶ ἀθανατωτέρων. συμβαίνει δὲ ἀμφοτέρως τοῦτον καὶ τὸ ἀδύνατον. καὶ γὰρ ὅ λείητε ζῶον πῦρ, ἢ τὸν αἶρα, τῶν ἀδύνατον καὶ μὴ λείητε ζῶον ψυχῆς ἐπιτήδεως ἀποτῆ. Ὑπολαβεῖν δὲ εἰκόσιν τῶν ψυχῶν εἶναι τούτοις, ὅτι τὸ ὅλον τοῖς μορίοις ὁμοειδές ἐστὶ διαγχεῖν αὐτοῖς λείητε καὶ τῶν ψυχῶν μορίοις εἶναι, εἰ τᾷ ὑπολαβεῖν τῶν ἀδύνατον ἐν τοῖς ζώοις ἐμφεῖ ζῶον γὰρ. εἰ δὲ ὁ μὲν ἀπὸ ἀσώματος ὁμοειδές. ἐν δὲ ψυχῆ, ὁμοιομερῆς. μὲν τὴν αὐτῆς ὑπερξείδηλον ὅτι, τὸ δὲ ἔχει ὑπερξείδηλον αὐτῶν αὐτῶν ἢ ὁμοιομερῆ εἶναι, ἢ μὴ ἐκτελεῖν ἐν ὁμοιομορίοις τῶν πᾶσι. 4 Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρησμένων, ὡς οὐτε τὸ γινώσκον ὑπερξείδηλον ψυχῆς τὸ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, οὐτε ὁ κινεῖσθαι αὐτῶν καλῶς, οὐδὲ ἀληθῶς λέγεσθαι.

CAPVT IX.

ΚΕΦΑΛ. Θ.

De anima unitate, & operationibus.

F Περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τῶν ἐπεργῶν τῆς ψυχῆς.

QVia verò animæ est cognoscere, & sentire, & opinari, præterea cupere, & consultare, & omnino appetitus; quin etiam motus secundum locum sit animalibus ab anima; præterea & auditio, & status, & diminutio; vtrum toti animæ vnumquodque horum inest, Tom. II.

E ΓΕΙΔΗ ὅ ὁ γινώσκον ψυχῆς ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσώματον τε, ἢ ἀδύνατον. ἐπὶ δὲ ὁ ἐπιθυμεῖν, καὶ βελβύλας, ἢ ὅλως ὀρέξεις. γὰρ δὲ καὶ ἢ καὶ τὸν κίνησις τοῖς ζώοις ὑπερξείδηλον. ἐπὶ δὲ ἀξίσις τε, καὶ ἀκμῆ, καὶ φθίσις. πότερον ὅλη τῆ ψυχῆ τούτων ἕκαστον ὑπερξείδηλον B iij

καὶ πάση νοούμεθα, καὶ ἀφαιρόμεθα, [καὶ
 κινούμεθα,] καὶ ἄλλων ἕκαστον ποιούμεθα
 τε καὶ πάροικον, μορίοις ἕτεροις ἕτεροι;
 2 καὶ ὁ ζῆν δὲ ποτεν ἐν τίνι τούτων ὅστιν εἶναι,
 ἢ καὶ ἐν πλείοσιν, ἢ καὶ πᾶσιν, ἢ καὶ ἄλλο τι αἴ-
 τιον; 3 λέγουσι δὲ τὴν μερῶν αὐτῶν εἶναι,
 καὶ ἄλλα μὴ νοεῖν, ἀλλ' ὅτι θυμώδεις. 4 τί
 οὖν δὴ ποτε τιμωρεῖται ψυχῶν, εἰ μερῶ-
 νη πέφυκεν. οὐ γάρ γε τὸ σῶμα. δοκεῖ
 γάρ τοι αὐτίκῃ πολλοὶ ψυχῆ τὸ σῶμα συ-
 νέχων. ὁμοθυμῶν οὖν ἀπνεῖται καὶ σήπτε-
 ται. εἰ οὖν ἕτερον τι μὴ αὐτῶν ποιεῖ, ἐκεί-
 νο μάλιστα αἴτιον εἶναι ἢ ψυχήν. δεήσει δὲ πάλιν
 κάκεῖνο ζητεῖν, ποτεν ἢ ἢ πολυμερές. εἰ
 μὴ γὰρ ἐν, ἀλλὰ τί οὐκ ἴσως καὶ πῶς ψυ-
 χῶν ἐν εἶναι; εἰ δὲ μεριστῶ, πάλιν ὁ λόγος
 ζητήσεται, εἰ τὸ σιμῶν ὅσα, καὶ οὕτω δὴ
 παρέρχονται ἐπὶ τὸ ἀπειρον. ἔφαρσεν δὲ αὐ-
 τὸς καὶ παρὲς τῶν μορίων αὐτῆσι δυνάμιν
 ἔχει ἕκαστον ἐν τῷ σώματι. ὅτι ὅλη ἡ ψυ-
 χὴ πᾶν τὸ σῶμα σιμῶν, παρῆκει καὶ τῶν
 μορίων ἕκαστον σιμῶν ἢ τὸ μέρος. τὸτο
 δὲ εἴοικεν ἀδιωκῶν ποῖον γὰρ ῥεῖον, ἢ πῶς
 ὁ νοεῖ σιμῶν, χαλεπὸν καὶ πλῆν. 6 φαί-
 νεται δὲ καὶ τὰ φυτὰ διαμερούμενα καὶ
 τῶν ζώων ἕνια τῶν ἰσθμῶν, ὡς τὸ αὐτῶν
 ἔχοντα ψυχῶν τὰ εἶδει, εἰ καὶ μὴ ῥιθμῶ.
 ἕκαστερον γὰρ τῶν μορίων αἰσθησιν εἶ, καὶ
 κινῆται ἐπὶ τόπον ὅτι ἵνα χρόνον. εἰ δὲ
 μὴ ἀφαιροῦσιν, ὁσοῦν ἄτοπον. ὅργα γὰρ
 οὐκ ἔχουσι, ὡς σῶζειν τῶν φύσιν. ἂν οὐ-
 δὲν ἢ τὸν ἐν ἕκαστῶ τῶν μορίων ἄντα
 οἰσθησιν τὰ μόρια τῆς ψυχῆς καὶ ὁμοῖα
 εἰσιν ἀλλήλοις, ἔτι ὅλη. ἀλλήλων μὴδὲ
 οὐ χωρεῖα ὄντα. τῆς δὲ ὅλης ψυχῆς ὡς
 ἀφαιρετῆς οὐσος. 8 εἴκοσε δὲ καὶ ἡ ἐν τοῖς 4.
 τοῖς δὲ τὴν ψυχῆν εἶναι. μόνος γὰρ τῆς
 τῆς κινῆσε ἔστι καὶ φύσις. καὶ αὐτὴ μὴ χα-
 εἶζεται τῆς αἰσθητικῆς δὲ τῆς. αἰσθησιν δὲ
 ὁσοῦν μὴδὲ τῆς εἶναι.

A & uniuersâ intelligimus ac sentimus, &
 vnumquodque aliorum facimus, ac pa-
 timur, an partibus aliis alia? 2 Et vi-
 uere estne in harum aliqua, an pluri-
 bus, an in omnibus, an alia quædam est
 causa? 3. Aiumt autem nonnulli eam
 esse partibilem. & alia parte intelligere,
 alia cupere. 4 Quid igitur tandem con-
 tinet animam, si suâ naturâ est partibi-
 lis: profectò non corpus: nam potius
 è contrario videtur anima continere
 corpus: vnde eâ egressa, euanescit, &
 putrescit. quare si aliud quidpiam eam
 vnam facit, maximè anima illud erit.
 oportebit autem rursus de eo quætere,
 vtrùm sit vnum, an multipertitum,
 nam si quidem vnum sit, cur non sta-
 tim etiam censendum est animam esse v-
 num? sed si sit partibile, rursus ratio
 quæret, quid sit, quod illud contineat.
 atque ita procedit in infinitum. 5 Du-
 bitare etiam aliquis possit de eius parti-
 bus, quam vim quæque habeat in cor-
 pore. nam si tota anima continet vni-
 uersum corpus; consentaneum est vt
 etiam vna quæque pars contineat ali-
 quam partem corporis. sed hoc videtur
 impossibile: quam enim partem, aut
 quomodo intellectus continebit, etiam
 fingere difficile est. 6 Videntur etiam
 plantæ dissectæ viuere, nec non anima-
 lia quædam insecta, tanquam habeant
 eandem animam specie, quamuis non
 eandem numero. vtraque igitur pars ha-
 bet sensum, & mouetur secundum lo-
 cum ad aliquod tempus. 7 Quòd si
 non perseverant, nihil est absurdi: quia
 non habent organa, quibus naturam
 feruent: sed nihilominus in vtraque par-
 te insunt omnes partes animæ: suntque
 eiusdem speciei inter se, cum tota anima.
 inter se, vtrpote quæ non sunt separabi-
 les: cum tota autem anima, vtrpote quæ
 est diuidua. 8 Porro & principium
 quod est in plantis, videtur esse anima
 quædam: hoc enim solum commune est
 & animalibus & plantis: atque hoc qui-
 dem separatur à principio sensitiuo, sed ni-
 hil sine hoc sensum habet.

E

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

A

ARISTOTELIS DE ANIMA, LIBER II.

Iul. Pacio interprete.

CAPVT I.

Anima definitio prima.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ τὸ Β.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Τῆς ψυχῆς ὁρισμὸς πρῶτος.

B

VÆ igitur à prioribus tradita sunt de anima, dicta sunt. rursus autem tanquam ab initio reuertamur, conantes definire quid sit anima, & quæ sit eius maximè communis definitio. 2 Dicimus igitur substantiam esse vnum quoddam entium genus. 3 Huius autem aliud esse vt materiam, quod per se non est hoc aliquid: aliud verò formam & speciem, ex qua iam dicitur hoc aliquid: ac tertium, quod ex his constat. iam verò materia est potestas: forma est actus. 4 Atque hæc bifariam sumitur: partim scilicet vt scientia, partim vt contemplari. 5 Maximè autem corpora videntur esse substantiæ: & ex his, ea quæ sunt naturalia: quoniam hæc sunt aliorum principia. 6 Naturalium verò corporum alia vitam habent. vitam autem dicimus nutritionem & auctiorem, & diminutionem quæ per se ipsum fit. 7 Quapropter omne corpus naturale vitæ particeps, erit substantia: & ita substantia, vt composita. 8 Quoniam autem est corpus tale; vitam enim habet: certè corpus non potest esse anima: quia corpus non est in eorum numero quæ de subiecto dicuntur, sed potius vt subiectum & materia. 9 Necessè est igitur animam esse substantiam, tanquam formam corporis naturalis potestate vitam habentis. 10 Hæc autem substantia est actus: talis igitur corporis actus. 11 Hic autem bifariam dicitur: partim scilicet vt scientia, partim vt contemplari. perspicuum igitur est animam esse vt scientiam. nam eo quod inest anima, est somnus & vigilia: proportione verò respondet, vigilia contemplationi, somnus autem habitui sine operatione. sed ortu in eodem prior est scientia. proinde anima est actus primus corporis naturalis vitam habentis potestate. 12 Tale autem est, quod est organicum: ac partes quoque plantarum sunt organa, sed omnino simplicia. vt folium est integumentum corticis fructum obducentis: ille autem cortex est integumentum fructus: radices

Tom. II.

A μὲν δὲ ἀπὸ τῶν πρῶτων πρῶτα δεδιδυμένα περὶ ψυχῆς, εἰρήσθω. πάλιν δὲ ὡς περὶ ἀξιοῦσιν ψυχῆς ἐπιρριώμεθα, περὶ ῥωμένων δὲ εἰσαγαγῆναι ἢ ἐστὶ ψυχῆς, ἔτις δὲ εἴη κοινώτατος λόγος αὐτῆς. 2 Δέξιμεθα δὲ ἐν τῇ ἡμῶν ὄντων, τῇ οὐσίᾳ. 3 Ταύτης ὅτι τὸ μὲν ὡς ὑλίου, ὃ καὶ αὐτὸ μὲν εἶναι ἐστὶ τὸδε ἡ. ἔπειθ' ὅτι, μορφῶν καὶ εἰδῶς, καὶ ἡμῶν ἤδη λέγεσθαι τὸδε ἡ. καὶ τείρον, τὸ εἶναι τούτων. ἐστὶ δὲ ἡ μὲν ὑλίου, δυνάμεις. 3 δὲ εἶδος, ἐπιτελέχεια. 4 Καὶ τῶν, διχῶς. τὸ μὲν ὡς ἐπιτήμη, τὸ δὲ ὡς τὸ θεωρεῖν. 5 οὐσίᾳ δὲ μέγιστα εἶναι δοκοῦσι τὰ σώματα. καὶ τούτων τὰ φυσικὰ. ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων ζῶνται. 6 Τῶν ὅτι φυσικῶν, τὰ μὲν ἔχει ζῶν, τὰ δὲ εἶναι ἔχει. ζῶν δὲ λέξιμεθα τῇ δι' αὐτῶν ἐπιτήμη, καὶ αὐξήσει, ἔπειθ' ὅτι. 7 Ὡς περὶ τὸ σῶμα φυσικὸν μετέχειν ζῶντος, οὐσία δὲ εἶναι. οὐσία δὲ οὕτως ὡς σιωπῆται. 8 Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ σῶμα τριόνδε, ζῶν γὰρ ἔχειν. εἶναι δὲ εἶναι τὸ σῶμα ψυχῆς. οὐ γὰρ ἐστὶ τῆς καὶ ἀποκείμενον τὸ σῶμα. μέλλον δὲ ὡς ἀποκείμενον καὶ ὑλίου. 9 ἀναγκαῖον ἄρα τῇ ψυχῇ οὐσίαν εἶναι, ὡς εἶδος σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζῶντος ἔχειν. 10 Ἡ δὲ οὐσία ἐπιτελέχεια, τοιοῦτου ἄρα σώματος ἐπιτελέχεια. 11 Αὕτη δὲ λέγει διχῶς. ἡ μὲν ὡς ἐπιτήμη, ἡ ὅτι ὡς θεωρεῖν. φανερόν οὖν ὅτι ὡς ἐπιτήμη. εἶναι γὰρ τὰ ἀρχαῖα τῇ ψυχῇ, ὑπνος καὶ ἐρηγήσεις εἶναι. ἀνάλογον δὲ ἡ μὲν ἐρηγήσεις τὰ θεωρεῖν. ὃ δὲ ὑπνος, τὰ ἔχειν καὶ μὴ ἐπιτελεῖν. πρῶτα δὲ τῆ * ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἡμῶν, ἡ ἐπιτήμη. δεῖ ψυχῆς εἶναι ἐπιτελέχεια ἢ πρῶτη σώματος φυσικοῦ ζῶντος ἔχειν δυνάμει. 12 Τοιοῦτον δὲ, ὃ αὐτὸ ἢ ὀργανικόν. ὀργανα δὲ καὶ τὰ τῶν φυτῶν μέρη. ἀλλὰ πημετελῶς ἀπλά. οἷον ὃ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα. 3 δὲ περικαρπίον, καρποῦ. αἰ

γρ. ἡμῶν, ἐπὶ τ.

B iij

δὲ ρίζαι τὰ σώματι ἀνάλογον ἀμφω γὰρ ἔλ-
 κει πλὴν ἑαυτῶν. 13 Εἰ δὲ ἔστι κοινὸν ὅτι πά-
 σης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη αὖ ἡ πρώτη ἐν-
 τελέχεια σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ. 14 Διὸ
 καὶ οὐ δεῖ ζητεῖν, εἴ ἐν ἡ ψυχῇ καὶ τὸ σῶ-
 μα, ὡς περὶ τὸν κηρὸν καὶ τὸ γῆμα, οὐδὲ
 ὅλως πλὴν ἐκάστου ὑλῆ καὶ τὸ οὐ ὑλῆ τὸ γὰρ
 ἐν καὶ τὸ εἶ) ἐπεὶ πλεοναχῶς λέγεται, τὸ
 κρείων ἢ ἐντελέχεια ὅτι. 15 Καθόλου μὲν
 οὕτω εἴρηται τί ὅστιν ἡ ψυχῇ· οὐσία γὰρ ἡ καὶ
 τὸν λόγον. τῆτο ἢ τὸ τί ἡ εἶ) τὰ ποιῶδι σῶ-
 ματι, καθάπερ εἰ τί τῆν ὀργανῶν φυσικῶν καὶ
 σῶμα, οἷ) πέλεκυς· ἡ γὰρ αὐτὸ πέλεκει εἶ)
 ἢ οὐσία αὐτῆ, καὶ ἡ ψυχῇ τῆτο· χειροδείσης
 γὰρ αὐτῆς, οἷ) δὲ εἶ) πέλεκυς ἡ, ἀλλ' ἢ
 ὁμοιότητος. καὶ δὲ εἶ) πέλεκυς· οὐ γὰρ ποιού-
 του σώματος τὸ τί ἡ εἶ) εἶ) ὁ λόγος ἢ ψυχῇ.
 ἀλλὰ φυσικῶν ποιῶδι ἔχοντος ἀρχὴν κινή-
 σεως καὶ στασεως ἐν αὐτῷ. 16 Θεωρεῖν δὲ
 καὶ ὅτι τῆν μερῶν δεῖ τὸ λέγειν· εἰ γὰρ ἡ
 ὁ ὀφθαλμὸς ζῶον, ψυχῇ αὐτῷ αὐτῷ ἡ ὄψις· C
 αὐτῇ γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἢ καὶ λόγον. ὁ δὲ
 ὀφθαλμὸς, ὑλῆ ὄψεως· ἢς ἀπολιπούσης,
 οἷ) ἐστὶν ὀφθαλμὸς, πλὴν ὁμοιότητος, κα-
 θάπερ ὁ λίθινος εἶ) γεγραμμένος. δεῖ δὲ λα-
 βεῖν τὸ ὅτι μέρος ἐφ' ὅλου τῆ ζῴουτος· ἀνά-
 λογον γὰρ ἔχει ὡς τὸ μέρος, ἢ ὅλη ἀμάθησις
 πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τὸ ἀμάθητικόν, ἢ ποιῶδι.
 17 Ἐστὶ δὲ οὐ τὸ ἀποβεβληκὸς πλὴν ψυχῆ,
 τὸ δυνάμει ὄν ὡς ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἔχον. τὸ δὲ
 σπέρμα καὶ ὁ καρπὸς, τὸ δυνάμει ποιῶδι σῶ-
 μα. 18 Ὡς μὲν οὕτω ἢ τμήσις καὶ ἢ ὄρασις,
 οὕτω καὶ ἢ ἐρηγήρισις, ἐντελέχεια. ὡς δὲ ἡ
 ὄψις εἶ) ἢ δυνάμει τῆ ὀργανοῦ, ἢ ψυχῇ· τὸ
 ἢ σῶμα, τὸ δυνάμει ὄν. ἀλλ' ὡς περὶ ὀφθαλ-
 μὸς ἢ κέρη καὶ ἢ ὄψις, καθάπερ ἢ ψυχῇ καὶ τὸ σῶ-
 μα, τὸ ζῶον. 19 Οὕτω μὲν οὕτω οἷ) ἐστὶν ἢ ψυ-
 χῇ χειροτῆ τῆ σώματος, ἢ μέρη ἕνα αὐτῆς,
 εἰ μεριστῆ πέφυκεν, οἷ) ἀδύλον· ἐνίων γὰρ ἢ
 ἐντελέχεια τῆν μερῶν ὅστιν αὐτῆ. οὐ μὲν
 ἀλλ' ἐνία γε οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ τὸ μηδενὸς
 εἶ) ἢ σῶματος ἐντελεχείας. ἐπὶ δὲ ἀδύλον,
 εἰ οὕτως ἐντελέχεια τῆ σώματος ἢ ψυχῇ, ὡς-
 περὶ πλωτῆρ σκαίου. 20 Τύτω μὲν οὕτω αὐ-
 τῇ διαείδω καὶ ἀπογεγραφῆτω πρὸς ψυχῆς.

A autem ori proportionē respondent : ambo
 namque trahunt alimentum. 13 Quod si
 commune aliquid de anima dicere o-
 portet ; erit utique primus actus corpo-
 ris naturalis organici. 14 Ideoque non
 oportet querere , an anima & corpus
 sint vnum : quemadmodum nec querere
 oportet de cera & figura , aut omnino de
 cuiusque rei materia & eo cuius est ma-
 teria. cum enim vnum , & esse , multi-
 pliciter dicatur : quod propriè dicitur ,
 actus est. 15 Vniuersaliter igitur dictum
 est quid sit anima : est enim essentia ,
 quæ in ratione consistit. hæc verò est
 quidditas corporis eiusmodi, quemadmo-
 dum si instrumentum aliquod esset cor-
 pus naturale , veluti securis. etenim es-
 sentia securis esset eius substantia , & ani-
 ma illud ipsum esset. hæc enim separa-
 tâ , non esset ampliùs securis , nisi ho-
 monymus. nunc verò est securis ; quo-
 niam anima non est quidditas & ratio
 corporis huiusmodi , sed corporis natura-
 lis eiusmodi , quod in se habet princi-
 pium motus & status. 16 Sed in par-
 tibus quoque dispicere oportet , quod
 dictum fuit. nam si oculus esset animal :
 utique aspectus esset eius anima : hic
 enim est essentia oculi , quæ in ratione
 consistit : oculus verò est materia aspe-
 ctus : quo deficiente non est oculus ,
 nisi homonymus , quemadmodum lapi-
 deus , & pictus. quod igitur in parte
 dictum est , id oportet accipere in toto cor-
 pore viuente. proportione enim se habet , vt
 pars ad partem , sic totus sensus ad totum
 corpus sensitivum , quæ tale est. 17 Por-
 rò non quod animam abiecit , sed quod
 habet , est id quod potestatem habet ad
 viuendum. semen autem & fructus est
 potestate corpus tale. 18 Vt igitur se-
 ctio & visio , ita etiam vigilia est actus.
 vt autem aspectus & vis organi , ita est
 anima. corpus verò est , quod potestate
 est. sed sicut oculus est pupilla & aspe-
 ctus , ita illic animal est anima & corpus.
 19 Animam igitur non esse separabilem
 à corpore , aut partes quasdam eius , si
 suâ naturâ est partibilis , non est obscu-
 rum. quarumdam enim actus est ipsa-
 rum partium. Verumtamen quasdam
 separabiles esse , nihil prohibet , quia nullius
 corporis sunt actus. Præterea incertum est ,
 an anima ita sit actus corporis , vt naua nauis.
 20 Typo igitur sic de anima definitum
 ac descriptum esto.

... ἡ δὲ ψυχῇ τῆ σώματος, ἢ μέρη ἕνα αὐτῆς, εἰ μεριστῆ πέφυκεν, οἷ) ἀδύλον· ἐνίων γὰρ ἢ ἐντελέχεια τῆν μερῶν ὅστιν αὐτῆ. οὐ μὲν ἀλλ' ἐνία γε οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ τὸ μηδενὸς εἶ) ἢ σῶματος ἐντελεχείας. ἐπὶ δὲ ἀδύλον, εἰ οὕτως ἐντελέχεια τῆ σώματος ἢ ψυχῇ, ὡς περὶ πλωτῆρ σκαίου. 20 Τύτω μὲν οὕτω αὐτῇ διαείδω καὶ ἀπογεγραφῆτω πρὸς ψυχῆς.

A

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Anima definitio altera.

Επεως τῆς ψυχῆς ὁρισμός.

Q Via verò ex iis quæ sunt quidem ob-
 scura, magis tamen sunt perspicua,
 efficitur quod est manifestum & secun-
 dàm rationem notius: conandum rur-
 susest, ita de ea differere. non solùm enim
 oportet orationem definitiuam declarare
 quòd sit, vt pleræque definitiones aiunt,
 sed etiam causam inesse, & in ea apparere.
 nunc verò orationes definitiuæ sunt tan-
 quam conclusiones. verbi gratiâ: quid est
 tetragonismus? rectangulum æquilate-
 rum esse æquale ei quod est altera parte
 longius. talis autem definitio rationem
 habet conclusionis: sed quæ dicit tetra-
 gonismum esse inuentionem lineæ mediæ,
 causam rei dicit. 2 Dicamus igitur prin-
 cipio considerationis accepto, anima-
 tum ab inanimato distingui eo quòd vi-
 uit. 3 Cùm autem viuere multis modis di-
 catur; etiam si vnum quidpiam horum
 tantùm insit, dicimus ipsum viuere, vt
 intellectus, sensus, motus & status secun-
 dùm locum: præterea motus secundùm
 nutritionem & diminutionem & auctio-
 nem. 4 Idcirco & omnia quæ ex terra
 oriuntur, viuere videntur. nam videntur
 in se habere vim ac principium tale, per
 quod auctiorem & diminutionem ac-
 ciipiunt secundùm locos contrarios: non enim
 sursum quidem augentur, de-
 orsum verò minimè, sed æquè in ambas
 partes, & vsquequaque aluntur, ac vi-
 uunt vsque ad finem, quandiu possunt
 fumere alimentum. 3 Separari autem
 hoc quidem ab aliis, est possibile: alia ve-
 rò ab hoc, impossibile in mortalibus.
 quod quidem perspicuum est in plantis;
 quia nulla eis inest alia facultas animæ.
 6 Viuere igitur propter hoc principium
 inest omnibus viuentibus. 7. Animal
 autem est propter sensum primò. nam &
 quæ non mouentur neque mutant lo-
 cum, habent tamen sensum, ea dicimus
 esse animalia, non solùm viuere. 8 Ex
 sensibus autem inest primùm omnibus ta-
 ctus. & quemadmodum nutritiuum po-
 test separari à tactu, & omni sensu: ita
 etiam tactus separari potest ab aliis sensi-
 bus. 9 Nutritiuum autem principium di-
 cimus eiusmodi partem animæ, cuius
 & plantæ sunt participes. omnia verò ani-
 malia videntur habere sensum tactus. sed
 quam ob causam vtrūque horum eueniat,
 posterius dicemus. nunc verò in tantum di-
 ctum esto dumtaxat: quoniã anima est ho-
 rum, quæ dicta sunt, principiū, & his defini-
 tur, nutritiuo, sensitiuo, dianoëtico, motu.

ΕΠΕΙ δ' ἐκ τῶν ἀσαφῶν λόγῳ, φανε-
 ρωτέρων δὲ [ἡμῖν] γίνεται τὸ σαφές
 ἔστι τὸν λόγον γνωριμώτερον, πειρατέον πάλιν
 οὕτως ἐπελθεῖν πρὸς αὐτῆς. οὐ γὰρ μόνον
 τὸ ὅτι δὲ τὸν ὁριστικὸν λόγον δηλοῦν, ὡσπερ
 οἱ πλείστοι τῶν ὄρων λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς
 αἰτίαν ἐνυπάρχειν καὶ ἐμφανέσθαι. νῦν δὲ
 ὡσπερ συμπέρασμα θ' οἱ λόγοι τῶν ὄρων εἰ-
 σὶν. ὅτι τί ἐστὶ τετραγωνισμός, τὸ ἴσον ἐπερ-
 μήκει ὀρθογώνιον εἶναι ἰσοπλευρον. ὁ δὲ τοιοῦ-
 τος ὅρος λόγος τῶν συμπερασμάτων. ὁ δὲ λέ-
 γων ὅτι ἐστὶ τετραγωνισμός μέσης * ὄψεως, γρ. ὁριστός
 τῶν ὁρισμάτων λέγει τὸ αἴτιον. 2 λέγων δὲ
 οὗτο δὲ λέγει λαβόντες τῆς σκέψως, διωρί-
 σθαι τὸ ἐμφανὲς τῶν ἀψύχου ὅτι ζῆν. 3 πλεο-
 ναχῶς δὲ τῶν ζῆν λεγομένου, καὶ ἐν ἑαυτοῦ
 τῶν ὑπάρχει μόνον, ζῆν λέγοντι αὐτὸ, ὅτι τοῖς
 αἰσθητοῖς, κινήσει καὶ στασις ἢ ἔστι τὸ ποῖον. ἐπιτὴ κινή-
 σις ἢ ἔστι φθίνω, καὶ φθισίν τε, καὶ αὐξήσιν. 4 Διὰ
 ἔστι φύσιν πάντα δοκεῖ ζῆν. φαίνεται γὰρ
 ἐν αὐτοῖς ἔχοντα δυνάμιν καὶ ἀρχὴν τῆς αὐ-
 τῶν, δι' ἧς αὐξήσιν τε καὶ φθισίν λαμβάνουσι
 ἔστι τοῖς ἐναντίοις τόποις. οὐ γὰρ αἰὼν μὲν αὐ-
 ξεσθαι, κατὰ τὸ οὐ. ἀλλ' ὁμοίως ἐπὶ ἀμφὼ
 ἔστι πάντῃ ὅσα αἰετὸν τρέφεται ἐπὶ ζῆ. ἀφ' ἑαυ-
 τῶν, ἕως αὐτῶν λαμβάνειν ἔστι φθίνω. 5 χω-
 ρεῖσθαι ἢ τῶν μὲν τῶν ἄλλων δυνατὸν. ἔστι
 ἢ ἄλλα τούτου, ἀδιώκων ἐν τοῖς θνητοῖς. φα-
 νερόν δὲ ὅτι τῶν φουλάτων. ὁ δὲ μία γὰρ αὐ-
 τοῖς ὑπάρχει δυνάμιν ἄλλη ψυχῆς. 6 τὸ μὲν
 οὗτο ζῆν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀρχὴν τῆς αὐτοῦ ὑπάρ-
 χει πᾶσι τοῖς ζῶσι. 7 τὸ δὲ ζῶν, ἀφ' ἑαυτοῦ
 αἰσθητοῖς ὡς ἔστι. καὶ γὰρ τὰ μὴ κινούμενα
 μὲν ἀλλά τῶν τόπων, ἔχοντα δὲ αἰσθητοῖς,
 ζῶν λέγοντι, ἔστι οὐ ζῆν μόνον. 8 Αἰσθητικῶς
 δὲ ὑπάρχει ὡς ἔστι πᾶσι, ἀφ' ἑαυτοῦ. καὶ ὡσπερ τὸ
 ἀρετικὸν δυνάμιν χωρεῖσθαι τῆς αἰσθητικῆς
 πάσης αἰσθητικῶς, οὕτω καὶ ἡ αἰσθητικὴ τῶν ἄλλων
 αἰσθητικῶν. 9 ἀρετικὸν δὲ λέγοντι τὸ τοιοῦ-
 τόν μοῖον τῆς ψυχῆς, οὐ καὶ τὰ φυτὰ μετέχει
 τῶν ζῶν πάντα φαίνεται πῶς ἀπικλῶν αἰ-
 σθητοῖς ἔχοντα. δι' ἡ δὲ αἰτίαν ἐκάτερον τού-
 των συμβέβηκεν, ὡς ἔστι ἐργάται. νῦν δὲ ὅτι
 τοιοῦτον εἰρηάζω μόνον, ὅτι ἡ ψυχὴ τούτων
 ἔστι ἀρχὴ τῶν εἰρημάτων, καὶ τούτου ὡς ἔστι.
 ἀρετικῶν, αἰσθητικῶν, ἀφροσιτικῶν, κινήσιν.

10 πότερον ἢ τούτων ἕκαστον ὅστι ψυχὴ, ἢ μό-
 ριον ψυχῆς· καὶ εἰ μὲρον, πότερον οὕτως
 ὡς τ' εἶ) χωριστὸν λόγῳ μόνον, ἢ καὶ τόπω.
 11 πῶς μὲν ἕνων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἕνια δὲ
 ἀπειρία ἔχει. ὡς περ γὰρ ὅτι τῶν φυτῶν ἕνια
 διαμερόμενα φαίνεται ζῶντα, καὶ χωρίζομενα
 ἀπ' ἀλλήλων, ὡς οὐσίας τῆς αὐτῆς ψυχῆς,
 ἐπιτελεία μὲν μίας ἐν ἕκαστῳ φυτῷ, δυ-
 νάμει δὲ πλείονων· οὕτω καὶ πᾶσι τῶν ἄλ-
 λων διαφορῶν τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν συμβαί-
 νον ὅτι τῶν ἐντόμων ἐν τοῖς τεμνομένοις· καὶ
 γὰρ ἀσπίδων ἕκαστον τῶν μερῶν ἔχει, καὶ κίνη-
 σιν τ' καὶ τόπον· εἰ δὲ ἀσπίδων, καὶ φαντασίαν,
 καὶ ὄρεξιν· ὅπου μὲν γὰρ ἀσπίδες, λύπη τε καὶ
 πόδις καὶ ἄσπιδος· ὅπου δὲ τῶν ἄσπιδων, ἔξ ἀνά-
 κης καὶ ὀπίσθια. πᾶσι δὲ τῶν νοῦ καὶ τῆς πε-
 ρητικῆς διωάμεως, ὅσπερ φανερὸν, ἀλλ'
 εἴκοι ψυχῆς ἕνος ἕτερον εἶ), καὶ τῆτο μόνον ἐν-
 δέχεται χωρίζεσθαι, κατὰ τὸ αἰθερῶν φαρ-
 τῶν. πᾶσι δὲ λοιπὰ μέρη τῆς ψυχῆς, φανερὸν
 ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ εἰσι χωριστὰ, κατὰ τὸ φα-
 σί πινες. 12 πᾶσι δὲ λόγῳ ὅτι ἕτερα, φανερὸν·
 ἀσπίδων γὰρ εἶναι καὶ δοξαστικῶν ἕτερον,
 εἴτε καὶ τὸ ἀσπίδων τῶν δοξάζειν, ὁμοίως
 καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν εἰρηκτόμων. 13 ὅτι
 εἰ ἐνίοις μὲν τῶν ζῶων ἀπὸ τοῦ ὑπερῆχει τῶν
 πᾶσι, πᾶσι δὲ πᾶσι τούτων, ἕτεροις ἢ ἐν μόνον·
 τῆτο δὲ ποῖς διαφορῶν τῶν ζῶων· δι' ἡ
 οὐκ ἀπῆλθε, σκεπτικῶν ἕτερον. 14 πᾶσι πᾶσι
 μὲν γὰρ ἔχει πᾶσας, τῶν δὲ πᾶσας* πᾶσι δὲ μίαν τῶν
 ἀναγκασιότατων ἀφῆλθε. 15 ἐπεὶ δὲ ὅτι ζῶον καὶ
 ἀσπίδων μετὰ διχῶς λέγεται, κατὰ τὸ ὅτι
 εἰσάμετα· μὲν τούτων δὲ λέγεται, τὸ μὲν
 ἐπισημῶν, τὸ δὲ ψυχῶν· ἕκαστῳ γὰρ τού-
 των φανερὸν ἐπίστασθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι
 ὑγιαίνοντι, τὸ μὲν ὑγεία, τὸ δὲ μέρη πᾶσι τῶν
 σώματος, ἢ καὶ ὅλα. τούτων εἰ ἢ μὲν ἐπισημη-
 καὶ ὑγεία, μέρη καὶ εἶδος τι, καὶ λόγος, καὶ ὅτι
 εἰσέρχεται τῶν δεκτικῶν· ἢ μὲν τῶν ἐπισημονικῶν,
 ἢ δὲ τῶν ὑγιαστικῶν· δοκεῖ γὰρ ἐν τῶν πᾶσιν
 καὶ εἰσέρχεται μέρη ἢ τῶν ποιητικῶν ὑπερῆχειν ἐνέρ-
 γεια. 16 ἢ ψυχὴ δὲ, τῆτο ὅτι ζῶον, καὶ ἀ-
 σπίδων μετὰ, καὶ ἀσπίδων μετὰ πᾶσι· ὡς
 λόγος τῆς αὐτῆς εἶδος καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὡς
 ὑλη καὶ τὸ ἀσπίδων. 17 πᾶσι γὰρ λε-
 γομένου τῆς οὐσίας, κατὰ τὸ εἶπομεν, ὅτι τὸ
 μὲν εἶδος, τὸ δὲ ὑλη, ὅτι δὲ ἀμφοῖν· τούτων
 εἰ ἢ μὲν ὑλη διωάμει, τὸ δὲ εἶδος ἐπιτελεία·
 ἐπεὶ γὰρ τὸ δὲ ἀμφοῖν, ἐμφύχον, καὶ τὸ σῶμα ὅστιν

A 10 Vtrum autem horum quodque est a-
 nima, an pars animæ? & si est pars, vtrum
 ita est, vt sit separabilis ratione tantum, an
 etiam loco? 11 Sanè de quibusdam non
 est difficile videre. sed nonnulla dubitatio-
 nem habent. sicut enim in plantis quæ-
 dam diuisa & à se inuicem separata viuere
 videntur, tanquam anima, quæ in ipsis
 inest, actu quidem vna sit in quaque plan-
 ta, potestate verò plures: ita etiam circa
 alias animæ differentias videmus accidere
 in insectis, quæ inciduntur: nam vtraque
 pars habet sensum & motum secundum
 locum. quòd si sensum habet, certè & phan-
 tasiam & appetitum habet: vbi namque est
 sensus, ibi & dolor & voluptas consequi-
 tur: & vbi hæc sunt, necessariò est et-
 iam cupiditas. verum de intellectu & con-
 templatiua facultate nondum est perspi-
 cium: sed videtur esse aliud quoddam
 genus animæ, atque hoc solùm posse se-
 parari. quemadmodum æternum ab eo
 quod est interitui obnoxium. reliquas ve-
 rò animæ partes ex his patet non esse se-
 parabiles, vt quidam aiunt. 12 Ratione
 autem diuerfas esse apparet: quoniam sen-
 sitiuæ & opinatiuæ essentia diuerfa est: si-
 quidem & sentire atque opinari differunt.
 itidemque vnumquodque aliorum quæ
 dicta sunt. 13 Præterea nonnullis anima-
 libus hæc omnia insunt, quibusdam ve-
 rò aliqua, aliis vnum tantum. hoc autem
 facit differentias animalium. sed quam
 ob causam, considerandum posteriùs erit.
 14 Simile quid in sensibus accidit: alia
 namque habent omnes sensus, alia quos-
 dam, alia vnum maximè necessarium, nem-
 pe tactum. 15 Quia verò id quo viuimus
 & sentimus, bifariam dicitur, quemad-
 modum id quo scimus: horum autem al-
 terum dicimus esse scientiam, alterum
 verò animam: (vtrouque enim horum di-
 cimus scire) similitérque id quo sani su-
 mus, partim enim sani sumus sanitate, par-
 tim aliqua parte corporis, aut etiam toto
 corpore: sanè ex his scientia & sanitas
 est forma & species quædam ac ratio, &
 tanquam actus eorum quæ suscipiendi
 vim habent, illa scilicet eius quod scire,
 hæc verò eius quod sanum esse potest.
 videtur enim in eo quod patitur & affi-
 citur, eorum quæ efficiendi vim habent,
 actus inesse. 16 Anima verò est id quo vi-
 uimus, & sentimus, & intelligimus pri-
 mò. quocirca est ratio quædam & forma,
 non vt materia & subiectum. 17 Cum
 enim tribus modis dicatur substantia, sicut
 diximus: quorum aliud est forma, aliud
 materia, aliud ex vtrisque compositum: ex
 his materia est potentia, forma verò a-
 ctus. quoniam autem quod ex vtrisque con-
 stat, animatum est: profecto non corpus est

γρ. ἐπὶ εἰ.
 γρ. τῶν πα-
 οἰοῖς εἰ
 εἰσάμει, εἰς
 εἰ μόνον.

γρ. πᾶσι δ'
 εἰσάμει.

actus animæ, sed ipsa corporis cuiusdam. 18 Ideoque rectè existimant, quibus videtur anima nec sine corpore, nec aliquod corpus esse. non est enim corpus, sed aliquid corporis. 19 Ideoque in corpore inest, & quidem in corpore tali, non ut priores in corpore eam aptabant: cum nihil antea definiuissent in quo & quali corpore: quamuis non videatur quodlibet recipere quodlibet. sic verò fit secundum rationem: quippe natura comparatum est, ut cuiusque rei actus in eo inest quod est potestate, & in propria materia. 20 Esse igitur actum quendam & rationem eius quod habet potestatem ut tale sit, ex his est perspicuum.

CAPVT III.

De facultatibus animæ.

Facultates autem animæ quæ dictæ sunt, quibusdam insunt omnes, ut antea diximus, quibusdam nonnullæ earum, quibusdam vna tantum. facultates autem diximus, nutritium, sensitium, appetituum, motuum secundum locum, & dianoëticum. 2 Ac plantis quidem inest nutritium solum. 3 Aliis verò & ipsum inest, & sensitium. quod si sensitium, certè inest etiam appetituum: appetitus enim est cupiditas & ira & voluntas. cuncta verò animalia vnum habent sensum, id est tactum. cui autem sensus inest, ei voluptas quoque ac dolor, nec non iucundum & molestum inest: sed quibus hæc insunt, etiam cupiditas inest: quandoquidem hæc est appetitus iucundi. 4 Præterea alimenti sensum habent. nam tactus alimenti est sensus: omnia namque animalia siccis & humidis, nec non & calidis & frigidis aluntur: horum autem sensus est tactus: aliorum verò sensuum est ex accidenti: quia nihil ad alimentum confert sonus, neque color, neque odor. sapor autem est vnum quiddam ex iis quæ sub tactum cadunt. fames verò & sitis est cupiditas: nempe fames, calidi & sicci: sitis autem humidis & frigidis: sapor verò est veluti quoddam horum condimentum. verum postea de his dilucidius tradendum erit. nunc eatenus definitum esto, quoddam animalibus quæ tactum habent, etiam appetitus inest. 5 De phantasia vero non constat: sed posterius considerandum erit. 6 Nonnullis autem præter hæc inest motuum secundum locum. 7 Aliis vero etiam dianoëticum & intellectus, ut hominibus, & si quid aliud est tale, aut etiam præstantius. 8 Patet igitur, eodem modo vnam esse posse definitionem animæ & figuræ. neque enim illic est figura præter triangulum & figuras quæ deinceps sunt,

A ἐντελέχεια ψυχῆς, ἀλλ' αὐτὴ ἄμα τὸ πῶς. 18 καὶ ἀφ' οὗτο καλῶς ἀπολαμβάνουσιν, οἷς δοκεῖ μὴτε ἀλλοῦ ἄμα τὸ πῶς (εἶ), μὴτε σῶμα τι ψυχῆ. σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστι, ἄμα τὸ πῶς δὲ πῶς. 19 καὶ ἀφ' οὗτο ἐν ἄμα τὸ πῶς ὑπερῆχει, καὶ ἐν ἄμα τὸ πῶς φησὶν, καὶ οὐχ ὡσπερ οἱ πρῶτον εἰς ἄμα τὸ πῶς ἀνήρμοστον αὐτῶν, οὐδὲν ἀποσπείρεισθαι ἐν ἄμα τὸ πῶς καὶ ἀφ' οὗτο φαινομένου τῶ τυχεύοντος δέχεσθαι τὸ τυχεύον. οὕτω γ' ἡ ψυχή καὶ γὰρ ἰσχυρῶς καὶ ἀφ' οὗτο ἐκείνου γὰρ ἡ ἐντελέχεια, εἰ δὲ διωάμει ὑπερῆχει, καὶ τῆ οἰκεία ὕλη πέφυκε γίνεσθαι. 20 ὅτι μὲν οὖν ἐντελέχεια τίς ἐστὶ, καὶ λόγος τῶ διωάμειν ἔχοντος φησὶν (εἶ), φανερόν ἐκ τούτων.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Περὶ τῶν διωάμειων τῆς ψυχῆς.

TΩΝ ἡ διωάμειων τῆς ψυχῆς αἱ λέγεται, τοῖς μὲν ἐν ὑπερῆχει, καὶ ἀφ' οὗτο εἴπομεν. τοῖς δὲ, τινὲς αὐτῶν, ἐνίοις γ' μία μόνη. διωάμειος γ' εἴπομεν, ἀρετικόν, ἀσθητικόν, ὀρεκτικόν, κινήτικόν καὶ τῶπον, ἀσθητικόν. 2 Ὑπερῆχει δὲ τοῖς μὲν φύσει τῶ ἀρετικόν μόνον. 3 Ἐτέροις δὲ αὐτὸ τε καὶ τὸ ἀσθητικόν. εἰ δὲ τὸ ἀσθητικόν, καὶ τὸ ὀρεκτικόν. ὀρεξίς μὲν γὰρ ἐπιθυμία, καὶ θυμὸς, ἔ βούλησις. τὰ δὲ ζῶα πάντα μίαν ἔχει τῶ ἀσθησιῶν, ἢ ἀφίω. ὅτι ἀσθησις ὑπερῆχει, τούτων ἡδονή τε καὶ λύπη, καὶ τὸ ἡδὺ τε καὶ λυπηρόν. οἷς γ' αὐτὰ, καὶ ἡ ἐπιθυμία. τῶ γὰρ ἡδύος ὀρεξίς ἐστὶν αὐτῆ. 4 Ἐν γ' τῆς ἔσφης αἰσθησιῶν ἔχουσιν. ἡ γὰρ ἀφίω, τῆς ἔσφης αἰσθησιῶν. ἔσφης γὰρ καὶ ὕγρῶν, ἔ θερμῶν ἔ ψυχρῶν, τρέφεται τὰ ζῶα πάντα. τούτων γ' αἰσθησιῶν, ἀφίω. τῶ γ' ἄλλων αἰσθησιῶν καὶ συμβεβηκός. ὅσοι γὰρ εἰς ἔσφην συμβάλλεται ψόφος, ὅσοι γὰρ ἔσφην, ὅσοι ὀσμῆ. ὁ γ' ἡμῶν ἐν τῶ ἀφίω ἐστὶ. πείνα γ' καὶ δίψα ἐπιθυμία. καὶ ἡ μὲν πείνα, θερμῶν καὶ ἔσφης. ἡ γ' δίψα, ὕγρῶν καὶ ψυχρῶν. ὁ δὲ ἡμῶν, ὅτι ἡδύσμα πῶ τούτων ἐστὶ. ἀσθησιῶν δὲ πῶ αὐτῶν ὕγρῶν. νῦν δὲ ὅτι ποσὸν διωάμει, ὅτι τῶ ζῶων τοῖς ἔσφην ἀφίω καὶ ὀρεξίς ὑπερῆχει. 5 πῶ γ' φαντασίας, ἀσθησιῶν. ὕγρῶν δὲ ἐπιθυμιῶν. 6 ἐνίοις δὲ πῶ τῶν ὕγρῶν ὑπερῆχει καὶ τὸ καὶ τῶπον κινήτικόν. 7 ἔτεροις δὲ καὶ τὸ ἀσθητικόν τε καὶ νοῖς, οἷς αἰσθησιῶν, καὶ εἰ πῶ τῶν ὕγρῶν ἐστὶν ἔτερον, ἢ καὶ πῶ τῶν ὕγρῶν. 8 ὅτι οὖν οὖν ὅτι τῶν αὐτῶν ἔσφην εἰς αἰσθησιῶν λόγος ψυχῆς τε καὶ γῆματος. οὕτω γὰρ ἐκ τῶ γῆματος πῶ τὸ τῶ γῆματος ἐστὶ, ἔ τῶ φησὶν.

οὐτε αὐτὰ ψυχὴ πρὸς τὰς εἰρημύδας. γί-
 νοιτο δ' αὖ ἐπὶ τῆς γημῆς λόγος κοινός, ὅς
 ἐφαρμόσει μὴ πᾶσιν, ἴδιος δὲ ὁσδενοῦ ἔσται
 γημῆτος. ὁμοίως δὲ ἐπὶ ταῖς εἰρημύδας
 ψυχῆς. δὲ γελοῖον ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον ἐ-
 πὶ τούτων ἐ ἐφ' ἑτέρων. ὅς ὁσδενοῦ ἔστι τ'
 ὄντων ἴδιος λόγος, ὁσδε' χτ' τὸ οἰκειὸν καὶ ἀπο-
 μόν εἶδος, ἀφέντας τὸν τοιοῦτον. 9 πρὸς πλη-
 σίως δ' ἔχει τὰ πρὸς τῶν γημάτων καὶ τὰ πρὸς
 τὴν ψυχῆν. αἰεὶ γὰρ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπερχει-
 ριῶμεν τὸ πρῶτον, ἐπὶ τε τῆς γημῆς, B
 καὶ τῆς ἐμφύχων. οἷον ἐν τετραγώνῳ μὲν, τετ-
 ραγώνῳ. ἐν αἰσθητικῷ ἢ τῷ θρεπτικῷ. ὡς καθ'
 ἕκαστον ζητητέον, τίς ἕκαστου ψυχῆ. οἷον τίς φυτῶ,
 καὶ τίς ἀνθρώπου, ἢ θηρίας. Διὰ τὴν αἰτίαν
 τὰ ἐφεξῆς οὕτως ἔχουσι, σκεπτόμεν. 10 ἀνθρώ-
 μῳ γὰρ τῷ θρεπτικῷ καὶ αἰσθητικῷ ὅσα ἔστι, τῷ
 αἰσθητικῷ χωρίζεται τὸ θρεπτικὸν ἐν τοῖς φυ-
 τοῖς. πάλιν δὲ, ἀνθρώμῳ τῷ αἰσθητικῷ τῷ ἀλ-
 λων αἰσθητικῶν ὁσδεμία ὑπερχει. ἀφ' ἧ δὲ αἰτίαν
 τῶν ἄλλων ὑπερχει. πολλὰ γὰρ τῶν ζώων ἔτε ἀκόλου-
 ἔχουσι, οὐτε ὁσμηῆς ὁλως αἰσθησιν. καὶ τῶν αἰσθη-
 τικῶν, τὰ μὲν ἔχει τὸ χτ' τὸτον κινητικόν, τὰ
 δ' ὅσα ἔχει. τελευτῶν δὲ καὶ τὸ ἐλάττωσον, λο-
 γισμὸν ἐ δὲ ἀνομοίαν. οἷς μὲν γὰρ ὑπερχει λογι-
 σμὸς τῶν φθαρτῶν, πύτοις καὶ τὰ λοιπὰ πρῶτα.
 οἷς δὲ ὁσκέινων ἕκαστον, οὐ πᾶσι λογισμὸς. διὰ
 τοῖς μὲν ὁσδε φλυτασία. τὰ δὲ τῶν μόνων
 ζώων. πρὸς δὲ τῷ θεωρητικῷ τοῦ ἑτέρου λό-
 γος. 11 Οὐ μὲν δὴν ὁ πρὸς τούτων ἕκασ-
 του λόγος ὁσδε οἰκειότατος, καὶ πρὸς ψυχῆς, D
 ὁσδε.

A neque hic est anima præter eas quæ com-
 memoratæ fuerunt. fieri tamen potest
 & in figuris definitio communis, quæ
 conueniet omnibus, nec propria erit vl-
 lius figuræ: & similiter in dictis anima-
 bus. Idcirco ridiculum est, omiffa eius-
 modi definitione quærere cum in his tum
 in aliis definitionem communem, quæ
 nullius entis sit propria definitio, neque
 sit secundum propriam & indiuiduam spe-
 ciem. 9 Similiter autem res habet in fi-
 guris & in anima: semper enim in eo
 quod est deinceps, potestate illud inest
 quod est prius, tam in figuris quam in
 animatis: vt in quadrato quidem inest
 triangulus, in sensitiuo autem nutritiu-
 um. Quapropter sigillatim quæren-
 dum est, quæ sit cuiusque anima: veluti
 quæ sit anima plantæ, & quæ hominis,
 vel bestię. quam autem ob causam ita
 deinceps se habeant, considerandum erit.
 10 Etenim sine nutritiuo non est sensitiu-
 um: à sensitiuo autem nutritiuum sepa-
 ratur in plantis. Rursus sine tactiuo nul-
 lus alius sensus inest: tactus autem sine
 aliis inest: multa namque animalia nec
 aspectum, nec auditum habent, nec om-
 nino odoris sensum. inter sensitia quo-
 que alia motiuum secundum locum ha-
 bent, alia non habent: vltimum autem
 & minimum, ratiocinationem & dia-
 gnosciam: quibus enim inest ratiocinatio,
 cum sint interitui obnoxia, his & reliqua
 omnia inest: quibus vero vnumquod-
 que illorum inest, non omnibus inest ra-
 tiocinatio: sed quibusdam nec phantasia
 quidem inest: quædam vero hac solum
 viuunt. de contemplatiuo autem intelle-
 ctu alia est ratio. 11 Quæ igitur definitio
 de his singulis affertur, hanc de anima
 quoque esse maximè propriam, manife-
 stum est.

ΚΕΦΑΛ. Δ΄.

CAPVT IV.

Περὶ τῆς φυλικῆς διωάμεως.

De facultate vegetatiua.

Αναγκαῖον δὲ τὸν μέλλοντα πρὸς τού-
 των σκέψιν ποιῆσθαι, λαβεῖν ἢ ἔστιν
 * ἕκαστον αὐτῶν. εἴθ' οὕτως πρὸς τῶν ἐξομένων. εἰ
 δὲ χρὴ λέγειν ἢ ἕκαστον αὐτῶν, οἷον τὸ νοητικόν, ἢ
 τὸ αἰσθητικόν, ἢ τὸ θρεπτικόν, πρῶτον ἐπὶ λε-
 κτέον ἢ ὁσφιν, καὶ ἢ τὸ αἰσθάνεον. πρῶτα γὰρ
 γὰρ εἰσι τῶν διωάμεων αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ πρῶ-
 ξεις χτ' τὸν λόγον. εἰ δ' οὕτως, τούτων δ' ἔτι
 πρῶτα τὰ αἰσθητικὰ δὲ τε θεωρητικὰ, πρὸς
 ὁσκέινων πρῶτον ἀν' ἑαυτοῖς ὁσδε ἔστι τῶν αἰ-
 τῶν αἰτίαν, οἷον * ἐπὶ ὁσφῆς, ἐ αἰσθητικῶν, καὶ νοητικῶν.
 2 ὡς πρῶτον πρὸς ὁσφῆς καὶ γνησεως λεκτέον.

Necessse autem est, eum, qui de his est
 consideraturus, sumere quid singula
 sint: sic deinde agere de iis quæ sunt conse-
 quentia. quod si dicere oportet quid ho-
 rum vnumquodque sit; veluti intellecti-
 uum, aut sensitiuum, aut nutritiuum; adhuc
 prius dicendum, quid sit intelligere, &
 quid sentire. nam priores facultatibus sunt
 actus & operationes secundum rationem.
 quod si ita est, adhuc autem his priora ob-
 iecta contemplari oportet: profecto de
 illis primum opus est definire ob eandem
 causam: veluti de alimento & sensibili
 & intelligibili. 2 Quapropter primum
 de alimento & generatione dicendum est.
 nam

27. ἕκαστος

27. πρὸς ὁσφῆς.

nam anima nutritiua etiam aliis inest, atque est prima & maximè communis facultas animæ, secundùm quam omnibus viuere inest: cuius opera sunt generare & alimento vti: quandoquidem inter opera viuentium, quæcumque perfecta, nec mutila sunt, aut sponte sua nascuntur, maximè naturale est efficere aliud quale ipsum est, animal quidem animal, plantam verò plantam: vt æternitatem & diuinitatem participant, quatenus possunt. omnia namque illud appetunt, & illius gratia agunt quæcumque secundùm naturam agunt. cæterum id cuius gratiâ, duplex est: alterum enim est quod expeditur, alterum verò cui expeditur. quoniam igitur non possunt æternitatem ac diuinitatem participare continuatione, propterea quòd nulla res interitui obnoxia potest vna & eadem numero permanere: idcirco quatenus vnumquodque particeps fieri potest, eatenus participat, aliud quidem magis, aliud verò minus, ac permanet non ipsum, sed quale ipsum, id est numero quidem non vnum, sed specie vnum. 3 Iam verò anima est corporis viuentis causa & principium. hæc autem multis modis dicuntur: sed anima tribus distinctis modis est causa: etenim anima est causa vnde ipse motus proficiscitur, & est id cuius gratia, & vt essentia corporum animatorum. 4 Patet igitur eam esse vt essentia; omnibus enim essentia est, quod est causa cur sint. Viuere autè, viuētibus est esse: horum autem causa & principium est anima. 5 Præterea actus est ratio eius quod est potestate. 6 Patet etiam animam esse causam vt id cuius gratiâ. sicut enim intellectus gratiâ alicuius facit: ita etiam natura: idque est ipsi finis. eiusmodi autem in animalibus anima secundum naturam: omnia namque corpora naturalia sunt animæ instrumenta, vt corpora animalium, sic etiam plantarum, tanquam animæ gratiâ sint. bifariam autem dicitur id cuius gratiâ: nempe id quod appetitur, & id cui. 7 Quinetiam anima est, id vnde primum motus secundum locum procedit. sed non omnibus viuentibus inest hæc facultas. 8 Sed & variatio & auctio est secundum animam. videtur enim sensus esse variatio quædam; nihil autem sentire, quod animam non habeat. 9 Similiter autem & de auctione & de diminutione res se habet: nihil etiam diminuitur, aut augetur naturaliter; quod non alatur: nihil autem alitur, quod non sit vitæ particeps. 10 Empedocles verò non rectè hoc dixit, adiiciens auctiorem plantis accidere, deorsum quidem, dum radices emittunt, quia terra sic fertur secundum naturam, sursum autem propter ignem simili ratione. neque enim superum & inferum rectè accipit:

A *ἡ γὰρ ἀρεπλικὴ ψυχὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ ὡς ἐστὶν ἡ κρινοτάτη δυνάμις ἐστὶ ψυχῆς, καθ' ἣν ὑπάρχει τὸ ζῆν ἅπασιν, ἧς ἐστὶν ἔργα κινῆσαι καὶ ἐσθῆν χρῆσασθαι. φυσικῶτατον γὰρ τῶν ἐν τοῖς ζῶσιν ἔργων, ὅσα τέλεια, καὶ μὴ πηρώμεθα, ἢ πλὴν χρόνῳ αὐτομάτῳ ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον ὅτι αὐτὸ, ζῶον μὲν ζῶον, φυτὸν δὲ φυτὸν, ἵνα τὰ αἰεὶ καὶ τὰ θεοῦ μετέχωσιν, ἢ διώκονται. πρῶτα γὰρ ἐκείνου ὀρέγεται, καὶ κείνου ἕνεκα ὡς ἐστὶν ὅσα καὶ φύσιν ὡς ἐστὶν. τὸ δὲ οὐ ἕνεκα, διατὸν τὸ μὲν οὐ, τὸ δὲ ὦ. ἐπεὶ οὖν κρινῶν ἐκ δυνάμεως τὰ αἰεὶ καὶ τὰ θεοῦ τῆ συνέχειᾳ, ἀλλ' ὅ μὴ δὲν εἰς δέχεται τῶν φθαρτῶν τὸ αὐτὸ, καὶ ἐν δέχεται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ μετέχον διώκονται ἕνεκα, ταύτη κρινῶν, τὸ μὲν μάλλον, ὅτι ἦτον. καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ὅσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ δέχεται μὲν οὐχ ἓν, εἶδός δὲ ἓν. 3 Ἐστὶ δὲ ἡ ψυχὴ τῶ ζῶοντος σῶματος αἴτια καὶ δέχεται. ταῦτα δὲ πολλαχῶς λέγεται. ὁμοίως δὲ ἡ ψυχὴ καὶ τοῖς διηρημένοις ἔσποισ τρεῖς, αἴτια καὶ γὰρ ὅθεν ἡ κίνησις αὐτῆ, καὶ τὸ οὐ ἕνεκα, καὶ ὡς ἡ οὐσία τῶ ἐμφύτων σωματίων, ἡ ψυχὴ αἴτια. 4 Οὐ μὲν οὖν ὡς οὐσία, διήλον: τὸ γὰρ αἴτιον τῶ ἐστὶ πᾶσιν ἡ οὐσία. ὅ δὲ ζῆν τοῖς ζῶσι, ὅ ἐστὶ ὅστιν. αἴτια δὲ καὶ δέχεται τούτων ἡ ψυχὴ. 5 Ἐπὶ δὲ τῶ δυνάμει ὄντος λόγος, ἢ ὡς ἐπέλεχθα. 6 Φανερόν δὲ ὡς καὶ οὐ ἕνεκα, αἴτια, ἡ ψυχὴ ὡς ὡς ὄνομα ἕνεκα τοῦ ποιεῖ, τὸν αὐτὸν ἔσπον καὶ ἡ φύσις. ἔ τῶτ' ἐστὶν αὐτῆ τέλος. τριούτων δ' ἐν τοῖς ζῶσις ἡ ψυχὴ καὶ φύσιν. πρῶτα γὰρ τὰ φυσικὰ καὶ ὅμοια, τῆς ψυχῆς ὄργανα, κατὰ τὰ τῶ ζῶων, οὕτω καὶ τὰ τῶ φυτῶν, ὡς ἕνεκα τῆς ψυχῆς ὄντα. διηλός δὲ ὅ οὐ ἕνεκα. τὸ, τε οὐ, καὶ τὸ ὦ. 7 Ἀλλὰ μὲν καὶ ὅθεν ὡς ὡς τὸν καὶ τὸπον κίνησις, ἡ ψυχὴ οὐ πᾶσι δ' ὑπάρχει τοῖς ζῶσιν ἡ δυνάμις αὐτῆ. 8 Ἐστὶ δὲ καὶ ἁλλοίως ἔ αὐξήσις καὶ ψυχῆ. ἡ μὲν γὰρ αἰσθησις ἁλλοίως τί εἶναι δοκεῖ. αἰσθάνεσθαι δ' οὐδὲν, ὅ μὴ ψυχῆ ἔχει. 9 Ὁμοίως δὲ καὶ ὡς αὐξήσεως καὶ φθίνσεως ἔχει. οὐδὲν γὰρ φθίνε, οὐδ' αὐξάνεσθαι φυσικῶς μὴ τρεφόμενον. τρεφόμεν δ' οὐδὲν ὅ μὴ κοινῶν ζῶσις. 10 Ἐμπειδοκλῆς δ' οὐ καλῶς εἶρηκε τῶτ', ὡς ἐστὶν αὐξήσιν συμβαίνει τοῖς φυτοῖς, κατὰ μὲν ῥίζουμένων, ἀλλ' ὅ πλὴν γὰρ οὕτω φέρεσθαι καὶ φύσιν. ἄνω δὲ ἀλλ' ὅ πῦρ ὡσαύτως. οὐ γὰρ τὸ ἄνω καὶ τὸ κατὰ καλῶς λαμβάνε.*

γρ. ἐν. διδ
 ὡς ἡ αἰσθησις
 καὶ τῶ ζῶσις
 ἐστὶν ὡς
 ὡς ἐστὶ.

γρ. αἰσθησις
 ὡς ἐστὶ.

οὐ γὰρ ταὐτὸ πᾶσι τὸ αἶμα ἔστω καὶ τὸ κρέας, καὶ ἔτι πομ-
 πῆ. ἀλλ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς ζώων, οὕτως αἱ ρίζαι
 τῆς φυτῶν, εἰς ἧς τὰ ὄργανα ἕτερα λέγεται, καὶ ταύ-
 τ' ἔστι τῶν ἔργων. 11 Πρὸς δὲ φύσιν τί τὸ συ-
 νέχον εἰς ἀνδραπεία φερόμενα, τὸ πῦρ καὶ τὴν
 γῆν; ἔξασαδῆσεται γὰρ, εἰ μὴ ἡ ἔσται τὸ κω-
 λυσοῦν· εἰ ἔστι, τὸτ' ἔστιν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ αἴτιον τῆς
 αὐξάνεσθαι, καὶ τρεφέσθαι. 12 Δοκεῖ δὲ τίσιν ἕ-
 τὴ πυρὸς φύσιν ἀπλῶς αἰτία τῆς ἔσθης καὶ τῆς
 αὐξήσεως εἶναι. ἔστω γὰρ αὐτὸ φαίνεσθαι μόνον τῆς
 σωμῆς, ἢ τῆς σοιχείων τρεφόμενον καὶ αὐξάνο-
 μένον. 13 καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ ἐν τοῖς ζώοις
 ἴσως ἄρα οἱ τίς αὐτὸ τὸ εἶναι τὸ ἐργάζομενον.
 13 Τὸ δ' οὐ, σίμω αἴτιον πως μὲν ἔστιν, οὐ μὲν
 ἀπλῶς γὰρ αἴτιον, ἀλλὰ μάλλον ἡ ψυχὴ. ἡ
 μὲν γὰρ τῆς πυρὸς αὐξήσεως εἰς ἀπειρον, ἕως αὐ-
 τῆς ὅθεν κενόν. τῆς δὲ φύσιν σίμω ἐσθῆτος
 καὶ λόγος μεγέθους καὶ αὐξήσεως. ταύτα δὲ ψυ-
 χῆς, ἀλλ' οὐ πυρὸς, καὶ λόγος μάλλον ἢ ὕλης.
 14 Ἐπεὶ δὲ ἡ αὐτὴ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀρε-
 τικὴ καὶ γνηθικὴ, καὶ ἔσθης ἀναγκάζον
 ἀφαιρῶν τὸν αἶμα ἀφορίζεσθαι γὰρ τὸ πρὸς ταῖς
 ἄλλας δυνάμεις τὰς ἔργων τούτων. 15 Δοκεῖ δὲ
 εἶναι ἡ ἔσθης, ὅθεν αἰσθητὸν τὰ ἀσθητῶν οὐ ποτὶ
 δὲ ποτὶ. ἀλλ' ὅσα τῆς αἰσθητῶν μὴ μόνον
 γνηθῶν δὲ ἀλλήλων ἔχει, ἀλλὰ καὶ αὐξήσιν.
 γὰρ γὰρ πολλὰ δὲ ἀλλήλων, ἀλλ' οὐ ποτὶ τα
 σα ὅτι ὕγιες ἐκ κέρματος. φαίνεσθαι δὲ οὐδὲ
 ἐκείνα τὸν αὐτὸν ἔσθης ἀλλήλοισι εἶναι ἔσθης.
 ἀλλὰ τὰ πρὸς μὲν, τὸ ὕδωρ ἔσθης, τὸ δὲ πῦρ
 οὐ τρεφέσθαι τὸ ὕδωρ. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀπλοῖς σώ-
 μασι ταύτ' εἶναι δοκεῖ μάστιχα, τὸ μὲν ἔσθης, ὅθεν
 τῆς τρεφόμενον. 16 Ἀπειρὸν δὲ ἔχει. φασὶ γὰρ
 οἱ μὲν τὸ ὁμοῖον εἶναι ὁμοίως τρεφέσθαι, καὶ ἀφαιρῶν
 αὐξάνεσθαι. 17 τῶν δὲ, ὡς περ εἴπομεν, τῶν μ-
 παλιν δοκεῖ, τὸ ἀντικεῖν εἶναι ἀσθητῶν, ὡς ἀπα-
 ρτοῖς ὄντος ὁμοίως [ἴσως τῶν ὁμοίως] τῆ δὲ ἔσθης
 φῶν μετὰ βάλειν ἔσθης ἢ δὲ μετὰ βολὴ
 πᾶσιν, εἰς τὸ ἀντικεῖν μόνον, ἢ τὸ μετὰ εἶναι. 18 Ἐπὶ
 ἡ ἔσθης πᾶσι τί ἴσως τῆς τρεφόμενον, ἀλλ' ἔσθης
 τὸ ἴσως τῆς ἔσθης. ὡς περ οὐδὲ ὁ τέκτων ἴσως
 τῆς ὕλης, ἀλλ' ἴσως ἐκείνης αὐτῆς. ὁ δὲ τέκτων
 μετὰ βάλει μόνον εἰς ἐνέργειαν εἶναι ἀργίας. 19 πο-
 τερον δὲ ἔστιν ἡ ἔσθης ὅθεν τελευτῶν παροργι-
 μένον, ἢ τὸ παρῶν, ἔχει δὲ ἀφορᾶν. εἰ δ' ἀμφο-
 ἀλλ' ἢ μὲν ἀπεπτός, ἢ τῆς πεπεμεμένη, ἀμφοτέρως
 αὐτὸ ἐνδεδυγῆσθαι τῆς ἔσθης λέγεται ἢ μὲν γὰρ ἀπεπτός, ὅθεν
 ἐνδεδυγῆσθαι ἐνδεδυγῆσθαι τρεφέσθαι. ἢ τῆς πεπεμεμένη, τὸ
 ὁμοῖον τὰ ὁμοίως. ὡς περ φασὶν, ὅθεν λέγουσιν ἴσως
 ἔσθης ἀμφοτέρως, καὶ ὁρθῶς καὶ ἐκ ὁρθῶς.

20. ἴσως
 πρὸς αὐτὸ
 λέγεται ὁρ-
 γανόν, ὡς αὐ-
 τὸ τὸ αὐτὸ
 καὶ τὸ εἶναι.

A quia non est idem omnibus superum at-
 que inferum, & uniuerso: sed ut caput
 animalium se habet, ita radices planta-
 rum, si oportet ex officiis instrumenta
 dicere eadem & diuersa. 11 Ad hæc, quid
 est quod continet ignem & terram, quæ
 in contrarias partes feruntur? distrahen-
 tur enim, nisi quid fuerit quod sit impe-
 diturum; si verò fuerit, certè hoc est ani-
 ma, & causa cur res augeantur & alantur.
 12 Quibusdam autem videtur ignis natu-
 ra esse simpliciter causa alimenti, & au-
 ctionis: ipse enim solus inter corpora, si-
 ue elementa, videtur ali & augeri. quare
 & in plantis & in animalibus existimare a-
 liquis possit hunc esse qui operetur.
 13 Hic autem est quidem aliquo modo
 concausa, non tamen simpliciter causa:
 sed potius anima. nam ignis auctio in infi-
 nitum procedit, donec sit res combustibilis:
 eorum verò quæ natura constant, termi-
 nus est & ratio magnitudinis & auctio-
 nis, atque hæc sunt animæ, non ignis, & po-
 tius rationis quàm materiæ. 14 Quo-
 niam autem eadem facultas animæ est nu-
 tritiua & generatiua: necesse est de ali-
 mento primùm definire: hoc enim opere
 sciuntur ab aliis facultatibus. 15 Porro
 alimentum esse videtur contrarium con-
 trario: non tamen quoduis cuius, sed
 quæcumque contraria non solùm ex se in-
 uicem gignuntur, sed etiam augentur:
 multa namque ex se vicissim fiunt: non ta-
 men omnia sunt quanta. ut sanum ex æ-
 grotante. quin immo ne illa quidem vi-
 dentur eodem modo sibi inuicem esse ali-
 menta: sed igni quidem aqua est alimētum:
 ignis verò non alit aquam. in simplicibus
 itaque corporibus hæc maximè esse viden-
 tur: hoc quidem, alimentum: illud verò,
 id quod alitur. 16 Existit autem dubitatio:
 quia nonnulli inquirunt simile simili ali,
 quemadmodum & augeri. 17 Contra
 quibusdam videtur, ut diximus, contra-
 rium ali contrario: tanquam simile non
 possit pati à simili: alimentum autem mu-
 tetur, & concoquatur: mutatio verò in
 omnibus est in id quod est oppositum, aut
 quod est interiectum. 18 Præterea alimen-
 tum patitur aliquid ab eo quod alitur, non
 hoc ab alimento: quemadmodum nec fa-
 ber patitur à materia, sed hæc ab illo. fa-
 ber autem tantùm mutatur ab otio ad ne-
 gotium. 19 Interest autem, utrùm alimen-
 tum sit id quod vltimum accedit, an quod
 primum. quod si vtrumque est alimentū, sed
 illud est crudum, hoc verò, cōcoctum: pro-
 fectò vtroque modo alimentū dici potest.
 quatenus enim est crudum, contrariū con-
 trario alitur. quatenus verò est concoctū, si-
 mile alitur simili. quare perspicuū est, vtro-
 que quodāmodo & rectè non rectè dicere.

20. ἴσως

20 Quia verò nihil alitur, quod nō sit vitæ particeps: certè id quod alitur, est corpus animatum, quatenus animatum. Quare & alimentum ad animatū refertur, & quidem non ex accidēti. 21 Iam verò alia est alimēti, alia auctiui essētia: quatenus enim animatum est quantum quiddā, hoc habet vim augendi: quatenus verò illud est hoc aliquid & substantia, hoc est alimentum: conseruat enim substantiam: ac tamdiu est, quamdiu alitur. & generationis est effectiuum, non huius quod alitur, sed quale est quod alitur: quoniam hæc substantia iam est, nihil autem se ipsum generat, sed conseruat. 22 Quapropter eiusmodi principium animæ, est facultas apta ad conseruandum id quod eam habet qua tale est. alimentum verò suppeditat ipsi in quod possit agere. idcirco alimento priuatum, non potest esse. 23 Cū autem tria sint, nimirum quod alitur, & quo alitur, & quod alit: certè quod alit, est prima anima: quod verò alitur, est corpus ea præditum: quo autem alitur, est alimentum. 24 Quia verò æquum est omnia denominare à fine, finis verò est generare; cuiusmodi est ipsum generans; profectò erit prima anima, generatiua eius quod tale est, quale ipsum generans. 25 Duplex autem est id quo alitur; sicut duplex est, quo naua gubernat nauim, manus ac temo: quorum alterum est mouens & motum: alterum, mouens dumtaxat. 26 Iam verò necesse est, omne alimentum posse concoqui: concoctionem autem operatur calor. vnde omne animatum habet calorem. 27 Typo igitur, quid sit alimentum, dictum est: posterius autem propriis sermonibus est dilucidādū.

A 20 Επειδὴ οὐθέν τρέφεται μὴ μετέχον ζωῆς, τὸ ἐμφυζον ἀνείη σῶμα ὃ τρεφόμενον, ἢ ἐμφυζον. ὡς καὶ ἡ Ἑσφὴ πρὸς ἐμφυζόν ἔστι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. 21 Ἐστὶ δὲ ἕτερον Ἑσφῆ καὶ ἀΐητικῶν ἔστι. ἢ μὴ γὰρ ποσὸν τι τὸ ἐμφυζον, ἀΐητικόν. ἢ δὲ τὸδε ἡ καὶ οὐσία, Ἑσφῆ σῶζεν γὰρ τὴν οὐσίαν, καὶ μέγρι τούτου ἔστιν ἕως αὐτῆ καὶ τρέφεται. καὶ ἡμετέρας ποιητικόν, οὐ τὸ τρεφόμενον, ἀλλ' οὗτ' ὃ τρεφόμενον. ἢ δὴ γὰρ ἔστιν αὐτὴ ἡ οὐσία. ἡμετέρας δὲ οὐθέν αὐτὸ ἑαυτὸ, ἀλλὰ σῶζεν. 22 ὡςθ' ἡ μὴ τοιαύτη τῆ ψυχῆς ζῆξι, δυνάμεις ἔστιν, οἷα σῶζειν τὸ ἔχον αὐτίω ἢ τοιοῦτον. ἢ δὲ Ἑσφὴ πρὸς ἀσφάλει ἐνεργεῖν. δὲ σερητὴν Ἑσφῆς, οὐ δυνάται ἔστι. 23 ἐπεὶ δὲ ἐστὶ τρία, ὃ τρεφόμενον, καὶ ὃ τρέφεται, καὶ τὸ τρέφον. τὸ μὴ τρέφον ἔστιν ἡ πρῶτη ψυχὴ. τὸ δὲ τρεφόμενον, ὃ ἔχον αὐτίω σῶμα. ὃ δὲ τρέφεται, ἡ Ἑσφὴ. 24 Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶ τέλους ἀποκτα πρὸς ἀναρροῦειν δίκαιοι. τέλος δὲ τὸ ἡμετέρας οὗτ' αὐτὸ. ἔστι δὲ ἡ πρῶτη ψυχὴ ἡμετέρας, οὗτ' αὐτὸ 25 Ἐστὶ δὲ ὃ τρέφεται διττὸν, ὡς αὐτὸ καὶ κερναί, ἡ χεῖρ, καὶ τὸ πηδάλιον. τὸ μὴ κινουῦ καὶ κινουόμενον, τὸ δὲ κινουῦ μένον. 26 Πᾶσιν δὲ ἀναγκάσιν Ἑσφῆ δυνάται πείθεσθαι. ἐργάζεται δὲ τίω πέψιν τὸ θερμόν. δὲ πῶν ἐμφυζον ἔχει θερμότητα. τύπω μὴ οὗ τί ἔστιν ἡ Ἑσφὴ, εἴρηται. ἀσαφητέον δὲ ἔστιν ἕτερον πρὸς αὐτῆς ἐν τῆς οἰκείοις λόγοις.

CAPVT V.

De sensu.

D ΚΕΦΑΛ. ε'.

Περὶ αἰσθήσεως.

HI s definitis, dicamus communiter de omni sensu. 2 Sensus accidit, eo quod aliquid mouetur & patitur, sicut dictum fuit: videtur enim esse variatio quædam. 3 Inquiunt autem nonnulli etiam simile pati à simili. hoc verò quomodo sit possibile, vel impossibile, diximus in sermonibus vniuersalibus de agendo & patiēdo. 4 Existit autem dubitatio, cur non fiat sensus etiam ipsorum sensuum, & cur sine externis non faciant sensum, cū insit ignis, ac terra, & cetera elementa, quorum est sensus per se, vel per ea quæ ipsis accidunt. Patet igitur, sensitiuum non esse actu, sed potestate tantum. proinde non sentit: quemadmodum combustibile non comburitur ipsum per se sine combustiuo: combureret enim seipsum, nec quicquam egeret eius quod actu sit ignis. 5 Cū autem sentire dicamus bifariam.

Δ Ιωρισμένων τῶν τούτων, λέγω μὴ κοινή περὶ πάσης αἰσθήσεως. 2 Ἡ δὲ αἰσθησις ἐν τῶ κινεσθῆναι τε καὶ πάσῃ συμβεβηκί, κατὰ τὸ εἴρηται. ἀδει γὰρ ἀλλοίωσις τις ἔστι. 3 Φασὶ δὲ τινες καὶ τὸ ὅμιον πρὸς τῶ ὁμοίᾳ πάσῃ. τὸ τὸ ἢ πῶς δυνατὸν ἢ ἀδυνατὸν, εἰρήκα μὴ καὶ ἐν τῆς καθόλου λόγοις πρὸς τῶ ποιῆν καὶ πάσῃ. 4 Ἐξ δὲ ἀποδείαν, ἀφ' οὗ καὶ τῶ αἰσθησιων αὐτῶν τῶ αἰσθησις, καὶ ἀφ' οὗ καὶ τῶ ἔξω οὐ τοιοῦσιν αἰσθησιν, ἐνόντος πυρὸς ἔ γῆς, ἔ τ' ἄλλων στοιχείων, ὧν ἔστιν ἡ αἰσθησις καθ' αὐτὰ, ἢ τὰ συμβεβηκτα τῶ τοις. δὴ λον ἐν ὅτ' τὸ αἰσθητικὸν ἔκ ἔστιν ἐνεργεία, ἀφ' ἀ δυνάμει μόνον. ἀφ' οὗ ἔκ αἰσθησεται καθ' αὐτὸ τὸ καυσὸν ἔ καίεται αὐτὸ καθ' αὐτὸ αὐτὸ τ' καυστικὸν ἔκαμε γὰρ αὐτὸ αὐτὸ, καὶ ἔδεν ἐδῆ τὸ ἔ ἐν τῶ χεῖρα πρὸς ὄντος. 5 ὅτ' τῶ αἰσθησεται

λέγεται διχῶς· τὸ τε γὰρ δυνάμει ἀκρόν καὶ ὄραν, ἀκρόν καὶ ὄραν λέγεται, καὶ τύχη καθεστῶν· καὶ τὸ ἥδη ἐνεργεῖν· διχῶς αὖ λέγεται καὶ ἡ ἀφῆσις· ἡ μὲν ὡς δυνάμει, ἡ δὲ ὡς ἐνεργείᾳ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀσθάνεσθαι, τὸ τε δυνάμει ὄν καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. 6 Πρῶτον μὲν οὖν ὡς ἔχει αὐτὸ ὄντος τῆ πάσῃ, καὶ τῆ κινήσει, καὶ ἔνεργεῖν, λέγεται. καὶ γὰρ ἔστιν ἡ κίνησις ἐνεργείᾳ τίς· ἀτελής μὲν τοι, κατὰ τὸ ἐν ἐτέροις εἴρηται. 7 Πᾶσα ὅτι πάσῃ καὶ κινήσει ὑπὸ τῆ ποιητικῆ καὶ ἐνεργείᾳ ὄντος. δὲ, ἔστι μὲν ὡς ὑπὸ τῆ ὁμοίᾳ πάσῃ, ἔστι ὅτι ὡς ὑπὸ ἀνομοίου, κατὰ τὸ εἴπομεν· πάσῃ μὲν γὰρ τὸ ἀνομοίον ὄν πεποιθὸς ὁμοίον ἔστι. 8 Διαμετέον ὅτι καὶ πᾶσι δυνάμει καὶ ἐντελεχείᾳ. νῦν γὰρ ἀπλῶς λέγεται πᾶσι αὐτῶν· ἔστι μὲν γὰρ οὕτως ἐπισημῶν τι, ὡς αὐτῶν ἀφῆσις ἀφῆσις ἐπισημῶνα, ὅτι ὁ ἀφῆσις τῆ ἐπισημῶν καὶ τῆ ἐχόντων ἐπισημῶν. ἔστι ὅτι, ὡς ἥδη λέγεται ἐπισημῶνα τῆ ἐχόντων τῆ γραμματικῶν· ἐκάτερος ὅτι τούτων, οὐ τῆ αὐτῶν ἔστι δυνάμει ἔστιν. ἀλλ' ὁ μὲν, ὅτι τὸ γένος ποιούτων καὶ ἡ ὕλη· ὁ δὲ, ὅτι βλαητῆς δυνατὸς θεωρεῖν, ἀλλ' ἢ καλύσει τῆ ἐξῶθεν. ὁ δὲ ἥδη θεωρεῖν, ἐντελεχείᾳ. ὡν καὶ κυρίως ἐπισημῶνα, τὸ δὲ τὸ ἀφῆσις μὲν οὖν ὡς ἀφῆσις τοι καὶ δυνάμει ἐπισημῶνα, ἀλλ' ὁ μὲν ἀφῆσις ἡσέως δηλοῦται, ἔτι πολλὰ καὶ ἐνδραστήας μεταβολῶν ἐξέως· ὅτι ἔστι τῆ ἐχόντων ἡ ἀφῆσις ἡ γραμματικῶν, μὴ ἐνεργεῖν ὅτι, εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἀφῆσις ἔστιν. 9 Οὐκ ἔστι ὅτι ἀπλοῦν ἔστι τὸ πάσῃ· ἀλλ' ὅτι μὲν φθόρα τίς ὑπὸ τῆ ἐνδραστήας· τὸ ὅτι σωτηρία μάλλον ἔστι δυνάμει ὄντος, ὑπὸ τῆ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ ὁμοίως, ὅπως ὡς δυνάμει ἐχόντων ἀφῆσις ἐντελεχείᾳ. θεωρεῖν γὰρ γένεσιν) τὸ ἐχόντων ἐπισημῶν, ὅτι ἔστιν ἀφῆσις. (εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἀφῆσις καὶ εἰς ἐντελεχείᾳ.) ἡ ἔτερον γένος δηλοῦσέως. δὲ οὐ καλῶς ἐχόντων τὸ φρονοῦν, ὅτι φρονοῦν, δηλοῦσέως· ὡς οὐδὲ τῆ οἰκονομῶν ὅτι οἰκονομῶν. τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελεχείᾳ ἀφῆσις ἐκ δυνάμει ὄντος, καὶ τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν, οὐ διδασκαλίᾳ, ἀλλ' ἔτερον ἐπινυμῶν ἐχόντων ἀφῆσις. τὸ δὲ ἐκ δυνάμει ὄντος μαθητῶν καὶ λαμβάνον ἐπισημῶν ὑπὸ τῆ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ διδασκαλίᾳ, ἡ τοι ὅτι πάσῃ φάτεον, ὡς εἴρηται· ἡ δὲ ὅτι ἔστιν ἀφῆσις ὁμοίως, πᾶσι τε ἐπισημῶν ἀφῆσις ἀφῆσις μεταβολῶν, καὶ πᾶσι ἐπισημῶν ἐξέως καὶ πᾶσι φύσιν. 10 Τοῦ δὲ ἀφῆσις, ἡ μὲν ἀφῆσις μεταβολῆ γὰρ ὑπὸ τῆ γένεσιν· ὅτι ὅτι γένεσιν, ἐχόντων ὡς ἀφῆσις ἐπισημῶν, καὶ τὸ ἀσθάνεσθαι.

A nam & quod potestate, audit & videt, dicimus, audire & videre, etiam si forte dormiat, & quod iam actu operatur: bifariam quoque dicitur sensus: alter scilicet, ut potestate: alter, ut actu. Similiter autem dicitur & sentire: nempe & quod est potestate, & quod actu. 6 Primum igitur sic loquimur, quasi idem sit pati ac moveri & operari. Etenim motus quoque est actus quidam, sed imperfectus, ut in aliis libris dictum fuit. 7 Omnia verò patiuntur & mouentur ab eo quod efficiendi vim habet & actu est. idcirco partim à simili patiuntur, partim à dissimili, sicuti diximus: patitur enim, quod est dissimile: cum autem passum est, simile est. 8 Distinguendum porro est & de potestate, & de actu: nunc enim de his simpliciter loquimur. est enim aliquid ita sciens, ut si dicamus hominem scientem, quoniam homo est in eorum numero quæ sciunt & habent scientiam: est præterea sciens, sicut iam dicimus eum scientem, qui novit grammaticam. horum autem uterque non eodem modo potestate sciendi præditus est: sed ille, quia tale est genus, & materia; hic verò, quia, cum voluerit, contemplari poterit, nisi quid externum impedit. alius verò cum sit actu & propriè sciens, iam contemplatur hoc, ambo igitur priores potestate scientes sunt: sed alter per disciplinam variatus, & sæpius ex contrario habitu mutatus: alter verò ex eo quod sensum vel grammaticam sine operatione habeat, in operantem mutatus est alio modo. 9 Quin nec pati est simplex: sed aliud est, ut interitus quidam à contrario: aliud verò potius ut salus eius quod est potestate, ab eo quod est actu & simili, quemadmodum potestas se habet ad actum. id enim quod scientiam habet, contemplans euadit: quod quidem aut non est variari, (quoniam accessio in ipsum est, & in actum) aut est alterum genus variationis. Idcirco non rectè dicitur, id quod prudentis munere fungitur, quando sapit, variari: sicuti nec ædificatorem, quando ædificat. quod ergo in actum ducit ex eo quod est potestate, quantum ad id, quod intelligit & prudentis munere fungitur, non doctrinam vocari, sed aliam appellationem habere par est. quod autem cum sit potestate, discit & accipit scientiam ab eo quod est actu, & docendi vim habet, vel dicendum est non pati, sicut dictum fuit, vel duos esse modos variationis, id est, mutationem in priuatiuas dispositiones, & mutationem in habitus ac naturam. 10 Sensiui autem prima quidem mutatio fit à generante, cum autem genitum fuerit, iam habet sensum, veluti scientiam.

sed & sentire actu itidem dicitur atque contemplari. 11 Differunt autem : quoniam ea quæ hunc (id est sensum) ad actum deducendi vim habent, extrâ sunt, ut aspectabile, & audibile, itidemque cetera sensibilia. causa est : quia sensus qui est actu, singularium est : scientia verò est vniuersaliũ, quæ sunt quodammodo in ipsa anima. 12 Idcirco in ipsius potestate est, ut intelligat quando velit : sentire autem non est in ipsius potestate, quia necesse est adesse rem sensibilem. Similiter autem hoc habet etiam in scientiis rerum sensibilem, & ob eandem causam, quia sensibilia sunt in rerum singularium & externarum numero. 13 Sed de his quidem dilucidius agendi occasio iterum dabitur : nunc in tantum definita funto : quia cum id quod dicitur potestate, non sit simplex, sed partim, ut si dicamus puerum posse exercitum ducere; partim, ut si dicamus eum qui est ætate idonea : ita etiam se habet sensitium. Quia verò eorum differentia nomine caret, expositumque est ea esse diuersa, & quomodo sint diuersa; necesse est igitur, his pati & variari, quasi propriis nominibus uti. 14 Porro sensitium, tale est potestate, quale est sensibile iam actu, quæadmodum dictum fuit. patitur ergo, cum non sit simile. cum autem per se ipsum est, simile est factum, & quale est illud.

CAPVT VI.

Distinctio sensibilibus.

Dicendum autem est in vnoquoque sensu primum de sensibilibus. 2 Dicitur autem sensibile tribus modis: quorum duo dicimus per se sentiri, vnum ex accidenti. illorum autem duorum alterum est proprium cuiusque sensus, alterum commune omnibus. 3 Proprium appello quod non potest alio sensu sentiri, & circa quod non contingit decipi: ut aspectus est coloris: & auditus, soni: & gustus, saporis: tactus verò plures habet differentias. sed vnusquisque sensus de his iudicat: nec decipitur, quod sit color, vel quod sit sonus: sed quid sit, quod est coloratum, vel vbi sit: aut quid sit quod sonat, vel vbi sit. Quæ igitur sunt eiusmodi, dicuntur propria cuiusque sensus. 4 Communia vero sunt, motus, quies, numerus, figura, magnitudo. nam quæ sunt eiusmodi, nullius sensus sunt propria, sed communia omnibus. Etenim tactu quoque motus aliquis est sensibilis, & aspectu: hæc igitur sunt per se sensibilia. 5 Ex accidenti autem sensibile dicitur: veluti si album sit Diaris filius: ex accidenti enim hoc sentimus, quoniam albo, quod sentimus, hoc accidit. 6 Ideoque nihil patitur à sensibili, quatenus est tale.

Tom. II.

A Ἐπεὶ κατ' ἐνέργειαν ὁμοίως λέγεται ὡς θεωρεῖν. 11 Διαφέρει δὲ, ὅτι τὰ μὴ τὰ ποιητικὰ τῆς ἐνεργείας, ἐξώθεν, τὸ ὄρατον, ἔ τὰ ἀκυστὸν ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λειπὰ τῆς αἰσθητῆς. αἴτιον δὲ, ὅτι τῆς καθ' ἑκάστην ἢ κατ' ἐνέργειαν αἰσθησις, ἢ δὲ ὅπτι- ἐμήμητ' καθόλου. ταῦτα δὲ ἐν αὐτῇ πως ἔστι τῆ ψυχῆ. 12 Διὸ νοῆσαι μὲν ἐπ' αὐτῆ, ὁπότῃρ βούλη). αἰσθάνεσθαι δὲ, οὐκ ἐπ' αὐτῆ. ἀναγκασίον γὰρ ὑπερβαίνει τὸ αἰσθητὸν. ὁμοίως δὲ τὸ ἐπ' ἔχει καὶ τὰς ὁπτισημίας τὰς τῆς αἰσθητῆς. καὶ δὲ τὰ αὐτὴν αἰσθάνεσθαι, ὅτι τὰ αἰσθητὰ τ' καθ' ἑκά- στα καὶ τ' ἐξώθεν. 13. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἔξε- σαφῆσαι, κατὰ τὸν γόντον αὐτῆ καὶ εἰσαυτῆς. καὶ δὲ διωρίσθαι ποσούτων, ὅτι οὐχ ἀπλοῦς ἄντος τῆς δυναμείας λεγόμενον, ἀλλὰ τῆ μὲν, ὡς περὶ αὐτῆ εἰποιμὲν τὸν παῖδα δυνατὸν φρασηταί. τὸ δὲ, ὡς τ' ἐν ἡλικίᾳ ὄντα. οὕτως ἔχει τὸ αἰσθητικόν. ἐπεὶ δ' ἀνώμους αὐτῆ ἢ διαφερόσ. διωρίσθαι δὲ περὶ αὐτῆ ὅτι ἔτερον, καὶ πῶς ἔτερον χρεῖσθαι δ' ἀναγκασίον τῆς πάσης καὶ ἀλλοιοῦσθαι, ὡς κω- ελοῖς ὁνόμασι. 14 Τὸ δ' αἰσθητικόν, δυναμεία ἔστιν, ὅτι τὸ αἰσθητὸν ἦδη ὡς ἐντελεχία, κα- τὰ τὸ εἶρηται. πάσης μὲν οὖν οὐχ ὁμοίως ὄν. πεποιστὸς δὲ ὁμοίως, ἔ ἐστὶν ὅτι ἐκείνο.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Διαστολή τῆς αἰσθητῆς.

Ἐκτίον δὲ καθ' ἑκάστω αἰσθησίν περὶ τῆς αἰσθητῆς περὶ τῆς. 2 Λέγεται δὲ τὸ αἰσθητὸν τριχῶς. ἂν δύο μὲν καθ' αὐτὰ φα- ρμὴ αἰσθάνεσθαι. τὸ δὲ ἓν, κατ' ἐντελεχίαν. τ' δὲ δύο, τὸ μὲν ἴδμεν ἔστιν ἐκείνης αἰσθησιως, τὸ δὲ κοινὸν πασῶν. 3 Λέγω δ' ἴδμεν μὲν, ὅ μὴ ἐν- δέχεται ἔτερον αἰσθησὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ περὶ ὅ μὴ ἐνδέχεται ἀπατηθῆναι, ὅτι ὅπως χρεῖσθαι τῆς ἀκυστῆς φύσεως, καὶ ἀκυστῆς χυμῶν. ἔ δ' ἀφῆ, πλείους μὲν ἔχει διαφορῶν. ἀλλ' ἐκεί- ση γε κρίνει περὶ τούτων, ἔ ὅτι ἀπατῆται ὅτι χρεῖσθαι, οὐδ' ὅτι φύσος, ἀλλὰ τί τὸ κεχρη- σμένον, ἢ πῶς ἢ τί τὸ φοροῦν, ἢ πῶς. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα λέγεται ἴδμεν ἐκείνου. 4 Κοινὰ δὲ, κίνησις, ἡρεμία, ζῆθμός, χῆμα, μέγεθος. τὰ γὰρ τοιαῦτα ὁμοίως ἔστιν ἴδμεν, ἀλλὰ κοινὰ πά- σαις. ἔ γὰρ ἔ ἀφῆ κίνησις ἔστι ἡς αἰσθητῆ, ἔ ἔψφ. καθ' αὐτὰ μὲν οὖν ἔστιν αἰσθητῆ ταῦτα. 5 Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητῆ, ὅτι εἰ τὸ λυκὸν * εἶη Διάρεσις ἡς. κατ' ἐντελεχίαν γὰρ τούτου αἰσθάνεσθαι, ὅτι ὅ λυκῶ συμβεβηκε τῆς οὐ αἰσθάνεσθαι. 6 Διὸ καὶ οὐδὲν πάσης ἢ τοιοῦτον ὁπό- τῃρ.

γρ. εἰν
αἰσθητῆ καὶ
vtraque
lectione
agnoscit
Them.
annorat
Philopos-
nus.

τῶν αἰσθητῶν. τῶν δὲ καθ' αἷμα αἰσθητῶν, τὰ ἴδια
κυρίως ἔστιν αἰσθητὰ, καὶ πρὸς αὐτὴν οὐσία πέ-
φυκεν ἐκείνης αἰσθησεως.

A Inter ea verò quæ sunt per se sensibilia, ea
propriè sunt sensibilia, quæ propria sunt,
& ad quæ essentia cuiusque sensus suapte
naturâ refertur.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

CAPVT VII.

Περὶ ὄρατον καὶ ὄρασεως.

De aspectabili, & aspectu.

Οὗ μὲν οὖν ἔστιν ἡ ὄρασις, τὸ δὲ ἔστιν ὄρα-
τόν· ὄρατόν δὲ ἔστιν, χρομαί τε, καὶ ὁ
λόγῳ μὲν ἔστιν εἰπεῖν, ἀνώνυμον δὲ τυγχάνει
ἔν. δηλονδὲ ἔσται ὁ λέγων ἡ παρελθούσι μα-
λιστα. 3 Τὸ γὰρ ὄρατόν ὁ λέγων, ἔστι χρο-
μαί. τὸ δὲ ἔστι τὸ ὅτι ἔστι καθ' αὐτὸ ὄρατον·
καθ' αὐτὸ δὲ, οὐ τὰ λόγῳ, ἀλλ' ὅ, πέν ἐαυτῶν
ἔχον τὸ αἶψον ἔστι ὄρατόν. 4 Πᾶν δὲ χρο-
μαί κινήσιον ἔστι ἔστι καὶ ἐνέργειαν ἀφανοῦς.
καὶ τούτ' ἔστιν αἶψα ἢ φύσις. 5 Διότι οὐχ ὄρα-
τόν ἀπὸ φωτός, ἀλλὰ πᾶσι ἔκαστον χρο-
μαί ἐν φωτὶ ὄρατόν. 6 Διότι πᾶσι φωτός ὡς
ἔστιν λεκτέον ἔστιν. 7 Ἐστὶ δὴ τι ἀφανές.
8 Διαφανές δὲ λέγω, ὃ ἔστι μὲν ὄρατόν, οὐ
καθ' αὐτὸ δὲ ὄρατόν, ὡς ἀπλοῦς εἰπεῖν, ἀλλὰ
δι' ἀλλοτέρου χρομαί. 9 Τοιοῦτον δὲ ἔστιν
ἀήρ, καὶ ὕδωρ, καὶ πολλὰ τῶν ἑρρωῶν. οὐ γὰρ
ἢ ὕδωρ, οὐ δ' ἢ ἀήρ, ἀφανές· ἀλλ' ὅτι
ἔστι φύσις ἐνυπάρχουσα ἢ αὐτῇ ἐν τούτοις ἀμ-
φοτέροις, καὶ ἐν τῶν αἰδῶ τῶν ἀνω σώμα-
τι. 10 Φῶς δὲ ἔστιν ἡ τούτου ἐνέργεια τῶν
ἀφανοῦς ἢ ἀφανές. 11 Διωάμει
δὲ ἐν οἷς τούτῳ ἔστι, καὶ τὸ σκότος. 12 Τὸ
δὲ φῶς, οἷον χρομαί ἔστι τῶν ἀφανοῦς,
ὅταν ἢ ἐντελεχεία ἀφανές ὑπὸ πυρός,
ἢ τσιούρου, οἷον τὸ ἀνω σῶμα. καὶ γὰρ τούτῳ τι
ὑπάρχει ἐν καὶ τούτῳ. 13 Τί μὲν οὖν τὸ
ἀφανές, καὶ τί τὸ φῶς, εἴρηται· ὅτι οὐ-
τε πῦρ, οὐθ' ὄλων σῶμα, οὐτε ἀπρόροη σῶ-
ματος ὁσδεῖός· εἴη γὰρ αὐτὸ σῶμα τι καὶ οὕτως
ἀλλὰ πυρός ἢ τσιούρου πρὸς παρρησία ἐν τῶν
ἀφανοῦς· ὁσδε γὰρ δύο σῶματ' ἀμφοῖν δυ-
νατόν ἐν τῶν αὐτῶν ἔστι. 14 Δοκεῖ ὅτι τὸ φῶς
ἐναντίον εἶναι τῶν σκότει· ἔστι ὅτι σκότος, ἑρρησις
τῶν τσιούρου ἐξέως ὅτι ἀφανοῦς. ὡς δηλον,
ὅτι καὶ ἡ τσιούρου παρρησία τὸ φῶς ἔστι. 15 Καὶ
ὅτι ὄρατος Ἐμπεδοκλῆς, οὐδ' εἴ τις ἄλλος οὐ-
πως εἴρηκεν, ὡς φερόμενος ἔστι φωτός, καὶ * κ-
νησόμενος ποτὲ μετὰ τὸ τῶν καὶ ἔστι τῶν ἐχόντων,
ἢ μᾶλλον τῶν λαοταίνων· τῶν γὰρ ἔστι καὶ τῶν
ἐν τῶν λόγῳ δηλῆσαι, ἔστι τῶν τῶν φανόμενα. ἐν
μικρῶ μὲν γὰρ ἀφανήματα πᾶσι ἀπ' ἀνατολῆς ὅτι
ὅτι ἄνυσμας, ὅτι λαοταίνων, μέγα λίαν τὸ αἶψα.

C Vius igitur est aspectus, id est aspe-
ctabile. 2 Aspectabile autem est &
color, & quod oratione quidem dici po-
test, sed nomine vacat. verum in sermone
progressu manifestum maximè erit, quod
dicimus. 3 Aspectabile enim quod dici-
mus, est color. hic autem est, qui in eo in-
est, quod per se est aspectabile : per se au-
tem dico, non ratione, sed quia in se ipso
habet causam cur sit aspectabile. Omnis
autem color est motivus eius quod actu est
perlucidum. atque hæc est eius natura.
5 Idcirco non est aspectabilis sine lumine,
sed omnino quilibet color in lumine cer-
ni potest. 6 Quare prius dicendum est
quid sit lumen. 7 Est igitur aliquid per-
lucidum. 8 Perlucidum autem voco,
quod est quidem aspectabile : verum, ut
simpliciter dicam, non est aspectabile per
se, sed per alienum colorem. 9 Eiusmodi
verò est aër, & aqua, & solidorum com-
plura. non enim perlucidum est, quate-
nus est aqua, nec quatenus est aër : sed quia
natura quædam in his utrisque eadem
inest, & in æterno illo supero corpore.
10 Lumen autem est huius actus, nimirum
perlucidi, quatenus est perlucidum. 11.
Potestate autem in quibus hoc inest,
etiam tenebræ insunt. 12 Porro lumen
est quasi color perlucidi, quando est actu
perlucidum ab igne, aut eiusmodi alio,
quale est superum corpus : nam huic quo-
que aliquid inest unum & idem. 13 Quid
igitur sit perlucidum, & quid lumen, di-
ctum est : quia nec est ignis, nec omnino
corpus, nec effluxio corporis alicuius : quã-
do quidem sic quoque esset corpus quid-
dam : verum est ignis vel talis cuiuspiam
præsentia in eo quod est perlucidum : Et-
enim est impossibile duo corpora simul in
eodem esse. 14 Iam verò lumen videtur ef-
se contrarium tenebris. sunt autem tene-
bræ, priuatio eiusmodi habitus absentis à
corpore perlucido. Quocirca manifestum
est, huius habitus præsentiam esse lumen.
15 Nec rectè Empedocles, aut si quis alius
ita locutus est, quasi lumen feratur & pro-
tendatur aliquando inter terram & cælum
ambiens, nos autem lateat. hoc enim
est præter rationis veritatem, & præter
ea quæ apparent. in paruo enim interval-
lo latere posset : sed ab ortu ad occasum la-
tere, magnum admodum est postulatum.

γρ. πινομί-
του

16 Est autem coloris susceptivum, id quod colore vacat: & soni, quod sono caret. colore autem vacat perlucidum, & quod videri nequit, aut quod vix cernitur, cuiusmodi videtur, quod est tenebrosum. tale autem est quidem, quod est perlucidum, non tamen quando est actu perlucidum, sed quando est potestate. nam eadem natura modò est tenebræ, modò lumen.

17 Non omnia verò in lumine cerni possunt, sed tantum cuiusque rei proprius color. quædam enim in lumine non videntur, in tenebris autem efficiunt sensum: veluti quæ ignea videntur & splendent: hæc autem vno communi nomine carent: ut fungus, cornu, capita piscium, & squamæ, & oculi: sed harum rerum proprius color non cernitur. Quam igitur ob causam hæc videantur, alia est disputatio: nunc hæcenus perspicuum est, id, quod in lumine cernitur, esse colorem. 18 Idcirco nec videtur sine lumine: hæc enim erat essentia coloris, motivum esse eius quod est actu perlucidum: actus autem eius quod est perlucidum, est lumen. 19 Huius rei signum perspicuum est. si quis enim id quod colorem habet, in aspectum ponat, non videbit, sed color movet perlucidum, ut aërem: ab hoc autem quod est continuum, movetur sensorium. 20 Non enim scitè hoc inquit Democritus, putans, si id quod est interiectum, fieret inane, exquisitè visum iri; etiam si formica in cælo esset. nam hoc est impossibile: quia sensorio patiente, aspectus fit. atqui impossibile est, ut sensitivum patiatur à colore qui cernitur: sed relinquitur ut patiatur ab intermedio. quare necesse est, esse aliquid interiectum. quod si inane fieret, non modò non exquisitè, sed omnino nihil videretur. 21 Quam igitur ob causam necesse est colorem in lumine videri, dictum est. 22 Ignis autem in vtrisque cernitur, & in tenebris, & in lumine: idque necessariò: quia perlucidum ab hoc fit perlucidum. 23 Eadem ratio est de sono, & odore: nihil enim horum, tangendo sensorium, efficit sensum: sed ab odore & sono intermedium movetur: ab hoc autem vtrumque sensorium. si quis autem in ipsum sensorium imponat id quod sonat, vel olet, nullum sensum faciat. 24 De tactu autem & gustu res quidem similiter habet, non tamen apparet. quam verò ob causam, posterius erit manifestum. 25 Intermedium verò, soni quidem est aër: odoris autem, quiddam nomine vacans. est enim communis quædam affectio in aëre & aqua. ut igitur colori, perspicuum: ita habenti odorem id interiectum est, quod in his vtrisque inest: videntur enim animalia quoque aquatilia habere sensum odoris,

A 16 Εστὶ τὸ χρώματος μὲν δεκτικὸν τὸ ἀχρωμ, ψόφος δὲ τὸ ἀψοφον. ἀχρωμ δὲ ἐστὶ τὸ ἀφανές, ἔ τὸ ἀόρατον, ἢ τὸ μάλιστα ὀρώμενον, οἷ δὲ δοκεῖ τὸ σκοτεινόν. ποῖόν τὸ δὲ ἀφανές μὲν, ἀλλ' οὐχ ὅτι μὴ εἴτελεχία ἀφανές, ἀλλ' ὅτι μὴ διωάμει. ἢ γὰρ αὐτὴ φύσις, ὅτε μὲν σκότος, ὅτε δὲ φῶς ἐστίν. 17 Οὐ πάντα δὲ ὁρατὰ ἐν φωτὶ ἐστίν, ἀλλὰ μόνον ἐκάστου τὸ οἰκείον χρώμα. ἐνια γὰρ ἐν μὲν ὡς φωτὶ οὐχ ὁρατὰ, ἐν δὲ ὡς σκότει ποῖς ἀδησι. οἷ τὰ πυρώδη φαινόμενα ἔλαμποντα.

B αἰώνυμα δὲ ἐστὶ ταῦτα ἐν ὀνόματι, οἷ μύκης, κέρας, κεφαλαὶ ἰχθύων, καὶ λεπίδες, ἔ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ὁστένος ὁρατὰ τούτων τὸ οἰκείον χρώμα. δι' αὐτὸ μὲν οὖν αἰτίαν ταῦτα ὁρατὰ, ἄλλος λόγος ἰνὴ δὲ ἐπὶ ποσὺτον φανερόν ἐστι, ὅτι τὸ μὲν ἐν φωτὶ ὀρώμενον, χρώμα. 18 Διὸ καὶ οὐχ ὁρατὰ αἰὲν φωτός. τῆτο γὰρ αὐτὰ τὸ χρώμα πῆ εἶ τὸ κινητικῶν εἶ τὸ κατ' ἐέργειαν ἀφανοῖς. ἢ δὲ ἐντελέχεια τὸ ἀφανοῖς φῶς ἐστίν. 19 Σημεῖον δὲ τούτου φανερόν. ἐὰν γὰρ πῆ τὸ ἔχον χρώμα ἐπ' αὐτὴν τὸ ὄψιν, σὸκ ἔψη. ἀλλὰ τὸ μὲν χρώμα κινεῖ τὸ ἀφανές. οἷ τ' ἀέρα. ἔ τὸ πύτου δὲ σίμυχοῦς ὄντος, κινεῖται τὸ αἰσθητικόν. 20 Οὐ γὰρ καλῶς τῆτο λέγει Δημόκριτος, οἰόμενος, εἰ ἤμοιτο κενόν τὸ μετὰξὺ, ὁρατὸν αἰ ἀκριβῶς, καὶ εἰ μύρμηξ ἐν ὡς οὐρανῶ εἶη. τῆτο γὰρ ἐστίν ἀδιώατον ἔ πάροντος γὰρ τῆ αἰσθητικῶν γὰρ τὸ ὁρατὸν. ἔ τὸ αὐτὸ μὲν οὖν τῆ ὀρώμενα χρώματος, ἀδιώατον. λείπεται δὲ ἔ τὸ μετὰξὺ. ὡς τ' αἰαγαχάον πῆ εἶ μετὰξὺ. κετοῦ δὲ ἡμομύξ, οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅλως ὁστέν ὀφθίση. 21 Δι' αὐτὸ μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρώμα αἰαγαχάον ἐν φωτὶ ὁρατὸν, εἶρηται. 22 Γῆτο δὲ ἐν ἀμφοῖν ὁρατὰ, καὶ ἐν σκότει, ἔ ἐν φωτὶ καὶ τῆτο ὄξ αἰαγαχίης. ὅ γὰρ ἀφανές ἔ τὸ πύτου γὰρ ἀφανές. 23 Ο δὲ αὐτὸς λόγος καὶ πῆ ψόφου καὶ ὁσμῆς ἐστίν. οὐ γὰρ αὐτὴν ἀπὸ μύξ, τῆ αἰσθητικῶν ποιεῖ τ' αἰσθησι, ἀλλ' ἔ τὸ μὲν ὁσμῆς καὶ ψόφος τὸ μετὰξὺ κινεῖται, ἔ τὸ πύτου τῆ αἰσθητικῶν ἐκάτερον. ὅτι μὴ δὲ ἐπ' αὐτὴν πῆ ἐπὶ τῆ αἰσθητικῶν τὸ ψοφοῦ ἢ τὸ ὄξον. ὁστέμια αἰσθησι ποιεῖ. 24 Γῆτο δὲ ἀφῆς καὶ γάστρω, ἔχῆ μὲν ὁμοίως, οὐ φαίνε) δὲ. δι' αὐτὸ δὲ αἰτίαν, ἔ τῆτο ἐστὶ δῆλον. 25 Τὸ δὲ μετὰξὺ, ψόφου μὲν, ἀπῆ ὁσμῆς δὲ, αἰώνυμον. κινεῖ γὰρ δῆ τι πάρος ἐπ' ἀέρος ἔ ὕδατος ἐστίν. ὡσπῆ τὸ ἀφανές χρώματι, οὐτῶ ἔ τῆτο ὁσμῆς ἐν ἀμφοτέροις ἔ τῆτο ἀρχεῖ τούτοις. φαίνε) γὰρ καὶ τῆ εἰνυδρα τ' ζῶων ἔχῆ αἰσθησι ὁσμῆς.

C γὰρ πῆ τὸ ἔχον χρώμα ἐπ' αὐτὴν τὸ ὄψιν, σὸκ ἔψη. ἀλλὰ τὸ μὲν χρώμα κινεῖ τὸ ἀφανές. οἷ τ' ἀέρα. ἔ τὸ πύτου δὲ σίμυχοῦς ὄντος, κινεῖται τὸ αἰσθητικόν. 20 Οὐ γὰρ καλῶς τῆτο λέγει Δημόκριτος, οἰόμενος, εἰ ἤμοιτο κενόν τὸ μετὰξὺ, ὁρατὸν αἰ ἀκριβῶς, καὶ εἰ μύρμηξ ἐν ὡς οὐρανῶ εἶη. τῆτο γὰρ ἐστίν ἀδιώατον ἔ πάροντος γὰρ τῆ αἰσθητικῶν γὰρ τὸ ὁρατὸν. ἔ τὸ αὐτὸ μὲν οὖν τῆ ὀρώμενα χρώματος, ἀδιώατον. λείπεται δὲ ἔ τὸ μετὰξὺ. ὡς τ' αἰαγαχάον πῆ εἶ μετὰξὺ. κετοῦ δὲ ἡμομύξ, οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅλως ὁστέν ὀφθίση. 21 Δι' αὐτὸ μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρώμα αἰαγαχάον ἐν φωτὶ ὁρατὸν, εἶρηται. 22 Γῆτο δὲ ἐν ἀμφοῖν ὁρατὰ, καὶ ἐν σκότει, ἔ ἐν φωτὶ καὶ τῆτο ὄξ αἰαγαχίης. ὅ γὰρ ἀφανές ἔ τὸ πύτου γὰρ ἀφανές. 23 Ο δὲ αὐτὸς λόγος καὶ πῆ ψόφου καὶ ὁσμῆς ἐστίν. οὐ γὰρ αὐτὴν ἀπὸ μύξ, τῆ αἰσθητικῶν ποιεῖ τ' αἰσθησι, ἀλλ' ἔ τὸ μὲν ὁσμῆς καὶ ψόφος τὸ μετὰξὺ κινεῖται, ἔ τὸ πύτου τῆ αἰσθητικῶν ἐκάτερον. ὅτι μὴ δὲ ἐπ' αὐτὴν πῆ ἐπὶ τῆ αἰσθητικῶν τὸ ψοφοῦ ἢ τὸ ὄξον. ὁστέμια αἰσθησι ποιεῖ. 24 Γῆτο δὲ ἀφῆς καὶ γάστρω, ἔχῆ μὲν ὁμοίως, οὐ φαίνε) δὲ. δι' αὐτὸ δὲ αἰτίαν, ἔ τῆτο ἐστὶ δῆλον. 25 Τὸ δὲ μετὰξὺ, ψόφου μὲν, ἀπῆ ὁσμῆς δὲ, αἰώνυμον. κινεῖ γὰρ δῆ τι πάρος ἐπ' ἀέρος ἔ ὕδατος ἐστίν. ὡσπῆ τὸ ἀφανές χρώματι, οὐτῶ ἔ τῆτο ὁσμῆς ἐν ἀμφοτέροις ἔ τῆτο ἀρχεῖ τούτοις. φαίνε) γὰρ καὶ τῆ εἰνυδρα τ' ζῶων ἔχῆ αἰσθησι ὁσμῆς.

D αἰώνυμα δὲ ἐστὶ ταῦτα ἐν ὀνόματι, οἷ μύκης, κέρας, κεφαλαὶ ἰχθύων, καὶ λεπίδες, ἔ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ὁστένος ὁρατὰ τούτων τὸ οἰκείον χρώμα. δι' αὐτὸ μὲν οὖν αἰτίαν ταῦτα ὁρατὰ, ἄλλος λόγος ἰνὴ δὲ ἐπὶ ποσὺτον φανερόν ἐστι, ὅτι τὸ μὲν ἐν φωτὶ ὀρώμενον, χρώμα. 18 Διὸ καὶ οὐχ ὁρατὰ αἰὲν φωτός. τῆτο γὰρ αὐτὰ τὸ χρώμα πῆ εἶ τὸ κινητικῶν εἶ τὸ κατ' ἐέργειαν ἀφανοῖς. ἢ δὲ ἐντελέχεια τὸ ἀφανοῖς φῶς ἐστίν. 19 Σημεῖον δὲ τούτου φανερόν. ἐὰν γὰρ πῆ τὸ ἔχον χρώμα ἐπ' αὐτὴν τὸ ὄψιν, σὸκ ἔψη. ἀλλὰ τὸ μὲν χρώμα κινεῖ τὸ ἀφανές. οἷ τ' ἀέρα. ἔ τὸ πύτου δὲ σίμυχοῦς ὄντος, κινεῖται τὸ αἰσθητικόν. 20 Οὐ γὰρ καλῶς τῆτο λέγει Δημόκριτος, οἰόμενος, εἰ ἤμοιτο κενόν τὸ μετὰξὺ, ὁρατὸν αἰ ἀκριβῶς, καὶ εἰ μύρμηξ ἐν ὡς οὐρανῶ εἶη. τῆτο γὰρ ἐστίν ἀδιώατον ἔ πάροντος γὰρ τῆ αἰσθητικῶν γὰρ τὸ ὁρατὸν. ἔ τὸ αὐτὸ μὲν οὖν τῆ ὀρώμενα χρώματος, ἀδιώατον. λείπεται δὲ ἔ τὸ μετὰξὺ. ὡς τ' αἰαγαχάον πῆ εἶ μετὰξὺ. κετοῦ δὲ ἡμομύξ, οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅλως ὁστέν ὀφθίση. 21 Δι' αὐτὸ μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρώμα αἰαγαχάον ἐν φωτὶ ὁρατὸν, εἶρηται. 22 Γῆτο δὲ ἐν ἀμφοῖν ὁρατὰ, καὶ ἐν σκότει, ἔ ἐν φωτὶ καὶ τῆτο ὄξ αἰαγαχίης. ὅ γὰρ ἀφανές ἔ τὸ πύτου γὰρ ἀφανές. 23 Ο δὲ αὐτὸς λόγος καὶ πῆ ψόφου καὶ ὁσμῆς ἐστίν. οὐ γὰρ αὐτὴν ἀπὸ μύξ, τῆ αἰσθητικῶν ποιεῖ τ' αἰσθησι, ἀλλ' ἔ τὸ μὲν ὁσμῆς καὶ ψόφος τὸ μετὰξὺ κινεῖται, ἔ τὸ πύτου τῆ αἰσθητικῶν ἐκάτερον. ὅτι μὴ δὲ ἐπ' αὐτὴν πῆ ἐπὶ τῆ αἰσθητικῶν τὸ ψοφοῦ ἢ τὸ ὄξον. ὁστέμια αἰσθησι ποιεῖ. 24 Γῆτο δὲ ἀφῆς καὶ γάστρω, ἔχῆ μὲν ὁμοίως, οὐ φαίνε) δὲ. δι' αὐτὸ δὲ αἰτίαν, ἔ τῆτο ἐστὶ δῆλον. 25 Τὸ δὲ μετὰξὺ, ψόφου μὲν, ἀπῆ ὁσμῆς δὲ, αἰώνυμον. κινεῖ γὰρ δῆ τι πάρος ἐπ' ἀέρος ἔ ὕδατος ἐστίν. ὡσπῆ τὸ ἀφανές χρώματι, οὐτῶ ἔ τῆτο ὁσμῆς ἐν ἀμφοτέροις ἔ τῆτο ἀρχεῖ τούτοις. φαίνε) γὰρ καὶ τῆ εἰνυδρα τ' ζῶων ἔχῆ αἰσθησι ὁσμῆς.

E τῆ αἰσθητικῶν ἐκάτερον. ὅτι μὴ δὲ ἐπ' αὐτὴν πῆ ἐπὶ τῆ αἰσθητικῶν τὸ ψοφοῦ ἢ τὸ ὄξον. ὁστέμια αἰσθησι ποιεῖ. 24 Γῆτο δὲ ἀφῆς καὶ γάστρω, ἔχῆ μὲν ὁμοίως, οὐ φαίνε) δὲ. δι' αὐτὸ δὲ αἰτίαν, ἔ τῆτο ἐστὶ δῆλον. 25 Τὸ δὲ μετὰξὺ, ψόφου μὲν, ἀπῆ ὁσμῆς δὲ, αἰώνυμον. κινεῖ γὰρ δῆ τι πάρος ἐπ' ἀέρος ἔ ὕδατος ἐστίν. ὡσπῆ τὸ ἀφανές χρώματι, οὐτῶ ἔ τῆτο ὁσμῆς ἐν ἀμφοτέροις ἔ τῆτο ἀρχεῖ τούτοις. φαίνε) γὰρ καὶ τῆ εἰνυδρα τ' ζῶων ἔχῆ αἰσθησι ὁσμῆς.

ἀλλ' ὁ μὲν αἰθερῶν καὶ τῶν περὶ ὅσα αἰ-
πνῆς, ἀδυνατεῖ ὀσμᾶσαι μὴ ἀναπνεύονται. ἢ
δὲ αἴτια καὶ αἰεὶ τούτων ὑπερὶν λεγθήσεται.

A sed homo, & quaecumque terrestria
respirant, nequeunt olfacere nisi respi-
rent. ac de his quoque causa posterius red-
detur.

ΚΕΦΑΛ. η'.

CAPVT VIII.

Περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς.

De sono & auditu.

γρ. ἐνεργία
& δυνα-
μι.
γρ. χαλκός,

NΥΝ δὲ πρῶτον περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς
διείσομεν. 2 Ἐστὶ δὲ διπλὸς ὁ ψόφος.
ὁ μὲν γὰρ ἐνεργητὴς ὁ δὲ δυνάμις. τὰ μὲν
γὰρ οὐ φανερὸν ἔχον ψόφον, οἷον σπόγγον, ἕλαια. B
τὰ δὲ ἔχον, οἷον χαλκόν, καὶ ὅσα σφαιρὰ καὶ λεία,
ὅτι δυνάσται ψοφῆσαι. τῶν δὲ ὅστιν αὐτὰ μέγα-
ξον ἐστὶν τῆς ἀκοῆς, ἐμποιοῦσιν ψόφον ἐνεργητῶς.
3 Γίνεται δὲ ὁ κατ' ἐνεργίαν ψόφος, αἰεὶ ἕως
πρὸς τὸ ἐν ἡμῖν. πληγὴ γὰρ ὅστιν ἢ ποιοῦσα.
δὲ καὶ ἀδυνατῶν ἐνός ὄντος ἡμέσασιν ψόφον. ἔτε-
ρον γὰρ τὸ τυτθόν, καὶ τὸ τυτθόμορον. ὡς τὸ ψο-
φοῦν πρὸς τὸ ψοφῆν. πληγὴ δὲ οὐ γὰρ αἰεὶ
φορεῖς. 4 Ὡσπερ δὲ εἶπομεν, οὐ τῶν τυτθόν-
των πληγὴ ὁ ψόφος. οὐδένα γὰρ ψόφον ποιεῖ C
ἕλαια παλαρθῆντα ἢ πληγῆτα, διὰ χαλκός,
καὶ ὅσα λεία καὶ κλίμα. ὁ μὲν χαλκός, ὅτι λείος.
ἕλαια δὲ κλίμα, τῆ ἀνακλάσει πολλὰς ποιεῖ πλη-
γὰς μὲν πῶς πρὸς τὴν ἀδυνατωῦτος ἐξελ-
θεῖν τῆ κινήσεως. 5 Ἐν ἀκρῦεται ἐν αἰεὶ καὶ
ὑδατι, ἀλλ' ἢ τῶν. ὅσα ἔστι δὲ ψόφου κύριος
ὁ αἴρ, ὅσπερ τὸ ὕδωρ. διὰ δὲ σφαιρῶν πλη-
γῶν ἡμέσασιν πρὸς ἀλλήλα, καὶ πρὸς τὸν αἰ-
ρα. 6 Τοῦτο δὲ γὰρ, ὅταν ὑποκινήσῃ πλη-
γὴς ὁ αἴρ, καὶ μὴ ἐνεργητῶς. δὲ εἰ ἀνακλάσει
καὶ σφοδρῶς πληγῆ, ψοφῆ. δεῖ γὰρ φθάσαι τὴ
κίνησιν τῆ ῥαπίζεοντος πῶς ἄρῶν τῆ αἰετος,
ὡσπερ αἰεὶ σφαιρῶν ἢ ὀρθῶν ψάμμου τυτθῶν
πρὸς φερόμενον ἕλαιον. 7 Ἡ γὰρ δὲ γὰρ, ὅταν
ῥαπὸ τῆ αἰετος ἐνός γινόμενου δὲ τὸ ἀλγῆιον τὸ
διείσομεν καὶ κωλύσομεν ἄρῶν πῶς, πάλιν ὁ
αἴρ ἀπωσθῆ, ὡσπερ σφαιρῶν. 8 Ἐοικε δὲ αἰεὶ
γίνεσθαι ἢ γὰρ, ἀλλ' οὐ σαφές. ἐπεὶ σύμβαινη
γὰρ ὅτι τῆ ψόφου, καθάπερ καὶ ὅτι τῆ φωτός.
καὶ γὰρ τὸ φῶς αἰεὶ ἀνακλάται. οὐ γὰρ αἰεὶ ἐρίνετο
πῶς φῶς, διὰ σφαιρῶν ἐξω τῆ ἡλιουμένου.
ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀνακλάται, ὡσπερ ἀφ' ὑδα-
τος, ἢ χαλκοῦ, ἢ καὶ ἕως ἡμῶν τῶν λείων.
ὡς σκιά ποιεῖν, ἢ τὸ φῶς οὐκ ἔστι. 9 Τὸ
δὲ κενὸν ὀρθῶς λέγεται κύριον τῆ ἀκρῦν. δε-
κεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ αἴρ. ὅσα δὲ ὅστιν ὁ ποιεῖν
ἀκρῦν, ὅταν κινήσῃ σίμωχρῆς καὶ εἰς. διὰ δὲ
τὸ ψαφῶν εἶναι, οὐ γὰρ γινώσκῃ, ἀλλ' μὴ λείων ἢ τὸ
πληγῆ. τότε δὲ εἰς γὰρ αἰετος, δὲ τὸ ὅτι πεδῶν.

Nunc definiamus primum de sono
atque auditu. 2 Duplex autem est
sonus: alter enim est actus quidam: al-
ter, potestas. nam alia dicimus non
habere sonum, ut spongiam, lanas: alia
verò habere, ut æs, & quaecumque sunt
solida ac lævia, quia possunt sonum e-
dere. hoc autem est, inter ipsum & au-
ditum efficere sonum actu. 3 Sonus por-
tò, qui est actu, fit semper alicuius ad
aliquid, & in aliquo. etenim ictus est,
qui facit sonum. ideòque cum vnum est,
sonus fieri nequit: quippe diuersum est,
quod verberat, & quod verberatur. qua-
re quod sonat, ad aliquid sonat. ictus
autem non fit sine latione. 4 Ut autem
diximus, sonus non est ictus quorum-
cumque corporum: quia nullum sonum
edant læuæ siue percutientes, siue per-
cussæ: sed æs, & quaecumque sunt læ-
uia & concaua: æs quidem, quia est læ-
ue: concaua autem refractione multos
ictus post primum efficiunt, cum id,
quod motum est, non possit exire.
5 Præterea auditur in aère, & in aqua,
sed minus. non est autem soni potestas
penes aërem, vel aquam, sed oportet
ictum fieri solidorum inter se, & erga aë-
rem. 6 Hoc autem fit, quando aër per-
cussus permanet, nec dissipatur. idcirco
si celeriter & vehementer percutiatur, so-
num edit: nam opus est, ut motus percu-
tientis anticipet dissipationem aëris, per-
inde ac si quis acerrum seu cumulum
arenæ delatum celeriter percutiat. 7 E-
cho autem fit, quando ab aère, qui pro-
pter vas terminans ac friari prohibens,
vnus effectus est, rursus aër repellitur
quasi pila. 8 Videtur autem semper fieri
echo, quamuis non perspicua, quia con-
tingit in sono, vt etiam in lumine. etenim
lumen semper reflectitur, alioquin non fie-
ret vbique lumen, sed essent tenebræ extra
locum à Sole illustratum, sed non ita refle-
ctitur, vt ab aqua, aut ære, aut aliquo alio
corpore læui. quocirca facit vmbra, qua lu-
men terminamus. 9 Rectè autem dicitur
penes inane esse potestatem audiendi: aër
namque videtur esse inane, atque hic est,
qui audire facit, quando mouetur con-
tinuus & vnus. sed quia friabilis est, non
personat, nisi læue sit quod percutitur.
tunc autè fit vnus simul propter planitiem,

quoniam una est planities rei lauis. 10. Vim igitur sonandi habet, quod habet vim impellendi aërem vnum continuatione usque ad auditum. auditui verò est natiuus aër. & quia in aëre est, moto externo mouetur internum. 11 Quare non omni parte animal audit, nec quouis permeat aër. quia non vbique habet aërem pars mota & animata, quemadmodum pupilla humorem. 12 Ipse igitur aër soni est expers, quia facile dissipatur. cum autem dissipari prohibetur, eius motus est sonus. 13 Hic autem in auribus conditus est, ad hoc vt sit immobilis, vt exquisitè sentiat omnes differentias motus. 14 Propterea & in aqua audimus, quia non ingreditur ad ipsum connaturalem aërem, immo nec in autem, proptet anfractus. cum autem hoc acciderit, non audit. 15 Nec si membrana agrotauerit, quemadmodum non videtur, cum pellis quæ est in pupilla, agrotauerit. 16 Quin etiam signum audiendi vel non audiendi est, cum auris sonat vt cornu. semper enim proprio quodam motu mouetur aër, qui est in auribus, sed sonus est motus alienus non proprius. 17 Ideoque aiunt nos audire inani & eo quod sonat, quoniam audimus eo quod habet terminatum aërem. vtrum autem sonat, quod percutitur, an quod percutit? an vtrumque, sed diuerso modo? sonus enim est test moueri eo modo, quo mouentur ea quæ resiliunt à lauibus corporibus, cum aliquis impulerit. 19 Vt igitur dictum fuit, non quiduis percussum & percutiens sonat: veluti si acus acum percusserit: sed oportet, id quod percutitur, planum esse, vt aër confertim resiliat, & quatiatur. 20 Differentiæ verò eorum quæ sonant, in sono, qui actu est, patefiunt. vt enim sine lumine colores non cernuntur, ita sine sono acutum & graue non percipitur. 21 Hæc autem dicuntur per translationem ab iis quæ sub tactum cadunt, acutum enim breui tempore multum mouet sensum: graue autem longo tempore parum. non igitur acutum est velox: & graue, tardum; sed illius propter celeritatem fit motus talis; huius autem, propter tarditatem. ac videntur proportionem respondere acuto & obtuso, quod in tactu cernitur. acutum enim quasi pungit: obtusum verò quasi pellit: quoniam alterum breui, alterum longo tempore mouet. vnde fit, vt alterum sit velox, alterum tardum. 22 De sono igitur hæc definita sunt. 23 Vox autem est sonus quidam animati. nullum enim inanimatum vocem emittit: sed per similitudinem dicitur vocem edere, vt tibia, & lyra,

A ἐν γὰρ τὸ τῆς λείου ὀπίπεδον. 10 Ἰσοφηνικὸν μὲν οὖν, τὸ κινητικὸν ἐπὶ ἀέρος σὺννεχία μέγιστος ἀκοῆς· ἀκρὴ δὲ συμφυῆς αἰεὶ. 11 Διὰ δὲ τὸ ἐν αἰεὶ εἶναι, κινουμένου τῆς ἕξω, τὸ εἶσω* κινεῖ. 11 Διότι ἂν πᾶσι τὸ ζῶον ἀκούει, ὡς δὲ πᾶσι διέρχεται ὁ ἀήρ· ἔτι γὰρ πᾶσι ἐχθὰ ἀέρος τὸ κινητικὸν μέγιστος ἐμφύχον, ὡς περὶ ἢ κέρη τὸ ὑγρὸν. 12 Αὐτὸ μὲν δὲ ἀψοφον ὁ ἀήρ, διὰ τὸ βύθρουπιον. ὅταν δὲ κωλυθῆι θρούπιον, ἢ πύτου κίνησις ἴσος. 13 Οὐδ' ἐν τοῖς ὡσὶν ἐγκαταχόμενται πρὸς τὸ ἀκίνητον εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς ἀσπίνηται πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως. 14 Διὰ ταῦτα δὲ ἐν ὑδατὶ ἀκούομεν, ὅτι οὐκ εἰσέρχεται πρὸς αὐτὸν τὸν συμφυῆ ἀέρος· ἀλλ' ὡς εἰς τὸ οἶον διὰ τὰς ἐλίχας· ὅταν δὲ τῆς τοῦ σὺμβῆ, οὐκ ἀκούει. 15 Οὐδ' αἰὶν μιλίον ἐξέμνη, ὡς περὶ τὸ ὅτι τῆς κέρη δέρμα, ὅταν κέρη. 16 Ἀλλὰ καὶ σημεῖον τῆς ἀκούειν ἢ μὴ, τὸ ἢ κέρη αἰεὶ τὸ οἶον ὡς περὶ τὸ κέρη· αἰεὶ γὰρ οἰκείαν τινὰ κίνησιν κινεῖται ὁ ἀήρ, ὅ ἐν τοῖς ὡσὶν· ἀλλ' ὁ ἴσος ἀλλοτρίος ἐστὶν ἴσος. 17 Καὶ διὰ τῆς τοῦ φασὶν ἀκούειν τὰς κέρη καὶ ἢ κέρη, ὅτι ἀκούομεν ἐξ ἔχοντι ὡς ἐισμένον τὸν ἀέρος. 18 Ὅτι περὶ δὲ φασὶ τὸ τυπτόμενον, ἢ τὸ τυπτόν, ἢ καὶ ἀμύφω, ἔσπον δὲ ἔτερον; ἐστὶ γὰρ ὁ ἴσος κίνησις τῆς διωαμένου κινεῖσθαι τὸν ἔσπον τῆς τοῦ, ὅταν τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῆς λείων, ὅταν τις κρούση. 19 Οὐδ' ἢ πᾶσι, ὡς περὶ εἶρηται, ἴσος τὸ τυπτόμενον καὶ τυπτόν· οἷον ἐδὲ πατῆξη βελόνη βελόνη· ἀλλὰ δεῖ τὸ τυπτόμενον ὁμοῦν εἶναι; ὡς τὸν ἀέρος ἀφροῦ ἀφαλλεσθαι καὶ σείεσθαι. 20 Αἰὶ δὲ διὰ φασὶ τῆς ἴσος φασὶ τῶν, ἐν τὰς κατ' ἐνέργειαν ἴσος δηλοῦνται. ὡς περὶ γὰρ ἀμύφω φασὶ οὐκ ὁμοῦν τὰ κέρη, οὕτως ὡς δὲ ἀμύφω ἴσος οἶον καὶ τὸ βαρὺ. 21 Ταῦτα δὲ λέγεσθαι κατὰ μεταφορὰν, ἀπὸ τῆς ἀπῶν· τὸ μὲν γὰρ ὅξυ κινεῖ τὸ ἀμύφω ἐν ὀλίγω κέρη ὅτι πολὺ· τὸ δὲ βαρὺ, ἐν πολλῶ ἐπὶ ὀλίγον. καὶ οὐδ' ἢ παχὺ τὸ ὅξυ, τὸ δὲ βαρὺ βραδύ, ἀλλὰ γὰρ τῆς μὲν, διὰ τὸ πάχος ἢ κίνησις τοιαύτη· τῆς δὲ, διὰ βραδυτήτα. καὶ εἰσκειν ἀμύφω ἐχειν τὰς πᾶσι πᾶσι ἀφῶν ὅξυ καὶ ἀμύφω. τὸ μὲν γὰρ ὅξυ οἷον κινεῖ, τὸ δ' ἀμύφω οἷον ὡς, διὰ τὸ κινεῖν, τὸ μὲν ἐν ὀλίγω, τὸ δὲ ἐν πολλῶ ὡς συμβαίνει τὸ μὲν παχὺ, τὸ δὲ βραδύ εἶναι. 22 Περὶ μὲν οὖν ἴσος, ταῦτα διωείδω. 23 Ἡ δὲ φωνὴ ἴσος ἐστὶν ἐμφύχον· τὸ γὰρ ἀψοφον ὅταν φωνεῖ, διὰ καὶ ὁμοιότητα λέγει φωνεῖν οἷον αὐτὸς, καὶ λυεῖν.

καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων, ἀπότασιν ἔχει, καὶ μέλος, καὶ ἀφλέκτον· εἴποιε γὰρ ὅτι καὶ ἡ φωνὴ ταῦτα ἔχει. 24 Πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι φωνὴν· οἷον, ἄτε ἀγαμέ, καὶ τὸ ἐναίμωρον, οἱ ἰχθύες, καὶ τὰ δὲ ἀλόγως, εἴτε ἀέρος κινήσεις ἔστιν ὁ ψόφος. 25 Ἀλλ' οἱ λεγόμενοι φωνῶν, οἷον ἐν τῷ Ἀχελώϊ ἰχθύες, ψοφούσι τοῖς βραγχίοις, ἢ ἢνι ἐτέρω ποιούτω. φωνὴ δὲ ἔστι ζώου ψόφος, καὶ ἐν τῷ τυρῆντι μοεῖω. ἀλλ' ἐπεὶ πρὸ ψόφου τυρῆντος ἴσως, καὶ τῆ, καὶ ἐν ἢνι· τὸ δὲ ἐστὶν ἀήρ. ἀλόγως δὲ φωνοῖν ταῦτα μόνον ὅσα δέχεται τὸ ἀέρα. 26 Ἡ δὲ γὰρ τῶν ἀναπνεομένων καὶ ἀναχέτω ἡ φύσις ὅτι δύο ἔργα, καθάπερ τῆ γλώτῃ ὅτι τὸ γαστρίον καὶ τὸ ἀφλέκτον· ὡν ἡ μὲν γαστρίσις αἰσάσκει· δὲ καὶ πλείοσιν ὑπὲρ χειρῶν· ἢ δὲ ἐρμιωεία ἐνεκεν τῷ δὲ. οὕτω δὲ τῶν πνεύματι, πρὸς τε τὸ θερμότητά τινος ἐντός, ὡς ἀναχέτω. ἢ δὲ αἴτιον ἐν ἐτέροις εἰρήσεται· καὶ πρὸς τὸ φωνῶν, ὅπως ὑπὲρ χειρῶν δὲ. 27 Ὁργανον δὲ τῆ ἀναπνοῆς, ὁ φάρυγγ· οὗ δὲ ἐνεκεν καὶ τὸ μοεῖον ἐστὶ τὸ πνεύματι· τούτω γὰρ τῶν μοεῖω πλέσσει ἔχει τὸ θερμὸν τὰ περὶ τῶν ἄλλων. δεῖται δὲ τῆ ἀναπνοῆς καὶ ὁ πρὸ τῆ καρδίας τόπος πρὸς τὸ δὲ. δὲ ἀναχέτω εἴσω ἀναπνεομένων, εἰσέναι τὸν ἀέρα. 28 Ὡστε ἡ πληγὴ τῆ ἀναπνεομένου ἀέρος ἔστω τῆς ἐν τούτοις τοῖς μοεῖοις ψυχῆς πρὸς τὸ καλουμένω δῆθεν φωνῆ, φωνὴ ἔστιν· οὐ γὰρ πᾶς ζῶν ψόφος, φωνὴ, καθάπερ εἴπομεν· ἐστὶ γὰρ τῆ γλώτῃ ψόφος, ὡς περὶ οἱ βήτοντες. ἀλλὰ δεῖ ἐμφυχόν τε εἶναι τὸ τυρῆντι, καὶ μὲν φάρυγγος τινός· σημεῖον γὰρ τῆς φωνῆς ἔστιν ἡ φωνή. 29 Καὶ οὐδ' ἀναπνεομένων ἀέρος, ὡς περὶ ἡ βήξ· ἀλλὰ τούτω τυρῆντι ἐν τῷ δῆθεν πρὸς αὐτῶν. σημεῖον δὲ, τὸ μὴ διώαλλε φωνῆν ἀναπνεύοντα, μηδὲ ἀναπνεύοντα, ἀλλὰ κατέχοντα· κινήσει γὰρ τὸ κατέχον. 30 Φανερόν γὰρ, καὶ δὲ οἱ ἰχθύες ἀφωνοὶ· ἢ γὰρ ἔχουσι φάρυγγα. τὸ δὲ τὸ μοεῖον ἢ ἔχουσι, ὅτι οὐ δέχοντ' ἀέρα, ἢ δὲ ἀναπνεύουσιν. ἀλλ' οἱ λέγοντες, ὅτι φωνῶσιν οἱ ἰχθύες, ἀφάρυγγα ἔχουσιν· διὸ μὲν οὕτω αἰτίας, ἢ πρὸς ἐστὶ λόγος.

A & quæcumq; alia inanimata extensionem habent & melos & locutionem : sic enim videtur, quia & vox hæc habet. 24 Sed multa animalia non edunt vocem : ut ex-fanguia, & inter sanguine prædita, pisces. id quærationi est consentaneum : siquidem sonus est motus aëris. 25 Sed qui dicuntur vocem edere, ut pisces in Acheloo flumine, branchiis sonum faciunt, aut alio aliquo eiusmodi organo : vox autem est sonus animalis, & quidem non quavis parte factus : sed quia quoduis sonum edit percussione aliquo, & aliquid, & in aliquo : hoc autem est aër : merito hæc sola vocem emittunt, quæ aërem suscipiunt. 26 Iam enim spiritu abutitur natura ad duo officia, quemadmodum lingua ad gustum & locutionem : quorum quidem gustus est res necessaria : ideoque pluribus inest : interpretatio verò ut bene sit. ita etiam spiritu ad calorem internum utitur tanquam rem necessariam, (caussa verò in aliis libris dicitur,) & ad vocem, ut bene sit. 27 Instrumentum autem respirationis est guttur, cuius verò causa est etiam hæc pars, id est, pulmo : hac enim parte animalia terrestria plurimum caloris habent præ cæteris. eget etiam respiratione locus qui primus est circa cor. idcirco necesse est, intus respirante animali ingredi aërem. 28 Quapropter ictus aëris per respirationem ducti, factus ab anima quæ in his est partibus, ad eam quæ vocatur arteria hic (inquam) ictus est vox. non enim quivis animalis sonus est vox, quemadmodum diximus : licet enim lingua sonum edere, ut qui tussunt : sed oportet animatum esse id quod percussit, & cum phantasia quadam : nam vox est sonus quidam significandi vim habens. 29 Nec est aëris spiritu ducti, ut tussis : sed hoc aërem qui est in arteria, ad ipsam percussit. cuius rei signum est, quod nemo potest vocem emittere, dum spiritum ducit, aut reddit, sed dum continet : hoc enim movet, qui continet. 30 Perspicuum enim est, & cur pisces sint muti : quia scilicet non habent guttur. hanc autem partem ideo non habent, quia non suscipiunt aërem, nec respirant. quocirca errant, qui pisces respirare aiunt. quam verò ob causam, alia est disputatio.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ ὀσμῆς καὶ ὀσφραμῆς.

Περὶ δὲ ὀσμῆς καὶ ὀσφραμῆς, ἢ τὸν ἀδύσπειρον ἐστὶ τῶν εἰρημόμων· οὐ γὰρ δὴ λαν, ποῖον τί ἔστιν ὀσμῆς, οὕτως ὡς ὁ ψόφος, ἢ τὸ φῶς, ἢ τὸ χρομα. αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ ἀσθῆσιν ταῦτω οὐκ ἔχουσιν ἀκρίβη, ἀλλὰ χεῖρω πολλῶν ζώων.

CAPVT IX.

De odore, & odorabili.

De odore autem & odorabili difficilius est definire, quam de iis quæ dicta sunt : quia non constat, quale quid sit odor, sicuti sonus, aut lumē, aut color. causa est : quia hunc sensum non habemus exquisitum, sed deteriore quàm multa animalia :

exiliter enim homo olfacit, & nihil odorabile sentit sine dolore, aut voluptate, quia exquisitum non est hoc sensorium. 2 Rationi autem est consentaneum, etiam animalia duris oculis prædita colores ita sentire, nec manifestas eis fieri differentias colorum, nisi cum metu, & metus vacuitate: sicque hominum genus sentire odores. 3 Enimverò saporum species proportionem ac similiter videntur se habere ad gustum, ut species odoris ad odoratum. sed exquisitiorem habemus gustum: quoniam est tactus quidam: hunc verò sensum homo habet exquisitissimum: nam aliis superatur à multis animalibus: quod verò ad tactum, longè præstantius quàm cæterâ, suo munere fungitur. ideòque est animalium prudentissimum. argumento est: quia & in hominum genere propter hoc sensorium sunt ingeniosi, & tardo ingenio, nec ob vllum aliud. nam qui duras habent carnes, sunt obtuso ingenio: qui verò molles, ingeniosi. 4 ut autem sapor alius est dulcis, alius amarus, ita etiam odores. sed alia habent proportionalem odorem & saporem: verbi gratia, dulcem odorem, & dulcem saporem; alia contrâ. Similiter etiam est acer & austerus, & acidus, & pinguis odor. Sed, ut diximus, quia odores non sunt admodum manifesti ut sapor, idcirco ab his sumpta sunt illorum nomina secundum rerum similitudinem: dulcis nimirum à croco & melle: acer autem à thymo, ac talibus: & eodem modo in cæteris. 5 Præterea sicut auditus & quilibet sensus est, ille quidem rei audibilis & inaudibilis, alius verò rei visibilis & invisibilis: ita etiam odoratus est rei odorabilis & inodorabilis. 6 Inodorabile autem dicitur, aliud, quia omnino habere odorem non potest: aliud, quod exiguum & malum odorem habet. similiter etiam gustabile & ingustabile dicitur. 7 Porro etiam olfactus fit per medium interiectum, ut aërem, vel aquam. nam & aquatilia animalia videntur odorem sentire: pariterque sanguine prædita, & exsanguia: sicut & ea quæ in aëre degunt: nam & eorum nonnulla è longinquo accurrunt ad cibum, odore illecta. 8 Ideòque dubitatio existit, an omnia similiter olfaciant. homo quidem respirans olfacit: cum autem non respirat, sed reddit, aut cohibet spiritum, non olfacit, nec è longinquo, nec è propinquo, ne quidem si intra nares odorabile ponatur. ac ipsi quidem sensorio obiectum appositum sentiri non posse, commune est omnium: sed absque respiratione non sentire, proprium est in hominibus:

A φαύλως γὰρ ἀνθρώπος ὀσμεῖται, καὶ οὐθενὸς * ἀσθάνεται τὸ ὀσφραδῆν, εἴδη τῶν λυπηροῦ ἢ τῶν ἡδέος, * ὅτε ὄντος ἀκριβοῦς τῶ ἀσθητη-
 είου. 2 Εὐλογησὶ οὕτω καὶ τὰ σκληρῶ φθαλ-
 μα τὸ χρωμῆ ἀσθάνεται, καὶ μὴ ἀσθάνεται αὐ-
 τοῖς εἶ) τὰ ἀσφραδῆ τὸ χρωμῆ, πλὴν ὅ φε-
 βερῶ καὶ ἀφόβω. ἔτω ἢ καὶ τὰ ὀσμεῖς ὅ τῶν ἀν-
 θρωπων γῆρος. 3 Εοικε γὰρ ἀνάλογον ἔχειν
 πρὸς τὸ γὰρ σιν καὶ ὁμοίως τὰ εἶδη τὸ χυμῶν τοῖς
 τὸ ὀσμηῖς. ἀλλ' ἀκριβεστέρην ἔχουσι τὸ γὰρ σιν,
 B δὲ τὸ αὐτῶν εἶ) ἀφίω ἵνα. ταῦτῶν ἢ ἔχῃ
 τὸ ἀσθησιν τὸ ἀνθρώπον ἀκριβοῦσα τῶν. ἐν μὲν
 γὰρ τῆς ἀλλαγῆς λείπεται πολλῶν τῶν ζώων. καὶ
 ἢ πλὴν ἀφίω, πολλῶ τῶν ἄλλων ἀσφραδῆν τῆς
 ἀκριβοῖ. δὲ καὶ φρονιμώτατον ὅτι τῶν ζώων. ση-
 μεῖον ἢ, ὅτε ἐν ταῖς γῆρας τῶν ἀνθρώπων τῶν
 τὸ ἀσθητηριον τῶν εἶ) βύφους ὅ ἀφύς, πρὸ
 ἄλλο δὲ μηδὲν. εἰ μὲν γὰρ σκληρῶ φθοί, ἀφύς
 πλὴν ἀφίωσιαι. οἱ δὲ μαλακῶ φθοί, βύφους.
 4 Ἐστὶ δὲ ὡσπερ χυμῶς, ὁ μὲν γλυκύς, ὁ ἢ πι-
 C κρός, ἔτω ὅσμεῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν ἔχουσι τὸ ἀν-
 λογον ὀσμεῖ, καὶ χυμῶν, τὰ ἢ τοῦ ἀντιόν. λέγω
 δὲ, ὅτι γλυκεῖον ὀσμεῖ καὶ γλυκῶ χυμῶν.
 ὁμοίως ἢ δριμεῖα, ὅ αὐτῆς καὶ ὄξυς, καὶ λι-
 πῶν εἶ) ὀσμη. ἀλλ' ὡσπερ εἴπομεν, δὲ τὸ
 μὴ σφάδρα ἀσθάνεται εἶ) τὰ ὀσμεῖς, ὡσπερ
 τοῖς χυμῶς, ἀπὸ τούτων * εἴληφε τὰ ὀνόματῶ
 καθ' ὁμοίωτητα τῶν πρὸς μῆ. ἢ μὲν γὰρ γλυ-
 κεία, ἀπὸ τῶν κρόκου ὅ τῶ μέλιτος. ἢ δὲ δρι-
 μεῖα, ἀπὸ τῶν ἡύμου ὅ τῶ τοιούτων. τὸν αὐτὸν
 D ἢ ἔχουσι καὶ ὅτι τῶ ἄλλων. 5 Ἐπὶ δὲ, ὡσπερ
 ἀκοῆ καὶ ἐκείνη τὸ ἀσθησῶν. ἢ μὲν τῶ ἀκουσῶν
 ὅ ἀντικύσου, ἢ δὲ τῶ ὄρατῶ καὶ ἀσθησῶν. καὶ ἢ
 ὀσφραδῆς, ὅ ὀσφραδῆ καὶ ἀσθησῶν. 6 Ἀνό-
 σφραδῆτον ἢ, τὸ μὲν πρὸς τὸ ὅλως ἔχειν
 ἀδυνάτον ὀσμεῖ. τὸ δὲ, μικρῶν ἔχου ὅ φαύ-
 λων. ὁμοίως δὲ ὅ τῶ σφῶν ὅ τὸ ἀγῶσον λέ-
 γεται. 7 Ἐστὶ δὲ ὅ ὀσφραδῆς δὲ τῶ μέλαξ, ὅ
 ὅ ἀέρος ἢ ὕδατος. ὅ γὰρ τὰ ἔνυδρα δοκῶσιν
 ὀσμηῖς ἀσθάνεται. ὁμοίως δὲ ὅ τὰ ἔτασμα, καὶ
 E τὰ ἀσθησῶν, ὡσπερ καὶ τὰ ἐν ὅ ἀέρι. ὅ γὰρ πύ-
 των ἔνια πόρρωθεν ἀπὸ μῶν πρὸς πλὴν ἔσφῶν
 ὕποσμα γινώσκου. 8 Διὸ καὶ ἀπορῶν φαίνονται,
 εἰ πῶντα μὲν ὁμοίως ὀσμεῖται. ὅ δὲ ἀνθρώ-
 πος, ἀσπνέων μὲν, μὴ ἀσπνέων δὲ, ἀλλ'
 ἐκ πνέων, ἢ κατῆρον τὸ πνέου, ὅ ὀσμεῖται, ὅτε
 πόρρωθεν, ὅτε ἐγγύθεν, ὅ δὲ αὐτῶ τῶ μυκτῆρος
 ἐνὸς τετῶ καὶ τὸ μὲν ἐπ' αὐτῶ τίτῶ μῶν ὅ ἀσθη-
 τηριῶ, ἀσθησῶν εἶ), χροῖον πῶντων ἀπὸ τὸ αὐτῶ
 ὅ ἀσπνέων μὴ ἀσθάνεται, ὅ δὲ ἐπὶ τὸ ἀσθησῶν.

γρ. ὀσφραδῆ-
 τετα
 γρ. ὡς οὐκ

γρ. εἰληφῆ

δηλον δὲ πειρωμένοις. ὡς τὰ δῦαμα, ὅτι
 ὅσα αἰσπνέουσιν, ἑτέραν δὲ ἵνα αἰσθησὶν ἔχει
 ὡς τὰς λεγρομύδας. ἀλλὰ ἀδύνατον εἶναι τὸ
 ὁσμῆς αἰσθάνεσθαι· ἢ γὰρ τῆς ὁσφραυτῆς αἰσθησις,
 καὶ δυσαδύεις καὶ βύωδύεις, ὁσφρησις ἔστιν. ἐπὶ τῆς
 φηθρομύδα φαίνεται ὑπὸ τῆς ἰσχυρῶν ὁσμῶν,
 ὑφ' ὧν αἰσθάνεται ὁσφρησις. οἷον ἀσφάλτου, καὶ γαίης
 τῆς ποικίλων. ὁσφραίνεσθαι μὲν οὖν ἀναγκαῖον,
 ἀλλ' ὅσα αἰσπνέοντα. 9. Εοῖκε δὲ τοῖς ἀσφρη-
 ποῖς διαφέρειν τὸ αἰσθητικόν τῶν, ὡς τὰ τῆς
 ἄλλων ζώων, ὡς τὰ ὀμματα ὡς τὰ τῆς
 σκληροφθαλμοῦν. τὰ μὲν γὰρ ἔχει φράγμα ἔ-
 ὡς τὰ ἐλῦθεν, τὰ βλέφαρα· ἀ μὴ κινήσας,
 μηδὲ ἀνασπᾶσας, ἔχει τῆς σκληροφθαλ-
 μα, ὅθεν ἔχει τοιοῦτον, ἀλλ' ὁσφρησις τὰ γινό-
 μύδα ἐν τῷ διαφραγμῷ. ὅπως οὖν καὶ τὸ ὁσφραίνεσθαι
 αἰσθητικόν, τοῖς μὲν ἀκάλυφτος εἶναι, ὡς τὰ
 ὀμματα· τοῖς δὲ τὸν αἴρα διαφραγμῶν ἔχει ὀπτικῶ-
 λυμμα, ὃ ἀναπνεόντων ἀποκαλύπτει, διθυ-
 ρωμομύων τῆς φλεβίων ἔστιν πόρων. 10. Καὶ
 ἔχει τῶν τὰ ἀναπνεόντα ὅσα ὁσμᾶται ἐν τῷ
 ὑγρῷ· αἰσθάνεσθαι γὰρ ὁσφραίνεσθαι ἀναπνεύ-
 σασθαι. τῶν δὲ ποικίλων ἐν τῷ ὑγρῷ ἀδύνατον.
 11. ἔστι δὲ ἢ ὁσμῆς ἔχει, ὡς τὰ ὁσμῶν ἔχει ὑγρῶν.
 τὸ δὲ ὁσφραίνεσθαι αἰσθητικόν, διωάμεν τοιοῦτον.

A quod experiendo perspicuum fit. Quapropter exanguia, cum non respirent, alium quendam sensum habent præter eos qui commemorantur. sed hoc est impossibile, siquidem sentiunt odorem. nam sensus rei odorabilis, tam fœtidæ quàm bene olentis, est odoratus. præterea corrumpi videntur à vehementibus odoribus, à quibus homo corrumpitur: vt bituminis & sulphuris, & aliarum eiusmodi rerum. odorari igitur necesse est, sed non respirando. 9. Videtur autem in hominibus differre hoc sensorium à sensoriis aliorum animalium, sicut oculi differunt ab oculis eorum quæ eos duos habent: illi namque septum habent & quasi velamen, nimirum palpebras: quas qui non mouerit, nec aperuerit, non videt: animalia verò duris oculis prædita nihil tale habent, sed illico vident quæ fiunt in perlucido. sic igitur & odoratiuum sensorium in aliis videtur esse detectum, vt oculus: in iis autem quæ aërem suscipiunt, habere operimentum, quod in respirantibus detegitur, dilatatis venulis & meatibus. 10. Idecirco ea quæ respirant, non olfaciunt in humido: quia necesse est vt olfaciant, respirando: quod in humido fieri nequit. 11. Odor autem est sicci, sicut sapor est humidi. odoratiuum autem sensorium, potestate est tale.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

CAPVT X.

Περὶ γαστρῶς καὶ γαστροῦ.

De gustu, & gustabili.

Τὸ δὲ γαστρῶν ἔστιν ἀπὸν πῖ· καὶ τῶν
 ἄπτον τῶν μὴ εἶναι αἰσθητὸν ἔχει τῶν με-
 τὰξὺ ἀλλοτεῖς ὄντες σώματος· ὅθεν γὰρ ἢ ἀφῆ.
 2. Καὶ τὸ σῶμα δὲ, ἐν ᾧ ὁ χυμὸς, τὸ γασ-
 τρῶν ἐν ὑγρῷ ὡς ὑλῆ· τῶν δὲ ἀπὸν πῖ. 3. Διὸ
 καὶ εἰ ἐν ὑγρῷ ἢ μὲν, ἢ ἀθανάτω ἀνὰ ἐμβληθέν-
 τος τῆς γλυκεῖος. ὅσα μὲν δὲ ἀνὰ αἰσθησις ἡμῶν
 ἔχει τῶν μετὰξὺ, ἀλλὰ τὰ μίγνυται ἐν ὑγρῷ,
 καὶ ἀφῆ ὅτι τῶν ποικίλων· τὸ δὲ χρωμα οὐχ οὐ-
 τως ὁραται τὰ μίγνυται, ὅθεν τῶν ἀπορ-
 ροίαις. ὡς μὲν οὖν τὸ μετὰξὺ, ὅθεν ἔστιν ὡς δὲ
 χρωμα τὸ ὁρατὸν, οὕτω τὸ γαστρῶν ὁ χυμὸς.
 4. Οὐδὲν δὲ ποικίλων αἰσθησὶν χυμῶν ἀνὰ ὑγρῶ-
 τῆς, ἀλλ' ἔχει ἐνεργεία ἢ διωάμεν ὑγρῶν
 τῶν οἷον, τὸ ἀλμυρῶν· ὀπτικὸν τε γὰρ αὐτὸ καὶ
 σπυθητικὸν γλώσσης. 5. Ὡς τὰ δὲ ἢ ὄψις ἐστὶ
 τῶν τε ὁρατῶν, ἔστι ἀορατῶν· (τὸ γὰρ σκῆτος ἀ-
 ορατῶν· κρίσις δὲ καὶ τῶν ἢ ὄψις·) ἐπὶ τῶν λίαν
 λαμπρῶν καὶ γὰρ τῶν ἀορατῶν ἄλλον δὲ ἔσθαι
 τῶν σκῆτος, ὁμοίως δὲ καὶ ἢ ἀκοή· ἢ ὄψις τε ἔστι
 γῆς, ὡν τὸ μὲν ἀκουσῶν, τὸ δὲ ὅσα ἀκουσῶν· καὶ
 μεγάλαν ἢ ὄψις, καὶ ἀφῆ ἢ ὄψις τῶν λαμπρῶν.

Gustabile verò est tactile quiddam. atque hæc est caussa cur non sit sensibile per intermedium, quod sit alienum corpus: quia nec tactus est talis. 2. Et corpus gustabile, in quo est sapor, consistit in humido tanquam materia: hoc autem est tactile quiddam. 3. Ideoque si in aqua essemus, sentiremus dulce aliquid iniectum: nec esset nobis sensus per intermediū, sed quia dulce misceretur humido, quemadmodum in portione: color autem non ita cernitur, nempe quia misceatur, nec effluxionibus. Nihil igitur est tāquam intermedium: sed vt aspectabile est color, ita gustabile est sapor. 4. Nihil autē facit sensum saporis sine humiditate: sed habet actu vel potestate humiditatem: vt falsum, quod & facillè liquefieri potest, & colliquefaciendæ linguæ vim habet. 5. Sicut autem aspectus est rei visibilis, & inuisibilis; (nā tenebræ sunt inuisibiles; & has quoque diiudicat aspectus) præterea eius quod est valde splendidum: (nam hoc quoque est inuisibile, sed alto modo quàm tenebræ; & similiter auditus est soni & silentij, (quorum alterum est audibile, alterum, non audibile,) & magni soni, quemadmodum aspectus rei splendidæ: vt enim

(vt enim paruus sonus est inaudibilis aliquo modo, ita etiam magnus, & violentus. Inuisibile autē dicitur partim omnino, vt & in aliis, quod est impossibile: partim quod cū naturā habere possit, non habet, aut malē habet: sicut aπικω & aπύριων, quasi dicas ex pes, & ex nucleū. id est, quod pedibus, vel nucleo caret. sic igitur & gustus dicitur & rei gustabilis, & ingustabilis. hæc autem est, quæ exiguum & exilem saporem habet, aut vim habet corrumpendi gustus. 6 Videtur autem potabile & impotabile esse principium. nam vtrumque est gustus quidam: sed alterum est principium prauum & habens vim corrumpendi gustus; alterum verò est secundum naturam. Porro potabile est obiectum commune tactus & gustus. 7 Quoniam autem gustabile est humidum; necesse est, vt sensorium eius nec sit humidum actu, nec impossibile vt humectetur. patitur enim aliquid gustus à gustabili, quatenus est gustabile: ergo necesse est humectari, quod potest humectari, ita vt seruetur; non tamē est humidum, videlicet gustatiuum illud sensorium. 8 Argumento est, quod lingua, neque cū est præarida, neque cū est valde humida, sentit: hic enim tactus fit primi humidi: sicuti cū quispiam prægustato vehementi sapore, gustet alium saporem: & vt ægrotantibus amara omnia videntur, quia lingua referta huiusmodi humiditate sentit. 9 Species autem saporum, vt etiam colorū, simplices sunt ex quæ sunt contrariæ, nempe dulce & amarum: proxima verò sunt ab illo, pingue: ab hoc falsum: his autem interiecta sunt acra & austerum, nec non acerbum & acidum. ferè enim hæc videntur esse differentiæ saporum. Quapropter gustatiuum est, quod est potestate tale. gustabile autem est, quod vim habet efficiendi illud actu.

A ὡσαύτῃ γὰρ ὁ μικρὸς ψόφος ἀπήκουστος ἔσται τινὰ, καὶ ὁ μέγας τε καὶ ὁ βίαιος. ἀόρατον ὅ τὸ μὲν ὅλως λέγεται, ὡσαύτῃ καὶ ἐπὶ ἄλλων τὸ ἀδύνατον· τὸ δὲ, ἐὰν πεφυκὸς μὴ ἔχη, ἢ φαύλως, ὡσαύτῃ τὸ ἀποικω, καὶ τὸ ἀπύριον οὐτὸν δὴ καὶ ἡ γὰρ σις ἔργου τε καὶ ἀγὰρ σου· τὸ τὸ μικρὸν καὶ φαύλον ἔχον χυμὸν, ἢ φθαρτικὸν τῆς γὰρ σιως. 6 Δοκεῖ δὲ εἶ) εἶ) εἶ) εἶ) εἶ) εἶ) καὶ ἀποικω γὰρ σις γὰρ σις ἀμφοτέρω. ἀλλὰ τὸ μὲν φαύλη καὶ φθαρτικὴ τῆς γὰρ σιως, τὸ δὲ εἶ) φύσιν. ἐστὶ δὲ κοινὸν ἀφῆς καὶ γὰρ σιως τὸ ποτὸν. 7 Ἐπεὶ δὲ ὑγρὸν τὸ γὰρ σιων, ἀνάγκη τὸ ἀσθητικὸν αὐτῷ μὴτε ὑγρὸν εἶ) οὐτελεχία, μὴτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι· πάσῃ γὰρ τὴν ἡ γὰρ σις ὑπὸ τῆς γὰρ σιου, ἢ γὰρ σιου. ἀνάγκη δὲ ἀρα ὑγραίνεσθαι τὸ δυνάμειον ὑγραίνεσθαι σωζόμενον· μὴ ὑγρὸν δὲ, ὅ γὰρ σιου ἀσθητικὸν. 8 Σημεῖον δὲ, ὅ μὴτε κατὰ ἔξω οὐδὲ τι γλῶσση ἀσθάνεσθαι, μὴτε λίαν ὑγρὸν· αὐτὴ γὰρ ἀφῆ γὰρ τῆς πρῶτου ὑγρὸν, ὡσαύτῃ ὅτῃ πρῶτου γὰρ σιου τῆς ἰσχυροῦ χυμοῦ, γὰρ σιου ἐτέρω. καὶ εἶ) τῆς κάμνοισι πικρὰ πύρα φαίνεται, ἀλλὰ τὸ πύ γλῶσση πληρὴ ποιότητος ὑγρῆτος ἀσθάνεσθαι. 9 Τὰ δὲ εἶδη τῶν χυμῶν, ὡσαύτῃ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων, ἀπλὰ μὲν τῶν μύρα, ὅ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν· ἐχόμενα δὲ, τῶ μὲν τὸ λιπαρὸν, τῶ δὲ τὸ ἀλμυρὸν· μετὰ εἶ) δὲ τούτων, τὸ, τε δριμύ καὶ αὐσηρὸν, σφυφνὸν καὶ ὄξυ· σχεδὸν γὰρ αὐτὰ δοκῶσιν εἶ) ἀσφοραὶ χυμῶν. ὡσεὶ τὸ γὰρ σιου ἔστι, τὸ δυνάμει τῆς γὰρ σιου ὅ τὸ ποιητικὸν οὐτελεχία αὐτῶ.

CAPVT XI.

De tactu, & tactili.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ.

Περὶ ἀφῆς καὶ ἀσπιδος.

DE tactili autem ac tactu eadem est ratio. nam si tactus non est vnus sensus, sed plures: necesse est, etiam tactilia esse plura sensibilia: sed est dubitatio vtrum sint plures, an vnus: & quodnam sit sensorium, quod habet vim tangēdi rem tactilē: vtrum sit caro, & in aliis id quod ei proportionē respondet; annon: sed hoc est intermedium: primum verò sensorium est aliud quiddam internum. 2 Omnis enim sensus vnus contrarietatis esse videtur: vt aspectus, albi & nigri: & auditus, acuti & grauis: & gustus, amari & dulcis: in tactili verò multæ sunt contrarietates, calidum frigidum, siccum humidum, durum molle, & quæcumque alia sunt eiusmodi.

ΠΕΡΙ ὅ τῶ ἀπιδος καὶ ἀφῆς ὁ αὐτὸς λόγος. εἶ γὰρ ἡ ἀφῆ μὴ μία ἔστιν ἀσθησις, ἀλλὰ πλείους, ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπιδὰ πλείω ἀσθησις εἶ). ἐπὶ δὲ ἀσπιδος, πόττερον πλείους εἶσιν, ἢ μία: καὶ τὸ ἀσθητικὸν ἢ ἀπιδος ἀπιδος, πόττερον ἢ ἀφῆ. καὶ οὐ τῶ δὴ αὐτῶν γων, ἢ ὄ. ἀλλὰ τῶ τὸ μὲν ἔστι τὸ μετὰ εἶ) τὸ δὲ πρῶτον ἀσθητικὸν ἀλλοτὶ εἶσιν οὐτὸς. 2 πᾶσα τε γὰρ ἀσθησις, μίας ἀσθησιως εἶ) δοκεῖ, οἷον ὄψις, λευκῶ καὶ μελανῶ· καὶ ἡ ἀσθησις, ὄξυς καὶ βαρέος· καὶ γὰρ σις, πικρῶ καὶ γλυκεῶς. ἐν ὅ τῶ ἀπιδος πολλαὶ εἶσιν ἀσθησιως, θερμὸν ψυχρὸν, ξερὸν ὑγρὸν, σκληρὸν μαλακὸν, ὅ τῶ δὴ αὐτῶν ὅσα ποιῶσθαι.

3. Ἐχθ δὲ πῖνα λύσιν πρὸς γε τῷ πτω πῶ A
 ἀπορίας, ὅτι καὶ ὅτι τῶ ἄλλων αἰσθησῶν
 εἰσιν ἐπιπλήρεις πλείους· οἷον ἐν φωνῇ οὐ μέ-
 νον ὀξύτης καὶ βαρύτης, ἀλλὰ καὶ μέγεθος καὶ
 μικρότης, καὶ λεῖότης καὶ τραχύτης φωνῆς, καὶ
 τοιαῦθ' ἕτερα. εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς χρώμα δὴ
 φασὶ τοιαῦτα ἕτερα. 4. Ἀλλὰ τί τὸ ἰσο-
 κείμενον, ὡσπερ ἀκρῆ ψόφος, οὕτω τῆ ἀφῆ,
 οἷον ἐστὶν ἐκδηλον. 5. Πότερον δὲ ἐστὶ τὸ αἰ-
 σθητικὸν ἐν τῷ, ἢ οὐ, ἀλλ' ὁμοίως ἢ ἄρξ, B
 ὅθεν δοκεῖ σημεῖον εἶναι, τὸ γίνεσθαι τὴν αἰσθησιν
 ἀμα διπλομετρῶν. καὶ γὰρ εἴ τις πρὸς τὴν ἀφῆ
 ὀπιτείνειεν, οἷον ὑδατὸς ποιήσας, ὁμοίως τὴν αἰ-
 σθησιν ὁμοίως ἀφῆ μῆκος αἰσθησῶν· καὶ τοι-
 οῦτον, ὡς οἷον ἐστὶν ἐν πύττω τὸ αἰσθητικόν.
 εἰ δὲ τὸ συμφύεον γένοιτο, γὰρ τὸν ἐπὶ διήκοντ'
 αἰ τὴν αἰσθησιν. 6. Διὸ καὶ τὸ τοιοῦτον μέγεθος τῶ
 σώματος ἔχειν οὕτως ἔοικεν, ὡσπερ αἰ εἰ κῶ-
 κλα ἢ μὴν πρὸς ἐπεφύκει ὁ ἀήρ· ἐδοκίμασε γὰρ
 αἰ ἐνὶ ὑδατὶ ἀναεῖσθαι καὶ ψόφου, καὶ χρώματος, C
 καὶ ὁσμῆς· καὶ μία τις αἰσθησιν εἶναι ὁμοίως καὶ ἀκρῆ
 καὶ ὁσφρησις. νῦν δὲ δὴ τὸ διωρεῖσθαι δι' οὐ-
 γίνονται αἰ κινήσεις, φανεραὶ τὰ εἰρημῶνα αἰ-
 σθητικὰ ἕτερα ὄντα. ὅτι δὲ τῆς ἀφῆς τῶτο
 νῦν ἀδηλον· ὅτι ἀέρος μὲν γὰρ ἢ ὑδατος, ἀδύ-
 νατον συστῆναι τὸ ἐμφύχον σώμα· δεῖ γὰρ τι
 στερεόν εἶναι. λείπεται δὲ μικτόν οἷον γῆς καὶ πύ-
 ταν εἶναι, οἷον βούλεται ἢ ἄρξ καὶ τὸ ἀνάλογον.
 [* ἢ γὰρ πᾶσα αἰσθησιν ἀφῆ τῶ μετὰ καὶ ἢ
 ἀφῆ.] ὡσεὶ ἀναγκάσιον τὸ πῶμα εἶναι μετὰ
 τῶ ἀπὸ πύττω πρὸς πεφυκῆς, δι' οὐ γίνονται αἰ αἰ-
 σθησιν πλείους οὕτως. 7. Δηλοῖ δὲ ὅτι πλείους
 ἢ ὅτι τῆς γλώττης ἀφῆ· ἀπὸ μύτων γὰρ τῶ
 ἀπὸ τῶν αἰσθησῶν, καὶ τὸ αὐτὸ μέγεθος, καὶ χυ-
 μῶν. εἰ μὲν οὖν ἢ δὴν ἄρξ ἢ ἀναεῖσθαι τῶ χυ-
 μῶν, ἐδοκεῖ αἰ τὴν αὐτὴν καὶ μία εἶναι αἰσθησιν ἢ γὰρ
 οἷον καὶ ἢ ἀφῆ· νῦν δὲ δύο, δὴ τὸ μὴ δύστηρέ-
 φειν. 8. Απορήσειε δὲ αἰ τις, εἰ πῶν σώμα
 βάρους ἔχει· τῶτο δὲ ἐστὶ τὸ τρίτον μέγεθος·
 ὡν δὲ ἐστὶ δύο σωματικῶν μετὰ καὶ πῶμα τι, οἷον
 οἷον δὲ τῶτα ἀλλήλων ἀπτεσθαι. τὸ δὲ ὑγρὸν
 οἷον ἐστὶν αἰσθησιν σώματος, ὅθεν τὸ διερεῖν· ἀλλ'
 γρ. ὅσαυτος· ἀναγκάσιον ὑδατὸς εἶναι, ἢ ἔχειν * ὑδατὸς. τὰ δὲ ἀπὸ
 μῆκος ἀλλήλων ἐν τῶ ὑδατὶ, μὴ ξηρῶν τῶ
 ἀκρῶν ὄντων, ἀναγκάσιον ὑδατὸς ἔχειν μετὰ καὶ,
 ὡ ἀνάπλευα τὰ ἔσχατα. εἰ δὲ τῶτο δὴν ἔσχατα, ἀδύ-
 νατον ἀφῆ ἀλλο ἄλλου ἐν ὑδατὶ. τὸν αὐτὸν
 δὲ ἔσχατα ἐν τῶ ἀέρι· ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ ἀήρ
 πρὸς τὰ ἐν αὐτῶ, καὶ τὸ ὑδατὸς πρὸς τὰ ἐν
 αὐτῶ τῶ ὑδατὶ. λαμβάνει δὲ μέλλον ἢ μᾶλλον,

3. Est autem solutio quaedam huius dubitationis : quia & in aliis sensibus sunt plures contrarietates : ut in voce non solum est acumen & grauitas, sed etiam magnitudo & paruitas, necnon lenitas & asperitas vocis, & eiusmodi alia. in colore quoque sunt alia tales differentia. 4. Sed quid sit subiectum, ut auditui sonus, ita etiam tactui, non est manifestum. 5. Vtrum autem sensorium sit internum, an non, sed protinus sit caro, nullo videtur argumento esse, quod sensus sit, simulatque res tanguntur. nam & si quis ad carnem aliquid in speciem membranae extendat; similiter re tacta confestim imprimet sensum. atqui patet, in hoc non esse sensorium. si verò hoc etiam coalesceret, utique celerius sensus penetraret. 6. Ideoque eiusmodi pars corporis ita se habere videtur, ut si undique aer esset nobis connatus: videremur enim vno quodam sensorio sentire & sonum, & colorem, & odorem: atque aspectus & auditus & odoratus esse vnus quidam sensus. nunc verò, quia seiunctum est id per quod fiunt motus, apparet, ea sensoria, quae commemorata sunt, esse diuersa: sed in tactu hoc est nunc obscurum: quoniam ex aere aut aqua corpus animatum constare nequit: quandoquidem oportet esse solidum quiddam. relinquitur ergo ut mixtum ex terra & his sit, cuiusmodi debet esse caro, & quod ei proportione respondet. nam si omnis sensus sit per intermedium, etiam tactus ita sit: quare necesse est, etiam tactivo interiectum esse corpus connatum, per quod fiunt sensus, cum plures sint. 7. Plures autem esse indicat tactus qui in lingua fit: quoniam hac parte sentit omnia tactilia, & saporem. itaque si alia caro sentiret saporem, gustus & tactus viderentur vnus & idem sensus: nunc verò duo apparent, quia non recipiuntur. 8. Dubitare autem quisquam possit, si omne corpus altitudinem habet: atque haec est tertia magnitudo: quibus autem duobus corporibus interiectum est corpus aliquod, fieri nequit ut haec se mutuo tangant: humidum autem non est sine corpore, neque madidum: sed necesse est esse aquam, vel habere aquam: quae verò se inuicem in aqua tangunt, cum extremitates non sint siccae, necesse est habere aquam interiectam, qua extremitates sunt plenae. quod si verum est, impossibile est ut aliud ab alio tangatur in aqua. Eodemque modo in aere: aequè enim se habet aer ad ea quae in ipso sunt, & aqua ad ea quae sunt in ipsa aqua: sed magis nos latet:

Inclusa
 absunt à
 scriptis
 codd. &
 vetere
 interpr.
 & viden-
 tur vel
 tollenda.
 leguntur
 autem in
 paraph.
 Them.
 Consule
 Philop.

γρ. ὅσαυτος.